Boterkoek: zie p. 88.

Pistolet: Een pistolet is in België en Nederland een klein knapperig broodje, gemaakt van bloem, gist, zout, melk of water en soms boter of olijfolie.

Beestenmarkt: veemarkt.

Zwevegemstraat: de Zwevegemsestraat gaat in ZO-richting over in de Oudenaardsesteenweg. Een zijstraat van de Zwevegemsestraat is de Sint-Antoniusstraat *(= Toontjesstraat? A.B.)*.

X BOMAMA

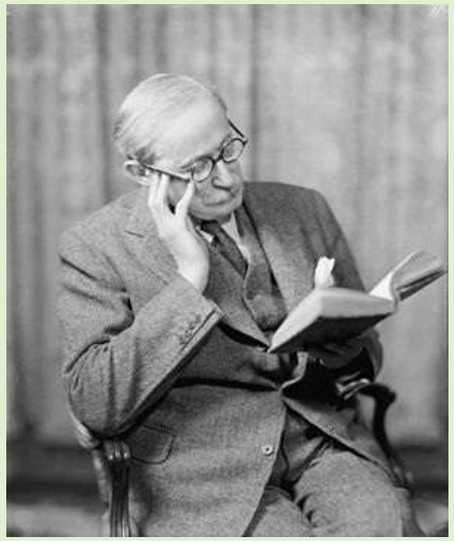
De klokken uit Rome kwamen teruggevlogen. Mama had een chocolade-ei verborgen achter de pot van de wc, Louis vond het meteen en at het helemaal op, wat in het Gesticht nooit had gemogen want Zusters vonden te veel chocolade slecht voor de lever. Mama dacht dat hij nog geloofde in eieren die uit de buik van de klokken vielen, in ooievaars, Sinterklaas, bloemkolen met kinderen erin. Of het sprookje dat de Duitsers in Veertien-Achttien de kerkklokken van haar dorp, Bastegem, hadden gestolen om er kanonnen van te gieten.

De klokken luidden de hele morgen en toen Louis boterkoeken★ en pistolets★ moest halen ontdekte hij in de wandelaars die hun Paaskostuum hadden aangetrokken niet een teken van ontzag of verbazing tegenover het gedingdong dat de lucht deed zinderen en om blijdschap vroeg omdat Jezus na al zijn smart en miserie verrezen was. De wereld werd met de dag onchristelijker, zei Zuster Econome, hun zielen gaan verloren en zij beseffen het niet.

Papa trok zijn lichtbeige pak aan, zei: 'Kom, jongen.'

Louis moest mee naar Bomama, Papa's invalide moeder. Papa ging heel snel, vertraagde pas bij de Beestenmarkt★ en bleef toen staan in het voorgeborchte van de cinema 'Vooruit', waar de Rode Jeugd regelmatig vergaderde en, na opruiende gezangen, in optocht met vlag en trommels door de Zwevegemstraat★ stapte. Papa bekeek aandachtig de foto's van de film van de week, fel geschminkte meisjes in ondergoed hielden hun armen om mekaar geslagen en keken Louis verwilderd aan. Matrozen zongen zo heftig dat je hun verhemelte zag. Een dikke blonde in avondtoilet werd vermoord door een tanige hand die uit een witgesteven manchet stak, het mes drong in de uitdeinende bult van haar borst, zij schrok, zij herkende de dader, haar helblond haar lichtte op als een aureool.

Vaudeville is een populair muziektheater met liederen, dat ontstond uit het Franse improvisatietoneel. Het is een theatervorm die lijkt op wat we in Nederland en België verstaan onder variété en het kan daarom worden beschouwd als de voorloper van het hedendaagse cabaret en stand-upcomedy.

Léon **Blum** (1872 - 1950) was een Frans politicus. Hij werd geboren in een Joodse middenstandsfamilie. Hij richtte vanwege de bezorgdheid over het opkomende nationaalsocialisme in 1935 de socialistische partij Front populaire op (het Volksfront).

In 1936 werd Blum premier van Frankrijk. In 1938 werd hij opgevolgd door Daladier.

Een van de belangrijke verworvenheden van de Franse Volksfrontregering was dat een groot deel van de arbeidersbevolking nu voor het eerst een paar weken per jaar betaalde vakantie kreeg.

Aan de negatieve kant moet worden geregistreerd dat zijn regering vanwege binnenlandse politieke spanningen - en de onwil van Engeland om Frankrijk hierbij te ondersteunen - te weinig steun verleende aan de Spaanse regering, die in de Spaanse Burgeroorlog vocht tegen rechtse rebellen, die wel rijkelijk steun kregen van Hitler en Mussolini.

Toen Duitsland in mei 1940 aan Frankrijk de oorlog verklaarde, vluchtte Blum naar Zuid-Frankrijk. Hij werd samen met Daladier en Paul Reynaud gearresteerd op last van Philippe Pétain. Blum werd in 1943 naar het concentratiekamp Buchenwald gedeporteerd. Op 4 mei 1945 werd hij bevrijd door de Amerikanen.

Blum was ook een esperantist. Volgens hem zou dit een entente tussen volkeren brengen en de zekerste manier zijn om universele vrede te handhaven."

Hubert **Pierlot** (1883 - 1963), sinds 1934 lid van de Katholieke Unie van België was eerste minister van 1939 tot 1945. In februari 1939 was hij één week premier: zijn coalitie met de socialisten kreeg te weinig steun voor haar deflatieprogramma. Daarop werd het parlement ontbonden.

‘Het is weer zo'n Franse vaudeville★,' zei Papa, zijn lichaam verliet het voorportaal van de helse foto's, maar zijn hoofd draaide nog een paar keer onwillig om.

'In die Franse films kunt ge nooit een keer iets zien dat de mens verheft,' zei Papa tegen Bomama. 'Het moet altijd of onnozel zijn of gemeen, *l'Amour toujours*. Dat de regering dat toelaat! Maar ja, 't zijn films die uit Frankrijk komen en de jood Blum★ is daar de baas. En onze eerste minister, die pierrot van een Pierlot★, hij danst op de koord, ja, en op de maat van Franse muziek.'

'Och, schei toch uit, Staf,' zei Bomama. 'De mensen zien toch liever een schoon bloot Frans vrouwmens dan Tineke van Heule★!'

'Moeder, 't is dat ge mijn moeder zijt en dat ik u respecteer, maar ge hebt ongelijk. Natuurlijk dat de gewone mens, de werkmens, liever schunnigheden ziet, maar dat komt omdat hij niet beter weet. En het is daarom dat wij 't voorbeeld moeten geven en beletten dat onze Vlaamse jeugd nog verder vergiftigd wordt door die vuile Franse zever in pakskes!'

Bomama verschoof haar breed, welig figuur in de rotanstoel en grinnikte naar Louis, die haar op dit ogenblik liever zag dan wie ook op aarde. Toen hij binnengekomen was had zij naar haar hart gegrepen, zij had hem zes zeven keer slobberig gekust op zijn wangen, in zijn nek. 'Mijn ventje, mijn ventje,' had ze geroepen en hoe klemvast mollig haar armen ook waren, hij had zich niet verweerd.

Zij had haar heup gebroken vier jaar geleden en zat meestal in de rotanstoel bij de Leuvense stoof★. Zij leek op een bulldog met waterige, alerte pretoogjes en hangwangen die wegzakten in de dorre, vele rimpels van haar kolom van een nek. Platte, rode oren waarover zijig, dun, wit haar hing.

'Gaat gij u laten vergiftigen, Louis? Wat horen wij nu?' vroeg zij grinnikend.

'Ja,' Louis lachte medeplichtig.

'Moeder,' zei Papa, 'is er hier geen boterhammeke met 't een of 't ander?'

Na de verkiezingen vormde Pierlot in april 1939 met de liberalen een kabinet dat na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog op 3 september werd uitgebreid met enkele prominente socialisten als Hendrik de Man (vice-premier, tot 5 januari 1940) en Paul-Henri Spaak (Buitenlandse Zaken).

Pierlot en zijn regering kwamen in mei 1940 in scherp conflict met koning Leopold III, toen deze zonder instemming van zijn ministers op 28 mei besloot te capituleren en zich gevangen te laten nemen door de Duitsers. In een radioboodschap distantieerde Pierlot zich van de koning en nam geen verantwoordelijkheid voor diens houding:

> "Geen enkele houding van de koning kan enig effect hebben als die niet door de regering wordt gedekt. Door de band met de bevolking te verbreken, plaatst de koning zich onder het gezag van de bezetter. Hij is bijgevolg niet meer in staat te regeren, want de functie van staatshoofd kan niet worden uitgeoefend onder controle van de bezetter. In afwachting zal de grondwettelijke macht van de koning worden uitgeoefend door de regering, verenigd in raad en onder haar verantwoordelijkheid worden uitgeoefend".

Volgens artikel 82 van de Grondwet gaat de macht van de koning over op de ministerraad als de koning in de onmogelijkheid verkeert te regeren.

Op 31 mei 1940 kwamen een aantal gevluchte Belgische parlementsleden bijeen in Limoges. Het was geen officiële vergadering van de Kamers, maar de bijeenkomst had een grote symbolische betekenis. Pierlot en Spaak legden uit wat er allemaal gebeurd was. De parlementsleden keurden hun houding unaniem goed. Sommigen eisten de afzetting van Leopold, maar daar verzette Pierlot zich tegen. Hij kondigde aan de strijd te zullen voortzetten aan de zijde van Frankrijk. Maar na de Frans-Duitse

wapenstilstand en ook op basis van nieuwe informatie over de houding van de koning, zocht hij weer contact met Brussel. Maar Leopold hulde zich in stilzwijgen. De Duitsers verboden de terugkeer van de Belgische ministers naar Brussel.

Regering in Londen

Na lang aarzelen vluchtte Pierlot eind augustus 1940 naar Engeland, waar hij pas in oktober arriveerde, na een korte gevangenschap in Spanje. Tot 1944 leidde hij er de Belgische regering in ballingschap.

Gedurende vier jaar werd de terugkeer naar België voorbereid. Als minister van Landsverdediging leidde Pierlot het tot stand komen van een eigen Belgisch leger. Dit mondde uit in de oprichting van de 'Brigade Piron', terwijl ook een begin van Belgische Luchtmacht en Zeemacht tot stand kwam.

Als regeringsleider werkte hij samen met Paul-Henri Spaak de naoorlogse politiek en diplomatie uit. Hierbij stapten ze voorgoed af van het neutraliteitsprincipe dat hen niet meer toepasselijk leek en dat vervangen werd door allianties met de landen uit het geallieerde kamp. Nog net voor de regering naar Brussel terugkeerde, ondertekende Pierlot het BENELUX-verdrag, dat tot een nauwe samenwerking tussen Nederland, Luxemburg en België besliste.

De fundamentele meningsverschillen met de koning verhinderden niet dat Pierlot zijn loyaliteit bleef belijden en de bevrijding van de koning in één adem noemde met die van het land. Dit was de boodschap die onder meer via de Belgische uitzendingen van Radio Londen werd gepropageerd.

Pierlot had persoonlijke drama's te verwerken. In april 1941 kwamen twee van zijn zoons om tijdens een treinramp, waarbij ze probeerden hun kameraden uit een vuurpoel te redden. Zijn schoonbroer François De Kinder, die hij naar België uitzond om contacten met de koning tot stand te brengen, werd door de Gestapo opgepakt en terechtgesteld.

Terug in België

Van einde september 1944 tot begin februari 1945 was Pierlot premier van de eerste naoorlogse Unie-regering. Het werd een regering van 'nationale unie' waar, naast

christen-democraten, socialisten en liberalen, ook communisten deel van uitmaakten.

Het kwam erop aan de democratische instellingen weer aan het werk te zetten, de zuiveringsacties van wie gecollaboreerd had door te voeren en hierbij de onvermijdelijke uitspattingen in te perken, de voedselproblemen aan te pakken, de wederopbouw van het land aan te vatten, de communistische dreiging af te wentelen, enz. Pierlot moest ook ondervinden dat spanningen ontstonden tussen 'die van Londen' en diegenen die tijdens de bezetting in het land gebleven waren. Na vier maanden een regering van nationale eenheid te hebben geleid, gaf hij de fakkel door aan de socialist Achiel Van Acker die de oorlog in België had doorgebracht.

Koninklijke haat

De houding van Pierlot tegenover Leopold III werd in zijn partij slechts door een minderheid gedeeld, zodat hij zich terugtrok uit de politiek en opnieuw advocaat werd. De lectuur van het postuum verschenen 'politiek testament' van de koning, overtuigde hem ervan dat de breuk onherstelbaar was. In weerwil van het feit dat Pierlot de monarchie overeind gehouden had, schreef Leopold: "Hubert Pierlot heeft de monarchie zulke schade berokkend dat ze dit waarschijnlijk nooit meer te boven komt. Bovendien heeft hij de eenheid van het land ondermijnd". De haatcampagnes van royalisten tegen Pierlot zijn blijven duren tot aan zijn dood.[bron?] Zij werden gevoed door kroonprins Boudewijn?] die bij een plechtigheid in Aarlen weigerde hem de hand te drukken en later als koning nog meermaals zijn afkeer liet blijken.

Eerbetoon

In de zitting van de Verenigde Kamers op 19 september 1944, werd Pierlot langdurig toegejuicht en werd hulde gebracht aan het werk geleverd door de Belgische regering in Londen.

Op 3 september 1945 werd hij benoemd tot minister van Staat.

Hij werd geen lid van de CVP.

Het jaar daarop werd hij bij Regentsbesluit (door prins Karel, die hem wel waardeerde) in de erfelijke adelstand opgenomen met de bij eerstgeboorte overdraagbare titel van graaf. In 1948 lichtte hij de open brieven die de adelsverheffing bevestigden en nam als

wapenspreuk Pro patria semper.

Tineke van Heule:

De Tinekefeesten in het Vlaamse dorp Heule bij Kortrijk zijn jaarlijkse volksfeesten. De naam verwijst naar het gedicht en lied "Tineken van Heule" van de dichter René De Clercq (1877-1932).
Hoogtepunt is de jaarlijkse verkiezing van een Tineke van Heule.

Het gedicht, eerste couplet:

Tineke van Heule, ons maartje,
Kan werken gelijk een paardje,
Kan melken, kan mesten,
Kan schuren gelijk de besten.
Tineke van Heule, ons maartje,
Staat hoog in de gunst van mijn vaartje,
En als moederken haar prijst,
Dat mijn zuster er om krijst,
Dan lach ik een beetj' in mijn baardje.

Liever dan een vis die in een goudzee zwemt,
Liever dan een vogel die geen sparen kent
Liever dan een freule, Tineke van Heule,
Tineke, ons maartjen in haar hemd ! (bis)

In *Tineken van Heule* verklaart René De Clercq zijn liefde aan een boerinneke dat niets bezit. Materiële welvaart speelt geen enkele rol bij de liefdesrelatie. Het eenvoudige, landelijke volksmeisje doet zelfs freules verbleken. Het liedje was een parodie op het meisje, Valentineke Ottevaere, waar René De Clercq toen verliefd op was. Valentine was een freule van goede afkomst die van het boerenleven evenveel afwist als een koe van fietsen en was dus het tegenovergestelde van Tineken van Heule. Valentine was van Deerlijk en niet van Heule. Vanwaar dan Tineken van Heule? Liever dan een freule... Tineken van...: hier heeft zo goed als zeker de dichterlijke vrijheid samen met de rijmplicht het passende woordje ingevuld → Deerlijk had hier niet geklonken. Waarmee meteen duidelijk wordt dat de Heulenaars hun Tineke eigenlijk aan puur toeval te danken hebben.

Leuvense stoof is een plattebuiskachel, soms ook Brabantse kachel of Mechelse stoof genoemd, waarbij de rookgassen, alvorens naar de schoorsteen gevoerd te worden, eerst door een kast worden gevoerd, waarop zich enkele kookgaten bevinden. Deze kunnen met kachelringen desgewenst worden verkleind. Aldus dient een plattebuiskachel tevens als fornuis.

In de zijkant van de stookinrichting was soms ook een lade aangebracht die als bakoven dienst kon doen. Het effect was dat er meer warmte achterbleef in de ruimte waar de stoof stond.
De plattebuiskachel werd populair gedurende de tweede helft van de 19e eeuw. De Leuvense stoof dankt zijn naam aan het feit dat er in de streek rond Leuven mooi versierde exemplaren gemaakt werden.

Cadet: in de volksmond (Brusselse en aanverwante dialecten) "kadee": jonge kerel, deugniet, plantrekker.

'Hélène,' brieste Bomama en alsof zij op de trap had zitten wachten, kletterde Tante Hélène de kamer binnen. Zij sloeg op Louis' achterste.

'Wat een cadet★! 't Wordt tijd dat ik hem meepak naar de "Montecarlo". Wij gaan er een serieuze *danseur* van maken.'

'Hélene, die jongen vergaat van de honger,' zei Bomama en Louis wist niet of ze hem of Papa bedoelde. Er kwam een grote stenen kom vol ingelegde haring op tafel. Papa at meteen, voorovergebogen, schrokkend, drie haringen onder de goedkeurende blik van zijn moeder. De moeder voedt het kind.

'Zo kan uw Constance ze niet gereedmaken, hé,' zei Bomama.

'In geen twintig jaar,' zei Papa, verraderlijke echtgenoot.

'Mama maakt ze niet in 't zuur, maar in de gelei met citroen,' zei Louis.

'Waarom niet?' zei Bomama. 'Dat kan ook eens smakelijk zijn voor een keer.'

Papa dronk drie glazen tafelbier. Tante Hélène bekeek zichzelf in een ovaal spiegeltje in een ijzeren hartvormige lijst, zij maakte een grimas en draaide zich toen om, met een doodsgrijns, zij wees naar haar (voor de familie Seynaeve onnatuurlijk gaaf en wit) gebit. 'Wa vinne van?' bracht zij uit, terwijl haar mond gesperd bleef.

"t Is wel,' zei Papa en viste in de kom naar de vetste haring.

'Zij heeft het aan haar vader gevraagd,' zei Bomama grimmig, 'eerst voor haar Nieuwjaar, dan voor haar verjaardag, dan voor haar Pasen.
Zij heeft het proper gevraagd. "Alstublieft, vader," en weet ge wat hij zei? "Iemand die biefstuk kan eten zoals gij vanmiddag, mankeert niets aan zijn tanden!" Ik heb ze uit mijn eigen zak moeten betalen, dat kind durfde niet meer op straat. Louis, is dat nu praat voor een vader tegen zijn dochter?'

Peter sprak al twee jaar niet meer tegen zijn vrouw. Hij sliep naast Bomama, at aan de tafel vlak naast de rotanstoel,

zat op twee meter naast haar de krant te lezen, praatte met zijn zonen en dochters, maar richtte het woord nooit tot zijn wettige echtgenote. 'Florent, zeg aan uw moeder dat zij mijn was moet klaarleggen tegen donderdag.' - 'Hélène, hier is zes frank, geeft dat aan uw moeder voor poeders van 't Wit Kruis.' Dit terwijl zij erbij zat te koken van koleire. In 't begin, twee jaar geleden, had ze geantwoord. 'Zeg, charlatan, ik ben niet doof,' of 'Dwazekloot, kunt ge mij dat niet zelf zeggen?' maar tegenover het kil gezicht (het IJzeren Masker) had zij geen verweer. Zij had nog een tijdje: 'Blaas', 'Rotzak', 'Potuil' geroepen, toen niets meer.

'Ge moet hem verstaan,' zei Papa.

'Verstaan? Wat is er te verstaan aan een onmens die zoiets zegt tegen zijn dochter waarvan de tanden uitvallen op hare ouderdom van twintig jaar.'

'Tweeëntwintig,' zei Tante Hélène.

'Kijk, van over hem te beginnen spreken, 't pakt mijn asem af, ik krijg hartkloppingen.'

'Gij zoudt moeten vermageren,' zei Papa. 'Dat is het, anders niets.'

"t Is al water,' zei Bomama, 'voor de rest ben ik vel over been.'

'En ge pakt uw pillekes niet,' zei Tante Hélène als een Zuster tegen een allerkleinste op de speelplaats in 't verre Gesticht.

'Waarvoor moet ik ze nemen eigenlijk? Waarom? Het ligt toch allemaal in de handen van Onze Lieve Heer,' zei de schommelende, boordevolle zak water. 'Of in de handen van Hielter.'

'Hit-ler, moeder.'

'Wat peinst ge, Staf, gaan ze Hielter kunnen tegenhouden? Hij draait zot de laatste tijd.'

'Zij gaan van ver moeten komen om hem tegen te houden. Steek dat in uw hoofd, moeder, tegen 't ideaal is er niets bestand. Als iemand of een heel volk zijn leven wil geven voor zijn geloof, dan is daar niets tegen te doen.'

'Hebt gij de koning zijn foto gezien in de gazet? Hij blijft

Het **Landjuweel**: In de 13e - 14e eeuw was Het Landjuweel een cyclus van zeven wedstrijden, die om de 3 jaar tussen de schuttersgilden in Brabant gehouden werden. In de 15e eeuw werd de benaming overgenomen door de Brabantse Rederijkerskamers. Van hen zijn twee landjuweelcycli bekend, de eerste liep van ongeveer 1475 tot 1496, de tweede begon in 1515 en eindigde groots in 1561 in Antwerpen. De zinnespelen van dit laatste landjuweel zijn in 1562 gedrukt.

Het (Koninklijk) Landjuweel is in 1922 opnieuw ingesteld als meest prestigieuze onderscheiding voor een Vlaams amateurtoneelgezelschap in de vorm van een zilveren schaal die als wisselbeker jaarlijks wordt uitgereikt tijdens het Landjuweeltoernooi eind oktober.

Sinds 2016 vindt het Landjuweelfestival elk jaar in een andere stad plaats.

Het Geding van Onze Heer van Pol de Mont werd gecreëerd in de K.N.S. van Antwerpen, op 3 April 1926. In dit gedramatiseerde passieverhaal wordt Jezus geïnterpreteerd als een politiek veroordeelde.

Paul de Mont (1895 – 1950) was een Vlaamse schrijver. Hij meldde zich bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog als vrijwilliger in het Belgische leger. Hij diende als officier aan het IJzerfront en verloor in oktober 1917 bij een Duits loopgravenbombardement zijn beide benen. De zwaargewonde De Mont had een heel lang genezingsproces te doorworstelen. Onmiddellijk na zijn herstel begon hij te schrijven. Hij werd journalist en schreef 17 toneelstukken, een roman en een aantal essays.

triestig. Voorzeker dat die mens zijn ogen uit zijn hoofd schreit. En een koning, dat kan een keer niet uitgaan naar een café of naar de voetbal, dat zit daar maar zijn hart op te vreten in zijn paleis.'

De treurnis van Koning Leopold sloeg over naar haar hondachtige blik. Ik moet voor haar zorgen, dacht Louis, zij gaat gauw dood, de waterzak zal barsten.

"t Schijnt dat hij naar het Landjuweel★ gaat komen,' zei Papa, 'en dat is jammer voor onze kring "De Leiezonen" want onze voorzitter heeft juist beslist om niet mee te doen aan 't Landjuweel omdat met de mobilisatie de mensen hun gedacht niet staat op serieus toneel. Wij willen "Het Geding van Onzen Heer"★ spelen of "Kinderen van Ons Volk"★ in de feestzaal van de Patronage, maar zegt onze voorzitter, in momenten van nationale crisis moeten we geen zware kost brengen, maar iets luchtigs, zodat er veel volk komt en dat we een schone opbrengst hebben voor het Pakket van de Soldaat. Wij gaan meedoen aan "De Lustige Boer"★ als figuratie bij "De Breydelzonen"★. Omdat een operette, daar derangeert een mens zich nog voor. Schone kostuums, schone stemmen, muziek die meesleept. Dan peinst ge niet en de tijd passeert aangenaam.'

'Er is iets van,' zei Bomama zonder overtuiging. Zij is iemand als Zuster Sint Gerolf ver weg, geteisterd, breekbaar, maar weerbarstig tegenover de vijand. Ik zal voor de twee vrouwen zorgen, dat is mijn opdracht. Papa keek *De Leiegalm* in.

'Bezie dat. Al die reclame. Wat dat niet opbrengt. Silvikrine voor 't haar. Aspirine. Cirio-tomaten. De loterij van de Landelijke Kas. En als ge als serieuze onafhankelijke drukker om een publiciteitje vraagt voor een reclameblad dat honderd keer duidelijker en schoner gedrukt is op de laatste moderne Duitse machine, dan is 't van "O, Mijnheer Seynaeve, wij hebben al geadverteerd in *De Leiegalm* want wij zijn toch katholieken voor alles, hé" - "En ik, ben ik geen katholiek, misschien?" - "Jawel, natuurlijk Mijnheer Seynaeve, maar gij zijt meer een katholieke flamingant."

In 1936 werd hij senator voor Rex, de Vlaamse vleugel van de partij van de Waalse fascist Léon Degrelle. Hij werd voorzitter van Rex-Vlaanderen en bepleitte de federalisering van België, vooral op het vlak van onderwijs en cultuur.

De Mont ijverde voor een samenwerking tussen Rex en het Vlaams-nationalistische VNV, maar kon uiteindelijk niet voorkomen dat die samenwerking mislukte. Ook zag hij met tegenzin hoe Rex zich steeds meer van de parlementaire democratie afkeerde. Uiteindelijk nam hij in februari 1939 ontslag uit de partij.

Kinderen van Ons Volk 1933: Spel van het land, toneelspel in vijf bedrijven naar de romans *Kinderen van ons volk* en *De schoone voleinding*, in samenwerking met Kees Spierings en Cor Hermus.

Antoon Coolen (1897 – 1961) was een Nederlandse romanschrijver. Zijn vaak op het Brabantse platteland spelende boeken worden meestal tot de streekromans gerekend.

In *Kinderen van ons volk* staat het leven en het conflict van de jonge boerin Marie Verberne centraal. Zij kan haar keus niet maken: zal zij met Godefridus van den Breemortel trouwen of kiest zij voor Giel Sleegers? De pastoor staat haar met vaderlijke raad terzijde. Marie trouwt met Godefridus en zij trekken naar de boerderij de Kraayenberg. Als buur krijgen zij Giel Sleegers, wat Godefridus slecht bevalt. De vete loopt zo hoog dat het tijdens het beugelen (volkssport waarbij een zware bol met een houten schop of sleger in beweging gebracht wordt met de bedoeling om de bol door de ring in het midden van de baan te laten rollen) zo woest toegaat, dat Giel Sleegers dodelijk geraakt wordt door de bol en kort daarop sterft. De dader komt in de gevangenis terecht en zijn vrouw blijft eenzaam achter, in verwachting van haar eerste baby.

De Lustige Boer (Der fidele Bauer) is een bekende operette uit 1907 van componist Leo Fall. Het verhaal combineert humor met ontroering en draait om de worsteling van een agrarische ondernemer met het evenwicht tussen zijn werk en leven en de clash tussen het eenvoudige plattelandsleven en de decadente Weense hogere klasse.

De operette speelt zich af in een klein dorpje en de grote stad Wenen.
Mathias is een eenvoudige en 'lustige' pachtboer. Zijn zoon Stefan is verliefd op de rijke barones Hortense. Haar adellijke familie verzet zich fel tegen deze relatie, omdat ze neerkijken op de boerenstand. Om toch met elkaar te kunnen trouwen, vertrekt Stefan naar Wenen om daar fortuin te maken.

Jaren later is Stefan uitgegroeid tot een gevierd en rijk advocaat in Wenen. Zijn vader Mathias blijft op het platteland, maar besluit na jaren zijn zoon in de grote stad op te zoeken. Eenmaal in Wenen blijkt dat de rijke, chique levensstijl en de hectische advocatuur Stefan niet gelukkiger hebben gemaakt. De twee werelden botsen, en Mathias mist zijn vertrouwde boerenleven. Uiteindelijk zorgt de nuchtere levenswijsheid van de vader ervoor dat Stefan de rust en de 'ware waarden' van het leven weer terugvindt.

Het meest bekende en ontroerende lied van de operette is zonder twijfel het duet tussen rode Lisi en haar stiefzoon Heinerle: *Heinerle, Heinerle, hab‘ kein Geld.*

Mutter, du musst mir was Schöns jetzt kaufen.
Heinerle, Heinerle, hab' kein Geld.
Mutter, ich möcht' jetzt zum Kasperl laufen. (poppenkast)
Heinerle, Heinerle, hab' kein Geld.
Mutter, ich möcht' jetzt ein Zuckerl schlecken. (zuurtje)
Heinerle, Heinerle, hab' kein Geld.
Mutter, möcht' reiten auf dem Ringelspielschecken. (bonte koe van de draaimolen)
Heinerle, Heinerle, hab' kein Geld. Wenn ich aber Geld tu' haben, Heinerle, mein Heinerle, Soll das Bubi alles haben, Heinerle, mein Heinerle. Zuckerl, Kasperl, Ringelspiel, gar nix ist mir dann zuviel. Für mein Buberl, Heinerl du, Wenn i s'Geld erst haben tu.
Wann wirst aber Geld du haben, Wann wird s'Bubi alle haben?
Heinerle, das weiss ich nicht.
Kauf mir was, ich bitt' schön bitt'.
Heinerle, das geht doch ned.
Mutter, kauf was, bitt' schön bitt'. Kauf mir was, ich bitt' schön bitt'.
Heinerle, das geht doch ned.

"t Is al politiek!' schreeuwde Papa, 'wij zijn verziekt van de politiek.'

Bomama knipoogde naar Louis.

'Trek u dat allemaal niet aan, ventje,' zei zij, 'de politiek en heel de hutsekluts van de grote mensen. Zorg liever dat ge regelmatig naar achter gaat, alle dagen als 't kan. Als 't niet kan, gedroogde pruimen, en gij zijt gered en schoon gekuist. Al de rest is zottigheid en rottigheid in de hersenen.'

Tante Hélène ging mee, de trapjes op, naar de voordeur.

'Niet vergeten, hé, Louis, wij gaan samen naar de Montecarlo gaan dansen.' Zij wilde weer op zijn achterste slaan maar hij ontweek haar. Vlak voor zij de deur dichtdeed liet zij nog even haar nieuw gebit zien.

Buiten deed Papa een paar beslissende passen en draaide zich toen om. Hij inspecteerde de gevel van het huis (dat hij eens tegen Moeder-Overste 'het patriciërshuis van mijn vader' had genoemd) van onder tot boven, alsof hij er de waarde van schatte om het te verkopen bij de dood van zijn ouders. Of hij zocht naar barsten in het pleisterwerk, naar duiven die de goot verstopten, of naar kapotte ruiten. Toen zakte Papa door de knieën en keek in de ramen van de kelderkeuken. Bomama moest hem nu ongetwijfeld ook zien, want zij bleef altijd nog een drietal minuten naar de straat kijken nadat de deur was dichtgeslagen. Dan zag zij nu haar zoon aan de voorkant, met achter hem fietsers en halve platanen en naar Louis moest ze raden want haar allerliefste kleinkind gaf zich niet de moeite om voorover te buigen en bleef onzichtbaar.

'Wuift zij naar ons?'

'Nee,' zei Papa. Hij richtte zich op met een klaaglijk zuchtje. Hij zei: 'Ja, ja, mijn moederke.'

Zij stapten in de richting van de markt. Dus niet naar huis, niet naar Mama. Papa legt een hinderlaag, hij leidt mij ergens heen.

'Mijn moeder is een heilige vrouw,' zei Papa, het klonk dreigend, het duldde geen tegenspraak.

De Breydelzonen:
Jan Breydel was een 14de-eeuwse Vlaamse slager en verzetsstrijder uit Brugge. Dankzij Hendrik Conscience's boek *De leeuw van Vlaanderen* is zijn rol uitgegroeid tot een icoon voor alle Vlamingen.

O, België, dierbaar vaderland ... is de beginregel van het gedicht *De Belg in 1848* van de jonge Guido Gezelle. Caesar Gezelle (1875 - 1939) citeert in zijn studie *Guido Gezelle 1830 - 1899* dit gedicht van zijn oom Guido, dat gepubliceerd was in een oud plaatselijk nieuwsblad *L'Echo de Courtrai* van 2 maart 1849 en voegt eraan toe: "Onze lezers zullen er voortreffelijke gedachten en verhevene uitdrukkingen in vinden."

> O Belgie! duerbaer vaderland!
> Hoe fel de woeste baren klotsen,
> En werpen menig schip op 't strand,
> Gij staet onwrikbaer als de rotsen.
> De donder loeit alom en slaet Europa's kroonen
> Van 't hoogste van haer gloor in 't diepste van haer doem.
> Gij, Belgie praelt alléén op neêrgeschokte troonen
> Met onverslensb'ren roem.
>
> Enz.

Hij eindigt zijn commentaar met: "Forscher van greep alreeds, vrij van ziekachtige teere gevoelerigheid, zindelijker van versbouw, en gedragen op een krachtigen zwong, verraadt dit lied de ingetoomde stuwkracht die de latere dichter niet altijd bij machte was te breidelen en die hem soms ontschoot, wanneer de verontweerdiging zijn bloed deed gisten."

Bron: https://www.dbnl.org/tekst/geze001guid01_01/geze001guid01_01_0005.php

Gaetano **Donizetti** (1797 – 1848): Italiaans operacomponist.
Hij brak door met *Anna Bolena* (Milaan, 1830). Het was de eerste opera in zijn stijl: niet langer (zoals bij Rossini) ironie en geestigheid maar Romantische passie en pijn: *Anna Bolena* kan men typeren als de eerste belangrijke Romantische Italiaanse opera.

Het werd gevolgd door *L'elisir d'amore* (Milaan, 1832), ook een meesterwerk en de eerste belangrijke komische opera.

Louis zei maar niet wat hij vond. Bomama was misschien een martelares vanwege de kwellingen, haar aangedaan door haar helse echtgenoot, mijn dooppeter, maar een heilige? Het was bespottelijk en alleen te verklaren door de blinde liefde van Papa voor zijn moeder. Maar kon je een martelares zijn zonder heilig te zijn? Hij zou het aan Zuster Engel vragen. Zuster Engel zou haar bijna doorzichtige vingers waarmee zij meestal aan haar crucifix frummelde, naar haar mond brengen, met haar wijsvinger over haar onderlip wrijven en zeggen: 'Dat is een goeie vraag, Louis.'

Zuster Engel kon ook mooi voordragen, dan schetsten die klauwende, aaiende vingertjes hele korenvelden, zeeën, schepen in de lucht. 'O, België, dierbaar vaderland. Hoe fel de woeste baren klotsen. En werpen menig schip op strand. Gij staat onwrikbaar als de rotsen.'★

'Louis, hoe lang, denkt ge, zal uw Bomama nog leven? 't Is een rare vraag, ik weet het, maar ik zou uw gedacht daarover willen weten.'

'Nog lang,' zei Louis.

'Ja, maar hoe lang?'

'Vijf jaar?'

'Ik weet het niet,' zei Papa. 'Zij is versleten voor haar tijd. En ze zegt soms zulke rare dingen. Soms beziet ze mij en 't is alsof ik er al niet meer ben. - Maar ja, de mens wikt en God beschikt.'

Had God beschikt dat Bomama met Peter zou trouwen en met geen andere man? Natuurlijk. Maar had God zijn goeie dag gehad die dag? Natuurlijk. Hij heeft zijn redenen en dat zijn meestal raadsels, en je mag daar niet aan twijfelen, maar toch...

('Uw Peter,' zei Bomama, 'de eerste keer dat ik hem zag, had een kostuum aan dat voorzeker nog van zijn vader kwam, het blonk aan de ellebogen en aan de knieën. Ik zag hem komen en ik zei tegen mijn zuster: "Margo, hij komt naar ons, het is voor u." "Nee," zegt zij, "Agathe, het is voor u." Hij had nog een beetje haar in die tijd, van dat bruinrood kroeshaar en het plakte op zijn hoofd van ver-

Plastron: gesteven front van een overhemd.

Burgemeester van Outryvelaan: verschillende leden van de Belgische adellijke familie van Outryve d'Ydewalle hebben in het verleden het ambt van burgemeester bekleed, voornamelijk in West-Vlaanderen.

Gaetano **Donizetti** (1797 – 1848) was een Italiaans operacomponist.
Hij brak door met *Anna Bolena* (Milaan, 1830). Het was de eerste opera in zijn stijl: niet langer (zoals bij Rossini) ironie en geestigheid maar Romantische passie en pijn: *Anna Bolena* kan men typeren als de eerste belangrijke Romantische Italiaanse opera.
Het werd gevolgd door *L'elisir d'amore* (Milaan, 1832), ook een meesterwerk en de eerste belangrijke komische opera, die o.a. de geroemde aria *Una furtiva lagrima* (Een verholen traan) bevat, een van de bekendste en meest gezongen aria's.
In deze aria realiseert Nemorino, de arme boer zich, dat hij een traan zag in de ogen van Adina, de mooie landeigenaresse, op het moment dat hij haar opzettelijk negeerde. Die traan overtuigt hem dat Adina van hem houdt.

In de opera wint de oprechtheid het van de veinzerij.

Jean **Racine** (1639 - 1699), al heel jong wees geworden, werd eerst opgevoed door zijn grootmoeder en daarna door een tante die hem doorstuurde naar le Port Royal, een cisterciënzerinnenklooster niet ver van Versailles, centrum van het Jansenisme.

legenheid. Zijn mica-boord met die grijze plastron★ was ook veel te nauw en hij had vergeten de fietsspelden van zijn broek te halen. "Juffrouw," zei hij, "gij kent mij niet, hoe zoudt ge? ik ben niemand, maar ik ken u wel" - "Hoedat, meneer?" - "Ik heb u gezien bij de prijsuitreiking van de Retorica in het Sint Amandscollege waar dat uw broer, geloof ik..." Ik zeg: "Onze Honoré?" - "Ja," zegt hij, "Honoré, ik heb hem nog speciale les gegeven in rekenen en in scheikunde. En sindsdien kom ik heel dikwijls langs uw deur in de Burgemeester van Outryvelaan★." Ik zeg: "Onze Honoré is zeer content van uw lessen!" En Margo, die zotte trien, zegt: "Ja, hij is fel vooruitgegaan in rekenen." Wat om te treiteren was, want Honoré was blijven zitten, met vijfenveertig ten honderd. "Als 't niet derangeert," zegt hij, "zou ik u willen vragen, juffrouw, of ik u mag inviteren, als 't zou passen, ge weet nooit, om met mij naar de opera te gaan, ik heb toevallig een kaartje over."

Louis, mijn ventje, dat is de dwazigheid van mijn leven geweest, "Elixir d'Amour" van Donizetti★ is mijn ondergang geweest. 't Schijnt dat Donizetti zot gestorven is, wel, ik was nog zotter.

O, hij was zo charmant, uw Peter. Bonbons, bloemen. Maar mijn vader zegt: "Agathe, een onderwijzer, zelfs al geeft hij speciale lessen, dat is toch niets voor een Demarchie." Maar ja, kind zijn, van niets weten, uitgekeken zijn op uw familie en uw vriendinnen, en denken dat het is als bij Racine ★ in het pensionaat: "Il faut que j'aime enfin..."★ en voor dat ge 't weet, zijn er kinderen en loopt er daar een in huis die wreed en jaloers is als een tijger en lastig. Gij denkt: iedereen moet zijn kruisje dragen, maar na een paar jaar vraagt ge u af waarom eigenlijk? En 't is als bij Racine, maar 't is een andere scène, 't is van: "Et moi, je lui tendais les mains pour l'embrasser, mais je n'ai trouvé qu'un horrible mélange."★ En er komen altijd maar nieuwe kruisjes bij. Lijk verleden week, dat hij, expres, uwe schone Peter, nevens het bakje in de wc pist, alleen om mij en Hélène te verplichten het op te kuisen. Hélène zegt: "Mama, het is

Daar werden verschillende scholen opgericht, beroemd door de uitzonderlijke kwaliteit van het onderwijs. De geest van ernstige studie en jansenistische vroomheid trok grote culturele figuren aan. Racine was er leerling en Pascal verdedigde het klooster tegen de Jezuïeten. Verschillende leden van het hof waren hierdoor ook nauw verbonden met het jansenisme.

Binnen de katholieke kerk werden de scholen van Port-Royal beschouwd als ketters. Het klooster werd opgeheven door een bul van paus Clemens XI in 1708.

(In 1978 publiceert Claus een reeks van 5 gedichten getiteld Het Jansenisme (in: De Wangebeden, p. 23 - 30. A.B.)

Il faut que j'aime enfin:
uit: Racine, Brittanicus (1669) III, 1:

BURRHUS (zijn staatsdienaar, een onkreukbare man)
Agrippine, Seigneur, est toujours redoutable.
Rome, et tous vos soldats révèrent ses aïeux, (voorouders)
Germanicus son père est présent à leurs yeux.
Elle sait son pouvoir; vous savez son courage,
Et ce qui me la fait redouter davantage,
C'est que vous appuyez vous-même son courroux, (toorn, gram)
Et que vous lui donnez des armes contre vous.
NÉRON
Moi, Burrhus ?
BURRHUS
Cet amour, Seigneur, qui vous possède…
NÉRON
Je vous entends, Burrhus, le mal est sans remède.
Mon coeur s'en est plus dit que vous ne m'en direz.
Il faut que j'aime enfin.

Britannicus (1669) is de 4de grote tragedie van Racine. Voor de eerste keer betrekt hij zijn stof uit de Romeinse oudheid. Keizer Claudius (41 - 54 na Chr.) heeft een zoon

van Messalina, Britannicus, vóórdat hij trouwt met Agrippina en haar zoon Nero uit een vorig huwelijk adopteert. Nero heeft Claudius opgevolgd. Hij bestuurt het rijk aanvankelijk met wijsheid in het stuk. Racine beschrijft het precieze moment waarop de ware aard van Nero zich openbaart: zijn plotselinge hartstocht voor Junia, de verloofde van Britannicus. Die drijft hem ertoe zich te bevrijden van de overheersing door zijn moeder en zijn eigen broer te vermoorden.
Zijn verlangen naar Junia is doortrokken van sadisme, naar haar en naar alles waar zij van houdt.

Et moi je lui tendais les mains pour l'embrasser ...
Uit: Jean Racine, *Athalie.* (1691)

Athalie, de weduwe van de koning van Juda, heerst over het land. Ze heeft afstand gedaan van het Joodse geloof ten gunste van de cultus van Baäl. Ze denkt de rest van de koninklijke familie te hebben geëlimineerd. In werkelijkheid werd haar kleinzoon gered door de vrouw van de hogepriester.

II, 5: De droom van Athalie

C'était pendant l'horreur d'une profonde nuit.
Ma mère Jézabel devant moi s'est montrée,
Comme au jour de sa mort pompeusement parée. (op haar deftigst aangekleed)
Ses malheurs n'avaient point abattu sa fierté;
Même elle avait encor cet éclat emprunté
Dont elle eut soin de peindre et d'orner son visage,
Pour réparer des ans l'irréparable outrage. (schade, belediging)
« Tremble, m'a-t-elle dit, fille digne de moi.
Le cruel Dieu des Juifs l'emporte aussi sur toi.
Je te plains de tomber dans ses mains redoutables, Ma fille. »
En achevant ces mots épouvantables,
Son ombre vers mon lit a paru se baisser; (bukken)
Et moi je lui tendais les mains pour l'embrasser.
Mais je n'ai plus trouvé qu'un horrible mélange
D'os et de chairs meurtris et traînés dans la fange, (verhakkeld en door de modder gesleurd)
Des lambeaux pleins de sang et des membres affreux (flarden)
Que des chiens dévorants se disputaient entre eux.

Filips van de Elzas: zie p. 25.

misschien het prostaat," maar Louis, mijn ventje, ik ken hem tot op de draad, hij doet het expres.'

De ammoniaklucht in de veranda van de Filips van Elzaslaan★. De deur van de wc staat altijd open. Het bewuste bakje is een verroest, lichtgroen geverfd urinoirtje met geïriseerde kleuren rond het gekartelde schijfje met de bijna dichtgekoekte gaatjes.

'Maar ik heb me laten vertellen door Georges de elektricien dat het mogelijk is om een elektrische draad te koppelen aan dat bakje, zodat de elektriciteit hem bij zijn straal een schok geeft die hij nooit zal vergeten.'

'Maar Bomama, ge zegt dat hij er nevens pist.'

'Niet alles, natuurlijk. Het is genoeg dat er een klein straaltje contact heeft met de draad... Maar goed, ge denkt daar een keer aan, en ge doet dat niet, ge hebt toch te veel respect, 't is tenslotte de vader van uw kinders.'

Tante Hélènes hees lachje. 'Vooral, Mama, dat ge hem zoudt straffen langs waar die kinders gekomen zijn.'

Louis was beledigd dat Bomama dergelijke intieme geheimen met een elektricien besproken had, maar toen lachte hij wat mee, met de vrouwen.

'Hij zou verschieten,' zei hij. "t Zou lijk een bliksem zijn.'

'Ja, hé?' zei Bomama en haar gezicht lichtte op. 'Misschien dat wij het toch een keer zouden moeten proberen. Georges zegt dat ge die elektrische draad schoon open en bloot moet krabben.'

'Nee,' zei Louis beslist. 'Ge moogt geen kwaad met kwaad vergelden. Jezus heeft dat ook niet gedaan, zelfs niet als de Joden nagels hebben geslagen dwars door zijn handen en voeten.'

'Jamaar, ik ben Onze Lieve Heer niet,' zei Bomama en legde toen een patiënce. Het waren nieuwe kaarten. Toen zij schudde en uitlegde leek het alsof ver weg een pony driftig op bevroren straatkeien kletterde, nee, het was alsof een jongen langsfietste met aan zijn wiel een kartonnetje dat tegen de spaken kletterde.

'En wat hij gedaan heeft als ik in verwachting was van Marie-Hélène, God hebbe haar ziel!

In 't putje van de winter was het en ik lag in bed met een buik van hier tot ginder. Hij stuurt Mona zogezegd om een heleboel boodschappen en hij zendt ook de kuisvrouw naar huis opdat ik helemaal alleen zou zijn en hij doet de deur open van de slaapkamer, dan de deur van de gang, dan de deur van de gang van het eerste verdiep en dan nog de voordeur, alles wagenwijd open, zodat de ijswind van onze straat naar binnen waait, en dan moest ik opstaan in mijn tabbaard, al die trappen af om de deuren toe te doen, ik moest mij vasthouden aan de leuning om met die buik niet naar voor te kantelen, en weer al die trappen op. En dat noemt zijn eigen: vader van mijn kinders! Nu gij, Louis! En wordt hij gestraft door uwe Onze Lieve Heer? Nooit van zijn leven! Maar ik wel! Met de dood van onze Marie-Hélène, en met mijn heup die kapot is, niet meer te repareren.'

Dat laatste was heiligschennis natuurlijk, maar Jezus, vergeef haar, zij meent het goed, zij kan het alleen niet uitleggen! Hij zei: 'God zal hem ook wel krijgen vandaag of morgen.'

'Geloof dat niet, ventje. Het is ongelijk verdeeld. Door onze schuld, maar ook door Onze Lieve Heer. Hij trekt soms expres de deugnieten voor.'

'Dat is niet waar. Waarom zou hij dat doen?'

Er verscheen een meisjesachtige, plagerige uitdrukking op haar gezicht. Zij verschoof haar gezwollen lichaam, de rotanstoel kermde als een heel klein konijn.

'Als Hij van alles is, uwe Onze Lieve Heer, dan is Hij ook op tijd en stond een schone smeerlap.'

Geschokt riep Louis: 'Dat moet ge direct, vandaag nog biechten!'

'Maar ventje,' riep ze triomfantelijk, 'ik heb dat al tien keer gebiecht aan de onderpastoor en hij zegt: "Madame Seynaeve, zaagt daar niet zo over, het is allang vergeten en vergeven in de ogen van Ons Heer, maar als ik u een plezier kan doen, wel, zeg dan twaalf onze vaders en tien weesge-

Kouter: (gew.) bouwland, akker. (Ook: ploegschaar, ploegmes.)

Tenue: houding, manieren.

Lijfeigenen en laten: In de (middeleeuwse) standenmaatschappij vormden de boeren de derde en laagste stand. Deze stand was opgedeeld in twee delen: vrije boeren (bijv. de kerels, zie ook p. 394, 395 context) en horigen. De horigen waren dan opnieuw ingedeeld in **lijfeigenen en laten**. Het verschil tussen een lijfeigene en een laat is dat een lijfeigene wordt gezien als eigendom van de heer voor wie hij werkt. Een laat moet een deel van zijn oogst betalen aan de heer, en vaak ook nog vele werkjes opknappen voor hem, maar als persoon is hij vrij.

Het **Belfort** van Kortrijk, of de halletoren, staat op de Grote Markt van de Belgische stad Kortrijk. De toren maakte deel uit van de middeleeuwse "oude" of "kleine" Lakenhalle die dateert van 1411. De toren helt tegenwoordig lichtjes over.

De vroegste vermeldingen van het Belfort van Kortrijk gaan terug tot 1307.

Enkel het onderste gedeelte van de toren dateert nog uit die periode. Omdat de toren dreigde in te storten werd hij in de Middeleeuwen gehalveerd waarbij het bovenste gedeelte vervangen werd door een torenspits van één centrale grotere torenspits en vier kleinere torenspitsen op elke hoek.

Op de voorzijde van het gerestaureerde belfort staan het stadswapen en een Onze-Lieve-Vrouwe-beeldje onder een baldakijn.

Belfort van Kortrijk

groetjes." Ik zeg: "Mijnheer de onderpastoor, het is goedkoop." - "Zaag niet, madame Seynaeve," zegt hij.'

Toen Papa de weg langs de Kouter★ nam, werd zijn hinderlaag zichtbaar. Hij stootte met zijn elleboog tegen Louis' bovenarm. 'Louis, sleep niet zo met uw voeten. En houd u recht. Wij komen aan de Grote Markt. Allee, een beetje tenue★.' Het was dus van tevoren geregeld, waarschijnlijk al drie dagen voorbereid, zij, de twee jongere Seynaeves, vader en zoon, zouden als lijfeigenen en laten★ op de Grote Markt in het café 'Rotonde' hun eerbetuigingen moeten brengen aan de Grote Landvoogd, Peter, die er rond die tijd zijn dagelijkse partij bridge speelde. Vandaar ging hij dan naar zijn ander stamcafé: 'Groeninghe', waar de Leeuwenvlag uithangt.

En ja, in de schaduw van het Belfort★ zag Louis Peter door de ruit met de palmen van het café 'Rotonde'. Zou Peter in de wc van café 'Rotonde' ook ernaast pissen?

Vader en zoon Seynaeve waadden door de bittere sigarenwalm naar de grootvader. Peter staarde naar de kaarten in zijn hand, zijn andere hand, die met de zegelring, lag, met wijdgespreide vingers, alsof zij steun zocht, op een krant. Het was uiteraard onmogelijk dat hij zijn zoon en kleinzoon niet had opgemerkt. Het was ook redelijk dat hij hen negeerde. Zij naderden het tafeltje met het groene tapijt, met de drie asbakken en de deftig geklede heren, en bleven staan. Toen gooide Peter ineens zijn kaarten neer, waarop de drie andere heren meteen heftig begonnen te tellen. Peter stak zijn handen in de lucht, alsof het Louis' schuld was dat hij verloren had. Maar onmiddellijk daarna leek hij zich te vermannen in de tegenspoed, de landvoogd van de 'Rotonde', en zei: 'Aha, onze Louis.'

'Dag, Peter.'

'Wel, komt ge uwe nieuwjaarsbrief voorlezen?' De heren monkelden.

'Nee,' zei Louis kalm.

'Geen nieuwjaarsbrief, geen drinkgeld!'

'Ik heb hem al voorgelezen vier maanden geleden.'

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd de halletoren grotendeels gespaard tijdens de talrijke bombardementen die een groot deel van de binnenstad in puin legden. De toren werd vanaf de jaren 1950 gerestaureerd en kreeg hierbij zijn oude praal terug toen onder meer de nieuwe jaquemart (uurslager) Manten en Kalle op de torenspits werden teruggeplaatst.

Manten en Kalle, de uurslagers op het Kortrijkse Belfort.

Boven op de toren van het Belfort troont een verguld beeld van de Romeinse god Mercurius, de god van de handel, die er sinds 1712 als windwijzer dienstdoet.

De halletoren diende vooral als wachttoren voor het ontdekken van brand in de stad. Daarnaast gaven de klokken in de toren het uur aan.

Op de oostzijde van de torenspits van het belfort staan de oudste burgers van de stad: Manten en Kalle, de klokkenluiders van het Belfort. Manten slaat het uur, Kalle het halve uur.

Graaf d'Aspremont Lynden (1888 - 1967) was een Belgisch politicus en minister (van Landbouw) voor de Katholieke Partij in de Regering-Pierlot II en Pierlot III.

Chamberlain (1869 - 1940). Zie ook p. 31.

Hij werd Prime Minister van een conservatieve regering in 1937. Hij zou de geschiedenis ingaan als de man die dacht de wereldvrede te hebben gered ("Peace for our time"). Al snel werd hij geconfronteerd met de oorlogszucht van nazi-Duitsland, dat ondertussen reeds Oostenrijk had geannexeerd.

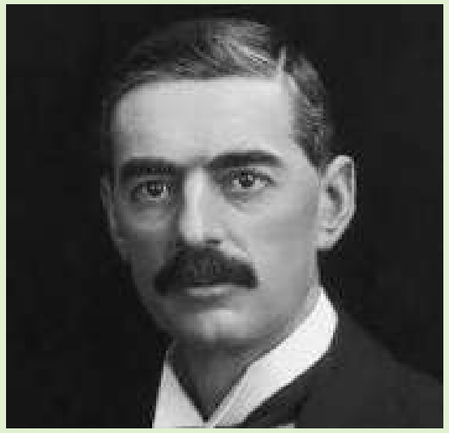
'Potversnotjes! Het is waar. Met al de miserie de dag van vandaag vergeet een mens de tijd van het jaar.' Peter sloeg op de verweerde, groenpluche plek op de bank naast hem. Louis ging zitten, de kaarten werden opnieuw gedeeld. Papa was het niet eens met de manier waarop zijn vader speelde, hij kreeg zenuwschokjes in zijn lichaam, alsof hij de winnende kaart uit Peters bruingevlekte hand wou rukken.

Peter verloor en betaalde.

Toen praatten de heren over Graaf d'Aspremont Lynden★, hij zou weer Landbouw krijgen, zoals onder Paul-Henri Spaak, en wat kende die Franskiljonse nobiljon nu van landbouw? Hij heeft alleen maar tomaten gezien in een hors-d'oeuvre! En de Duitsers die aan het roeren zijn, het is lastig volk, het zijn harde werkers, akkoord, en het zijn patriotten meer dan wij hier in België, akkoord, maar ge kunt er toch niet gerust in zijn, kijk maar zoals ze Tsjechoslowakije hebben ingeslikt in een-twee-drie. Maar we mogen alles niet te zwart zien ook. Chamberlain★ heeft schoon werk geleverd, ze gaan hem de Nobelprijs geven. Schoon werk, ja, maar het heeft niet veel geholpen, want Hitler wil nog altijd Danzig terug en hij wil een autoweg naar Oost-Pruisen. Hij is zot van autowegen, Hitler.

Maar moeten we nu bewapenen lijk dat onze koning dat wil, of niet? We moeten gewoon neutraal blijven, dat is 't zuiverste. Mijnheer Daels, de voorzitter van de Openbare Onderstand★, beweerde dat de trillingen in Hitlers stem op 228 per seconde werden geschat, terwijl een gewone mens in zijn sterkste koleire geen 200 haalt.

Toen sloeg Peter de sigarenrook weg alsof hij een mug verjoeg. Het was een signaal. De heren begonnen gehoorzaam te kaarten. Papa en Louis mochten weg, wat aangegeven werd door eenzelfde achteloos wuifgebaar van Peter. Papa vroeg of hij morgenavond kwam eten. Louis dronk te snel het bodempje van zijn chocolademelk op, hij verslikte zich. Peter schaamde zich tegenover zijn bridgepartners, hield zijn kaarten vlak tegen zijn gilet, hoestte als om het keffend geluid van zijn kleinzoon teniet te doen, en

Vanwege de oorlogsmoeheid van het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk probeerde hij bij de Conferentie van München in september 1938 Hitler te paaien met een zeer grote concessie. Hitler mocht Sudetenland (een deel van Tsjechoslowakije waar veel Volksduitsers woonden) inlijven. Voor Tsjechoslowakije was dit een ramp, want in Sudetenland was zeer veel industrie gevestigd en ook bevonden zich hier verdedigingslinies. Het Verdrag van München luidde Chamberlains politieke ondergang in: op 1 september 1939 viel Duitsland ondanks uitdrukkelijke waarschuwingen toch Polen binnen. Daarmee was de Tweede Wereldoorlog onvermijdelijk geworden en bleek het Verdrag van München een dode letter te zijn. Chamberlains positie begon onhoudbaar te worden. Binnen zijn eigen coalitie groeide de weerstand. Die werd nog aanmerkelijk vergroot na het falen van de Britse Royal Navy tijdens de Duitse aanval op Noorwegen. Toen nazi-Duitsland op 10 mei 1940 België, Nederland en Frankrijk binnenviel, zag Chamberlain zich gedwongen af te treden. Hij werd opgevolgd door anti-appeaser Winston Churchill. Chamberlain overleed zes maanden later aan maagkanker, terwijl Duitse bommenwerpers over Groot-Brittannië zwermden.

Openbare Onderstand: zie p. 95.

Kalfsrôti: gebraad.

De vijfde colonne is een term die gebruikt wordt voor bepaalde krachten die in een land of een andere eenheid voor de vijand actief zijn. De term suggereert een georganiseerde samenzwering, die op instigatie van de vijand van binnenuit de weerstand probeert uit te hollen.

Rechts: Amerikaanse poster uit de Tweede Wereldoorlog met verwijzing naar het begrip de vijfde colonne. Het Engelse woord column betekent zowel colonne als zuil. In de afbeelding is het de zuil van de sabotage die de vier andere zuilen omver wil werpen.

zei: 'Morgen? Misschien. Als ik tijd heb. Wat is er te eten?'

'Constance dacht aan kalfsroti.'★

'Met worteltjes,' zei Peter, 'het is geen slecht idee.'

Op straat zei Papa gedempt: 'Hebt ge die rosse meneer goed bezien die naast Peter zat en die de hele tijd won?' Dat is meneer Tierenteyn. Ge zoudt het niet zeggen aan zijn figuur en aan zijn stom bakkes, maar hij is van de geheime diensten. Hij spioneert voor de Engelsen. Ja.

Met zulke gasten is heel België vergeven. Zij zeuren wel over de vijfde colonne★ van de Duitsers, maar er zijn er veel meer aan de kant van de Fransen en de Engelsen, van die spionnen. Daarom, ik zeg het voor uw goed en voor later, Louis, altijd opletten met wie dat ge te doen krijgt, en zeven keer nadenken voor dat ge spreekt.'

Papa nam zijn hoed af en wiste zijn voorhoofd af met een rood en wit geruite zakdoek, de klassieke boerenzakdoek van ons volk van eeuwen her. Peter had kraakheldere witte zakdoeken die net eventjes als een streepje karton uit zijn borstzak staken. Een keer gebruikt en verfrommeld, ging de zakdoek in de rechtermouw. Zakdoeken gebruikt men voor seinen, signalen, geheime tekens. Als ik groot ben zal ik daarvan op de hoogte worden gesteld. De zakdoek waarmee men zwaait bij een of ander afscheid moet wit zijn uiteraard, dan zie je hem beter. Mozes wuivend van op zijn berg★ naar de stammen beneden. De rood-en-witte ruitjes van Papa's zakdoek betekenen: eenvoud, verbondenheid met de armste mensen, afkeer van Franse kanten frutseltjes. De zakdoek is ook een hulpmiddel, om niet te zeggen een wapen voor een handelaar als Papa. Dat heeft Louis al twee keer gezien in het Gesticht toen Papa op bezoek kwam. Getraind door Peter ongetwijfeld, is Papa op zijn manier een goochelaar. Eerste beweging: zwetend zeggen: 'Wat is het hier warm!' en naar zijn zakdoek zoeken. Ten tweede: 'Aha, hier is ie!' en zakdoek uit de broekzak trekken. Ten derde: Met de zakdoek de paternoster★ naar boven rukken, tot de paternoster op de grond valt. 'Tiens, o pardon.' Ten vierde: Verlegen glimlachend om je eigen vroomheid, de

Mozes wuivend van op zijn berg: Sinaï, een 2285 meter hoge berg in het Sinaïgebergte op zuidelijk deel van het schiereiland Sinaï van Egypte.
Sinds de 3e eeuw n.Chr. wordt deze berg in het christendom geïdentificeerd als de Sinaï, de berg waar volgens de traditie God Mozes de tien geboden gaf.
De Hebreeuwse Bijbel beschrijft Mozes als de leider van de Israëlieten bij de uittocht uit Egypte en tijdens de doortocht door de woestijn tot aan de grenzen van Kanaän. Traditioneel worden aan Mozes ook de eerste vijf Bijbelboeken toegeschreven (de Thora), waardoor de gehele wetgeving van Israël door zijn autoriteit werd geschraagd.

Foto vanaf de top van de Sinaïberg

Paternoster: rozenkrans.

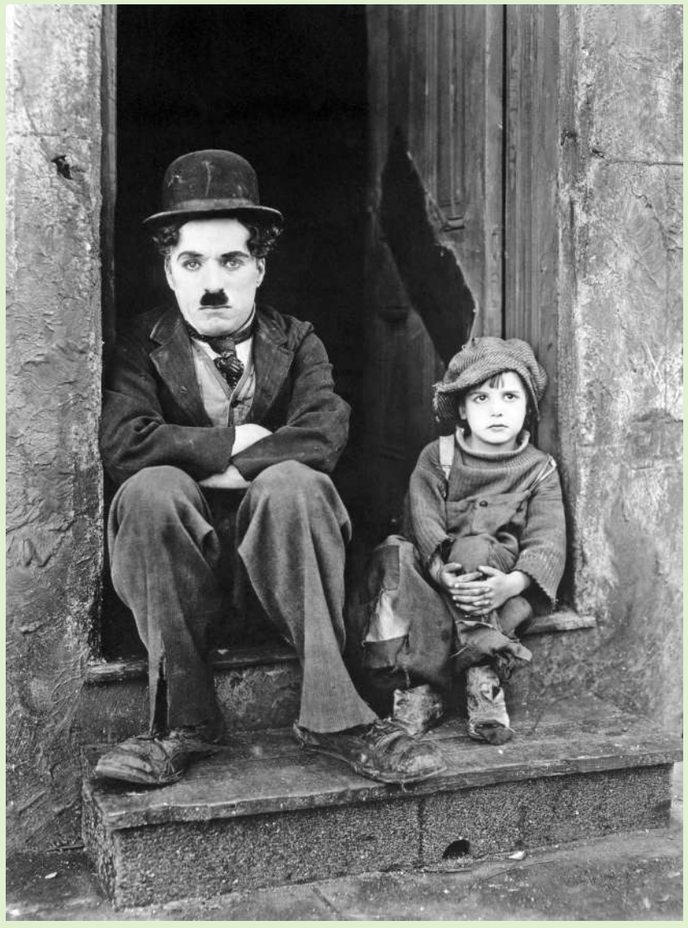
paternoster oprapen, weer opbergen, ingetogen kijken alsof het vingercontact met de ebbenhouten kralen je weer kracht heeft verleend om verder te leven. Deze maneuvers kan Papa onmogelijk zelf bedacht hebben, Papa is daar te onrustig, te grillig, voor. Nee, systematiek, daarvoor moet je bij Peter zijn.

Louis sleepte opzettelijk met zijn voeten, maar Papa merkte het niet eens.

Kleiputten: zie p. 23.

Nerviërs: zie p. 95.

Charley Chaplin: Sir Charles Spencer (Charlie) Chaplin (Walworth (Londen), 16 april 1889 – Corsier-sur-Vevey (Zwitserland), 25 december 1977) was een Engelse artiest, acteur, regisseur, componist en komiek. Daarnaast deed hij ook nog aan pantomime en vaudeville. Hij was in de tijd van het ontstaan van de bioscoopfilm in de Verenigde Staten een van de beroemdste filmsterren ter wereld. Later werd hij ook filmregisseur. Zijn bekendste rol was die van de zwerver The Tramp, een mannetje van eenvoudige komaf met een klein snorretje en een aanzienlijke persoonlijke waardigheid. Met een strakzittende jas, een rotting (rotan wandelstokje) en een hoedje lukt het hem in het dagelijks leven steeds weer vanuit een underdog-situatie zijn moeilijkheden te overwinnen. Chaplin speelde deze rol met veel succes van 1914 tot 1936 in tientallen films.

Charlie Chaplin en Jackie Coogan in The Kid (1921)

XI De eland

Zij speelden, Tetje en Bekka en Louis, in de kleiputten★ die een voorwereldlijke reus in een woedeaanval met zijn bergschoenen schoppend in de gele aarde geschapen heeft, de grond scheurde en okeren kloven verschenen in de aarde, toen zijn de Nerviërs★ gekomen en hebben er de aarde weggehaald om hun ovens mee te bouwen en hun hutten te dichten, later is een oude Belg op het idee gekomen om natte blokjes kleiaarde te bakken tot bakstenen, terwijl de oude Grieken marmer gebruikten, het is altijd zo geweest, de Belgen prutsen liever met bouwdozen, luciferdozen, de anderen bouwen met graniet en porfier en marmer.

Zij lieten een vlieger op die Tetje in een kwartier met zijn bruine, geoliede vingers in mekaar gefrutseld had. Louis probeert dit ook, maar het lukt nooit, de pap gemaakt van bloem blijft slap, de kranten raken nat, het touw sluit zich niet onwrikbaar zoals bij Tetje rond het kruis van de rieten stokjes.

Toen verkenden zij de omgeving en zongen, Bekka het hardst. Niemand joeg hen weg. In de smalle barak waar de hoofdmannen van de kleigravers kaartspelen als het regent, vonden ze lege conservenblikken waarmee ze voetbalden. Tetje probeerde een elektrische boor aan te krijgen, maar die was verroest of kapot, hij priemde met de gedraaide punt in de wanden, maar kreeg er geen gaatje in. Bekka trok een vieze overall aan, rolde de mouwen en de broekspijpen op, liep als Charlie Chaplin★ met haar voeten uit elkaar, tenen overdreven buitenwaarts. Een man verscheen en zei: 'Hé, smeerlappen!' Meteen snauwde Bekka: 'Ziet ge niet dat wij bezig zijn?'

'Dat zie ik.' De man droeg grijze sokken en sandalen, een pruimkleurige trui, een flesgroene broek die strak spande rond zijn tenger onderstel. Om zijn nek hing een medaillon

Op p. 626 duikt een zekere generaal-majoor Christoph graaf Stolberg zu Stolberg op, van wie gezegd wordt dat hij "op Vuile Sef leek".

van de heilige Antonius. Er was iets mis met zijn gegolfd en wollig haar, het zat als een muts die opgehouden werd door zijn oren. De man had net chocola gegeten, zijn lippen waren onduidelijk bruin.

'O, gij smeerlapkes.' Zuchtend ging hij op de drempel van de barak zitten. Hij bleef naar Louis kijken. 'Ik ken u,' zei hij. 'Ge moet niet van niks gebaren, ik ken u.'

'Dat kan zijn.'

'Zijt ge niet een van die turners die op de Grote Markt gymnastiek gedaan hebben op de Gulden-Sporenfeesten? In een wit broekje?'

'Nee,' zei Louis, ontweek de dwingende, heldere blik. Bekka's hees, schurend lachje. Tetje sloeg spijkers in de deur van de barak.

'Nee? Dan is 't iemand anders. Maar ge zijt wel van een goeie familie. Dat zie ik direct. Niet lijk die twee bohemers hier.'

'Schei maar uit, Vuile Sef.'★ Als een oud vrouwtje perste Bekka haar lippen tot een hooghartig pruilmondje.

'Ik ben tien keer properder dan gij. Waar of niet, Tetje?' Deze ging door met verwoed spijkers in het hout te slaan, in een hartvorm.

De man aaide over zijn borst, de binnenkant van zijn dijen.

'Is 't weer zover?' vroeg Bekka achteloos. Vuile Sef gromde iets. Er verscheen een geslagen uitdrukking op zijn gezicht die Louis meteen aan Bernard deed denken, een kleintje dat op de speelplaats draalde bij de grotere jongens alsof hij steeds op het punt stond iets pijnlijks te vertellen, maar er kwam nooit een geluid uit Bernard, tot woede van Zuster Adam en medelijden van Zuster Engel, die probeerden hem aan de praat te krijgen. Hij werd steeds magerder, Bernard, rende tien, twaalf passen en bleef dan weer een kwartier onbeweeglijk staan, verstard in een hulpeloze stilte. Toen Louis hem zei: 'Bernard, waarom doet gij zo dwaas?' had Bernard hem alleen maar toegeknikt.
'Bernard, ge hebt ook het poeder niet uitgevonden, hé?' Ber-

nard knikte en zijn verdriet werd nog verdrietiger. Als je hem een duwtje gegeven had, was hij omvergevallen. Louis gaf Bernard een tikje tegen zijn schouder. De jongen knikte. Louis tikte met zijn wijsvinger tegen Bernards keel, voelde het kraakbeen. 'Doe maar,' zei Bernard. Waarop Louis hem een schop gaf tegen zijn enkel. Dagenlang achtervolgde Bernard hem, met de smartelijke geitenogen, steeds vermagerend, papierwit. Toen hadden zijn ouders hem weggehaald. Volgens Zuster Imelda lag hij nog steeds op zijn bed.

'Hoe heet ge?'

'Louis.'

'Ik dacht zoiets. Een naam van een goeie familie. En waar gaat ge naar school?'

'Laat hem gerust,' zei Tetje en hief zijn hamer en liet hem neerkomen op twee centimeter van Vuile Sefs gebeeldhouwde golven rood en bruin haar. De man bleef zijn spannende broek strelen terwijl hij overeind kwam.

'O, hij is jaloers. Hij kan niet verdragen dat...'

'Tien frank,' zei Tetje en liet de hamer vallen, vlak voor Louis' voeten.

'Gij wordt duurder met de dag.' Vuile Sef deed een oude joviale marktkraamster na, die de klanten toeriep. 'Zeven frank en geen frank meer! Te nemen of te laten!' Bekka nam Louis' pols vast en trok hem mee op het ogenblik dat Tetje knikte, en Vuile Sef in de barak ging. 'Kom,' zei zij.

Een hele tijd gooiden zij platte keitjes over het grauwgroen oppervlak van een stinkend stilstaand water, maar de keitjes ketsten niet op.

'Wat doen ze toch, die twee?'

'Wat peinst ge?' Zij vechten, dacht Louis want af en toe bereikte hen een gesmoorde kreet en wat gestommel.

'Ja. Zij vechten,' zei Bekka. Zij trokken hun schoenen uit en stapten in de gele modder waar wolkjes muggen over zwermden. De grond was mals en koel tussen de tenen. Bekka vertelde dat haar vader binnenkort naar Frankrijk ging om de oogst te doen, en dat hij haar ge-

Prince Valiant is een serie stripverhalen gecreëerd door de Amerikaanse tekenaar Hal Foster, die vooral tekende voor Amerikaanse kranten. Het verhaal speelt zich af rond de Arthurlegende.
Het verscheen van 1937 tot 1971.

De Arthurverhalen of Arthurromans (of Keltische romans of Britse romans) zijn middeleeuwse hoofse verhalen over koning Arthur en zijn Ronde Tafel. Het genre was populair aan de adellijke hoven. Arthurromans kunnen verder worden onderverdeeld in twee subgenres: graalromans en romans waarin het verwerven van een uitverkoren vrouw centraal staat ("vrouwenromans").

De Arthurverhalen hebben hun oorsprong in de verteltraditie en werden later op perkament geschreven in verluchte handschriften. Zij verspreidden aan de hoven de nieuwe 'hoofse idealen' van nederigheid, gedienstigheid, hoffelijkheid, dankbaarheid en hoofse liefde.

vraagd had om op haar moeder en Tetje te passen.

De vechters kwamen uit de barak, Vuile Sef ging meteen zonder opkijken naar de autoweg. Toen hij langs de framboosrode hijskraan liep, sloeg hij fel op een van de stangen. Tetje raapte de hamer op, stak hem tussen zijn hemd en zijn bloot broodkorstbruin vel, en zei dat ze zo stilletjesaan naar huis moesten.

'Maar wij zijn nog maar juist aangekomen!' Ook hier, in de weidse speelplaats van de kleiputten, duizendmaal groter dan die van het Gesticht, breekt plots iets af zonder aanwijsbare reden, waarom wordt deze middag onderbroken?

Bekka deed alsof haar broer niet bestond toen zij terugliepen. Tot zij plots een gilletje gaf. 'Maar gij zijt toch twee rare gasten. Gij ziet mij hier lopen in die smerige overall en gij zegt er niets van.'

Zij trok de overall uit en gooide hem over een boomstronk, als een neergeschoten vogelverschrikker.

'Hebt ge ooit van zijn leven! Het scheelde niet veel of ik was zo naar binnen gegaan bij ons vader.' Maar het klonk alsof dat helemaal geen ramp was geweest, en dat zij het zei om de stilte die uit Tetje uitwasemde te verbreken, of om tijd te winnen, om... Bekka is een Zuster, Zuster Rebecca.

'Ik dacht dat ge hem mee naar huis wilde nemen, voor Vake,' zei Tetje sullig, afwezig.

'Ons Vake in die vuiligheid? Wilt ge dat ons Vake iets aantrekt dat uit die barak komt?' riep Bekka bitsig. 'Wij zijn niet allemaal zoals gij!' Toen zij hun straat zagen liggen in de verte, ging Tetje sneller. 'Ik zal u een Prince Valiant-boek★ kopen,' zei hij tegen zijn zuster. Een zoenoffer.

'En een zakje zure spekken,' zei Bekka meteen. 'Van alle kleuren.'
'Ook goed.' Tetje ging nog sneller, met zijn hoofd voorovergebogen. Er lagen veel kartonnen dozen, blikken, flesjes langs de weg, maar hij schopte er niet tegen.

Mama begon te krijsen toen ze Louis' schoenen en sokken zag vol okergele korsten en klodders. 'Gij zijt weer met die schooiers gaan spelen.'

Ons Volk Ontwaakt! Zie p. 82.

'Niet wáár.'

'Gij zijt gezien geweest, manneke, leugenaar. Kijk, ge wordt helemaal rood. Ge hebt een rode kop van het liegen!'

Hij moest in de veranda knielen en twee ingebonden jaargangen van *Ons Volk Ontwaakt!* naast zich houden op zijn vlakke handpalmen, op zijn gestrekte armen. Toen hij er een tijdje zat, kwam zij moeizaam sloffend, haar dikke buik vooruit, bij hem. Hij wou overeind kruipen maar zij zette een bloempot met een geel en roze gevlekte hortensia op zijn hoofd. 'Voilà. En verroer niet of ge krijgt ervan met de mattenklopper.'

Amechtig liet zij zich in de sofa zakken. Af en toe voelde hij haar blik in zijn nek.

Papa en Raspe kwamen langs en sjouwden met riemen papier. Raspe zei: 'Kijk eens, Staf, een moderne bloempot.' Zij bleven staan, het pak tussen hen plooide lichtjes door. Papa hijgde. 'Die bloem mag wel eens een beetje water krijgen,' zei hij. Raspe gierde het uit en trok aan het pak papier. Papa volgde. Louis kon het niet tegenhouden. Zijn armen schrijnden, zijn nek kreeg een kramp, maar dat was het minste zeer, hij voelde de tranen over zijn kin lopen. Hij probeerde geen geluid te maken maar een hoog snikje ontsnapte hem, als een kleintje alleen in bed. Toen hoorde hij de sofa kraken, zij kwam tegenover hem staan.

'Nu voelt ge een keer wat het is,' zei zij.

Ik moet iemand anders zijn. Ik ben hier niet. Dat gevaarte voor mij, die bultige zak in de gebloemde jurk met dat lieflijk hoofd daarboven waar ik niet durf naar te kijken, want anders ga ik nog meer huilen, zij, zij, zij kijkt naar een andere jongen. Raspe noemde mijn vader die tenslotte toch zijn baas, zijn werkgever is, bij de voornaam. Dat zal ik nooit dulden. Het kind in haar buik kijkt dwars door de vlezige wanden naar mij, en denkt dat het zijn broer ziet. Niks van. Zijn broer, Louis, is elders, binnen de vertrouwde, veilige omheining van het Gesticht, vele kilometers ver.

Mama zei van alles, het klonk verontschuldigend, hij hoorde het met moeite, alsof zijn oren overspoeld waren

De **Normaalschool** is een verouderde benaming voor het schooltype waar onderwijzers opgeleid werden. De term is afkomstig van de Franse instelling "École normale primaire", die tijdens het Franse bewind ook in de Nederlanden werd opgericht.

Normaalscholen in Vlaanderen zijn geïntroduceerd door koning Willem I van Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. De meeste normaalscholen werden in België opgericht na de schoolwet van 1842, toen de vraag naar gediplomeerde onderwijzers toenam. Een tweede golf ontstond na de invoering van de leerplicht in 1914, in de praktijk dus na de Eerste Wereldoorlog. De normaalschool kende een stijgend succes en kreeg ook meer prestige. Ze werd vaak als alternatief gezien van een humaniora. Na vier jaar studie en praktijk studeerde men af als kleuteronderwijzer(es), onderwijzer(es) voor de lagere school of als regent(es), met een bevoegdheid voor de eerste drie jaren van het secundair onderwijs.

Tijdens het interbellum waren de normaalscholen vaak een wereld op zich. De meeste scholen waren ook kostschool en er heerste een streng regime van orde en tucht. Er was weinig contact met de buitenwereld.

Greiten: spottend uitlachen. De uitspraak is die van de klank in het Nederlandse

door tranen. Zij zei dat dit de straf was geweest in de Normaalschool★, waar zij vaak onschuldig veroordeeld werd. 'Veroordeeld?' zei hij.

'Goed,' zei Mama bitter, 'gij staat mij uit te greiten★, goed, we gaan een keer zien wie dat er aan 't laatste eindje trekt.'

Na wat een halfuur leek begonnen zijn armen te snokken, te rillen. Hij liet ze zakken, bleef met de wankele, stenen hoed op zitten, met zijn billen tegen zijn hielen, en riep naar haar in zijn rug: 'Vergiffenis. Ik vraag om vergiffenis, Mama.'

Zij waste zijn gezicht met een keukenhanddoek. Hij zat aan de tafel en knipte plaatjes uit *Bravo*★ die hij later in een schrift zou plakken, aan Vlieghe laten zien.

"t Is voor uw goed dat ik het doe,' zei zij. 'Verstaat ge 't of niet?

Want anders groeit ge op lijk een ongehoorzame wildebras.'

Zij aten samen mastellen★ om vier uur.

'Het kindje zal een schoontje zijn. Met blond krulhaar en blauwe oogjes. Ik zie het dikwijls voor mij. Ik kijk drie vier keer per dag naar het portret van Gary Cooper★, het schijnt dat het van invloed is. Ik zou ook naar Jean Harlow★ moeten kijken voor het geval dat het een meisje is, maar ik denk dat het een jongetje wordt. Wat denkt gij? Niets natuurlijk, het is altijd hetzelfde met u, het is te veel dat ge antwoordt aan uw moeder. Is dat wat ze u leren in 't Gesticht? Gij zijt helemaal niet content dat ge een broertje krijgt. Terwijl dat het speciaal voor u is dat ik zo afzie. Omdat ge niet alleen zoudt opgroeien, omdat ge een kameraadje zoudt hebben om mee te spelen.'

Voor mij moet ge 't niet doen. Nog net hield hij de woorden tegen. Zij wreef over haar buik, automatisch, zoals Vuile Sef die middag. Als zij het kind er maar niet uitduwt, hier, waar ik bij ben.

'Dat het maar rap komt. Hoe eerder hoe liever. Want soms houd ik het niet meer uit,' zei Mama.

Toen zij de ratel van de mosselkar hoorden buiten, mocht hij een emmer mosselen halen. Moeizaam sjouwde hij met

woord 'blèren'.

Bravo (magazine): zie p. 81 en 82.

Mastel

De Mastel is een traditioneel Vlaams broodje, gemaakt op basis van bloem, melk, boter, suiker en kaneel. Ze zijn rond met een kuiltje in het midden en lijken daarom wat op een bagel of donut.

Gary Cooper (1901 - Beverly Hills (California) 1961): Amerikaans filmacteur die bekend stond om zijn rustige, ingehouden acteerstijl. Hij was veelvuldig in westerns te zien.

Jean Harlow (1911 - Los Angeles (Californië) 1937) was een Amerikaanse actrice. Ze is volgens de media de opvolgster van 's werelds eerste sekssymbool Clara Bow en de voorganger van Marilyn Monroe.
In 1930 kwam Harlows grote doorbraak in *Hell's Angels*. In 1931 speelde ze in de film *Platinum Blonde*, waardoor ze het tweede sekssymbool en superster werd.

In veel films was Clark Gable haar tegenspeler.

Peter Benoit (Harelbeke 17-8-1834 - Antwerpen 8-3-1901) aanvaardde in 1867 een aanstelling tot directeur van de Antwerpse Muziekschool. Hij ontpopte zich tot het boegbeeld van de Vlaamse Beweging en slaagde er ten slotte in deze Muziekschool in 1898 tot Koninklijk Vlaams Conservatorium te verheffen.

zijn pijnlijk uitgerekte armen de emmer in de keuken. 'Ge wordt een sterke vent,' zei zij. Hij mocht uien snijden, zij stak een lucifer in zijn mond tegen de tranen. Alsof hij nog tranen over had.

Peter Benoit★, de grootste Vlaamse toondichter aller tijden, die in een nietig krotje op de Markt van Harelbeke was geboren, at het liefst rauwe mosselen. Hij had een leeuwenkop met een baard en zijn vriend, de machtige dichter Emmanuel Hiel★ ook. Samen zaten zij op een terras en slurpten rauwe mosselen terwijl de ene dichtte en de andere zijn onsterfelijke melodieën zong tot verbijstering van de voorbijgangers die toch vol ontzag hun hoeden of hun petten afdeden.
In de radio stootte een Duitse stem kelige geluiden uit.

'*Jetzt*,' zei Mama. 'Hebt ge 't gehoord? Hij zei: *Jetzt*. Dat zei de Duitser ook altijd die mij pianoles gaf in Veertien-Achttien. Wij speelden quatre-mains samen. En als 't in de les aan mijn toer was riep hij: *Jetzt! Jetzt!* en ik verschoot iedere keer omdat ik dat zo'n raar woord vond. Ik zou willen dat ik *jetzt* naar 't moederhuis★ mocht.'

Zij speelden met het ganzenbord. De avond viel. Louis speelde vals, Mama merkte het niet.

'Ik heb die vent gezien, die bij Papa en Peter in de auto zat, Holst.'

'Een brave jongen,' zei Mama, 'maar een beetje raar. Hoe vond je hem? Een schone vent, hè? Hij heeft nog achter mij gezeten.'

'Achter u in de klas?'

Haar lach parelde, hoog, in watervalletjes, zoals een trillerig gezang in de radio, Mimi Colbert★, Papa's geliefde zangeres, coloratura, in 'De klokken van Charleville'★.

'Maar nee, zotje. Achter mij gelopen, om met hem te gaan. 't Wordt tijd dat iemand u op de hoogte brengt, geloof ik. Gij weet toch wat dat wil zeggen, jongens die met meisjes gaan?'

'Natuurlijk.' Ik word weer rood.

'Maar ge ziet van hier, dat kon natuurlijk niet.'

De concertenreeks tijdens de Wereldtentoonstelling van 1885 te Antwerpen wordt als het hoogtepunt van Benoits dirigentencarrière beschouwd.
Hij leed aan depressies, was ambivalent ten opzichte van het vrouwelijk geslacht, vertrok vanuit een ultra-montaans Westvlaams katholicisme en schommelde heen en weer tussen het vrijzinnig Brussels milieu rond Emmanuel Hiel en vanaf 1872 de vrijzinnige liberale Antwerpse vriendenkring rond Julius De Geyter, Jan Van Beers en Gustave De Deken.

Emmanuel Hiel (1834 - 1899) was een Vlaams dichter en schrijver.

Hij opende een boekhandel, uitsluitend voor de 'Vlaamsche taal' wat in die periode bepaald moedig was.

Hij had grote invloed op de West-Vlaamse toondichter Peter Benoit (1834-1901), die op zijn beurt een invloedrijke ijveraar was voor de volkse eigenheid van Vlaanderen.

Peter Benoit sprak als volgt over zijn medewerker Hiel: "Hij laat mij veel te doen over. Hij verheft mij op eenen berg, werpt mij in eenen afgrond en zegt: Trek er U nu maar uit zooals gij kunt! Dat prikkelt mij, spoort mij aan en doet de tonen en noten mij uit alle poriën zijpelen!"

Hiel was lid van de vrijmetselaarsloge *Les Amis Philanthropes* in Brussel. Hij behoorde ook tot de kring van vooruitstrevende, Vlaamsgezinde en vrijzinnige Brusselse liberalen in de tweede helft van de 19e eeuw en was lid van *Vlamingen Vooruit!*.
In 1873 werd met financiële en logistieke steun van *Les Amis Philanthropes* onder impuls van Hiel de eerste Brusselse Willemsfondsafdeling opgericht. In 1879 richtte Hiel de afdeling Schaarbeek-Sint-Joost op.
Hiel was ook politiek geëngageerd bij de Liberale Partij en was kortstondig gemeenteraadslid in Schaarbeek. Hij werd ook gevraagd om te zetelen in de gemeentelijke commissie belast met het vertalen van de Franstalige naamborden en

pleinen om er tweetalige borden van te maken.

Emmanuel Hiel was een opgemerkt figuur in Schaarbeek. In tal van spotprenten in Brusselse kranten wordt zijn reputatie als caféganger in de verf gezet.

Een **Moederhuis** is het klooster waar het bestuur van de orde of congregatie zetelt. Het woord wordt zowel bij mannelijke als vrouwelijke religieuzen gebruikt.

In Vlaanderen wordt met dit woord eveneens een kraamkliniek aangeduid (niet te verwarren met Mütterheim, een term die gebruikt werd in de nazitijd in het kader van het Lebensborn-project).

Les Cloches de Corneville:
komische opera in drie bedrijven van Robert Planquette, geproduceerd in Parijs, in 1877.

De handeling vindt plaats in Corneville in Normandië aan het eind van de XVIIe eeuw.

Met een lange afwezigheid in het vooruitzicht vertrouwt de markies van Corneville zijn geld en goederen toe aan zijn pachtboer Gaspard. Deze eigent zich uiteindelijk alles toe door iedereen te laten geloven dat het spookt in het kasteel.

Germaine, dochter van de graaf van Lucenay, die hem eveneens toevertrouwd was, laat hij voor zijn nicht doorgaan, terwijl hij haar edele afkomst verzwijgt. Op hetzelfde moment vindt hij in een tijmveld (un champ de serpolet) een baby die hij Serpolette noemt en leerling, zodat zij zijn dienares wordt. Om zeker te zijn dat hij al deze voordelen kan behouden vernietigt hij de bladzijde uit het register waarin de geboorte van de beide kinderen is beschreven.

Het verhaal begint twintig jaar later op het moment dat de nieuwe markies Henri terugkeert in het dorp en gaandeweg de geheimen van Corneville ontdekt.

Mimi Colbert: onbekend. Ook de titel "Charleville" was onjuist.

'Waarom niet?'

'Hij was veel jonger dan ik. En daarbij, mijn vader had mij bont en blauw geklopt.'

'Maar waarom?' riep Louis ongeduldig.

'Maak me niet nerveus.' Zij veegde de pionnetjes van het bord in een kartonnen doos. 'Die gasten van Holst, dat zijn bosmensen. Zij wonen in 't bos. Zij kennen niets anders dan het bos. En zoveel te beter, dat soortje moet in zijn bos blijven.'

'Toch zat hij in Papa's auto.'

'Uw vader is veel te goed. Holst kwam naar hier om kinderkleedjes te brengen. En hij wilde per se in Papa's auto zitten en rondrijden, dat hebt ge met die bosmensen. En uw vader wilde natuurlijk pronken en heeft hem meegenomen. Die kinderkleedjes waren lelijke, ouderwetse modellen, ik heb ze in de vuilnisbak gesmeten. Mijn kind moet geen afdankertjes van anderen dragen.'

'Van wie waren die kleedjes?'

Zij was het ganzenbord aan het opbergen in de lade onderaan het buffet bij de kaarten en het damspel, zij richtte zich te snel op, greep naar haar lenden, wreef erover.

'Maar nu dat ge 't zegt... Van wie? Ik heb er nog niet bij stilgestaan. Meerke zal ze nog hebben liggen van vroeger. Nee, want dan had ik dat thuis gezien. Ik ga er toch eens naar vragen.'

Ineens riep zij: 'Nondedju! Ik weet het. 't Is niet mogelijk. Weet ge, Louis, die kleertjes zouden best eens van Jeannette kunnen zijn! Nee, dat zouden ze niet durven... Nondedju! Zij heeft het wel gedaan, het waren de kleren van de kleine Jeannette!'

Jeannette was het dode dochtertje van Tante Berenice★, Mama's zuster, die in de Walen woonde, getrouwd was met een Arabier; of was het een Egyptenaar? in ieder geval een die bekeerd was tot de Islam, de walgelijke godsdienst die ooit Europa heeft bedreigd met het teken van de Sikkel en door Karel Martel★ tot staan is gebracht. Louis vond het net zo schandelijk als Mama, dat Meerke, Mama's moeder, zijn

Tante Berenice. Volgens Weisgerber volmaakt homonym met *Bérénice* van Racine. In dit stuk stuurt Titus, ondanks het feit dat hij hartstochtelijk veel hield van Bérénice, en haar zelfs naar men dacht beloofd had met haar te zullen trouwen, haar weg uit Rome, tegen zijn wil, tegen haar wil, vanaf de eerste dagen van zijn regering.

Racine houdt - in tegenstelling tot Molière - vast aan het geïdealiseerd beeld van een Titus die aan de liefde verzaakte om te gehoorzamen aan het belang van de Staat.

Karel Martel: (Herstal, circa 689 – Quierzy, 22 oktober 741) was hofmeier van het Frankische Rijk.

> (Hofmeier, ofwel majordomus, opzichter over een hofhouding, m.n. als titel van de machtige beambten aan het hof van de Merovingen, die zich van het bestuur over het Frankische Rijk wisten meester te maken).

Hij reorganiseerde het Frankische leger en bestuur en wist daarmee met succes zowel zijn binnenlandse als buitenlandse tegenstanders, met name de Arabieren, Friezen en

Saksen het hoofd te bieden.

Zijn macht werd zo groot dat hij de plaats van de Merovingische koningen innam, zonder zichzelf tot koning uit te roepen.

Karel wordt beschouwd als stamvader en naamgever van de Karolingen. Hij was zoon van Pepijn II. Zijn bijnaam Martel komt van het Latijnse martellus, hamer. Daarmee wordt de spreekwoordelijke hamer bedoeld waarmee Karel de Arabieren 'vermorzelde'.

Graf van Karel Martel in de kathedraal van Saint-Denis (ca. 1260), een voorstad van Parijs en begraafplaats van de Franse koningen

Kuurne en **Harelbeke**: vlak boven Kortrijk. Door Harelbeke loopt de Gentse**steenweg**.

Verschoeperen: (gew., West- en Zeeuws-Vlaanderen) verschroeien, verzengen, verbranden. Bijv. 'Komt uit die brandende zon, je vel gaat verschoeperen.'

Paul Claes (Kl. Enc. p. 124 - 125) vraagt zich af of het woord "geen variant is van '(ver)schrompelen', dat onder invloed van 'verschroeien' een nadere betekenis heeft gekregen. *Het Verdriet van België* is een reusachtige staalkaart van dialectische, particularistische, barbaristische, puristische, archaïstische, verheven, ambtelijke en platte woorden. Die polyfonie verdient een hypertekst die de roman verklaart voor ons, de taalarme lezers, 'ongeriefd nog van woorden' (Gezelle)."

aanstaande broer in meisjeskleren wou steken die nog roken naar de Islam. En naar een dode.

'Ik dacht dat Tante Berenice niet meer in Meerkes huis binnen mocht omdat zij met die heiden getrouwd is en aan haar geloof verzaakt heeft.'

'Ach, Louis, dat is allang bijgelegd. Gij leest ook de gazet van verleden jaar, gij.'

'In het Gesticht zijn er geen gazetten,' zei Louis nijdig.

Op het ogenblik dat hij naar bed moest en zijn natte en van alle kleisporen ontdane schoenen naast Mama's geruite sloffen zette bij de dode, loodkleurige kachelpoten, kwam Papa binnen.

"t Is verschrikkelijk.' Papa's hoed viel van zijn hoofd toen hij in de cosy corner zakte, zijn kersrood bol gezicht glom van het zweet. 'Geef mij gauw een pils.'

Louis rende naar de keuken, zocht koortsachtig onder het aanrecht. 'Er is geen bier meer,' schreeuwde hij, en vervloekte zijn slordige moeder die Papa zo veronachtzaamde, alleen omdat zij een kind verwachtte.

'Achter de gordijnen, blinde uil!' riep Mama en babbelde onverstaanbaar verder met Papa. Ik mis het allerbelangrijkste, het begin!

'Merci.' Papa klokte het glas bier in twee teugen leeg, vervolgde. 'En ik had juist een reclame opgehaald bij de dentist in Kuurne★, ik kom aan de steenweg★ gereden en ik zie dat heel de straat in brand staat. In lichtelaaie. 't Zag zwart van 't volk, 't was al zwart in de lucht van de rook, de gendarmen wilden mij doorlaten, maar de mensen op straat verroerden geen centimeter, ik claxonneer lijk zot, de gendarmen zwaaien dat ik mocht doorrijden want ze hadden gezien wie dat ik was, en dan gingen ze eindelijk opzij, die gapers, maar aan de kant van de brand, en, Constance, ik zie dat die grote schuur aan de draai van Harelbeke★ in brand staat. 't Was om te schreien, al dat schoon vlas in brand, en ik forceer een beetje, ik geraak tussen 't volk en de brand, en de vlammen sloegen uit, recht naar mijn auto, en kijk, kijk, voel, de helft van mijn baard is weg, heel de rechterkant is verschoeperd!'★

... het schuurpapier ... brandende schuur ... Haar buik schuurde ... brandende schuur: hoewel Constance weet dat het verhaal van haar man opgeblazen is, vertedert het haar toch en wekt de brand in haar buik. Onbewust gebeurt iets dergelijks met Louis. Het feit dat zowel moeder als zoon de wang van de vader hebben aangeraakt, doet me onmiddellijk denken aan wat Frazer in The golden Bough 'contagious magic' noemde, de overdracht door aanraking, universeel toegepast door magiërs uit de vóór-religieuze tijd.

Het bezweringsgebaar, dat Louis maakt, als hij in de auto de eland passeert, en dat een sterke sexuele connotatie bevat, sluit hierbij aan als een voorbeeld van 'imitative magic', overdracht door nabootsing, de natte duim die stoot net als het ontbloeiende gewei van het dier.
De vader vrijt werkelijk met zijn vrouw, de zoon beleeft hetzelfde met zijn moeder in een droom.

Volwassen mannetje in Telemark, Noorwegen

Het is een schitterende passage in het boek, vast en zeker gecomponeerd, tegelijk op waarneming gebaseerd. Weergaloos. En over compositie gesproken: het hoogtepunt van het verhaal over de brandende schuur wordt voorafgegaan door het diepste punt van de vernederende en sadistische bestraffing van Louis door dezelfde moeder. A.B.

Zij, de slavin die dit met open mond had aangehoord, stond op, zonder enige last van haar gezwollen pens. Papa nam haar hand beet en wreef ermee over zijn wang.

'Voelt ge 't? Louis, kom hier. Voel!'

'Ge hebt het warm,' zei Mama.

'Nee, maar voelt ge dat de stoppelkes minder zijn dan aan deze kant, Louis!'

'Ja,' zei Louis, het schuurpapier tegen zijn vingertoppen. Hij liet zijn vaders gezicht los. Papa leunde achterover, met zijn nek in de kussens.

'De vlammen vlogen dus tegen uw auto?' zei Mama.

'Mijn banden, mijn carrosserie aan de rechterkant, 't is al zwart.'

'Hoe dat ge uw venster niet toegedraaid hebt?'

'Maar 't was om te stikken van de hitte. Dan draait ge uw venster toch open!'

'Gij zijt helegans geschonden,' zei Mama. Papa kwam overeind, steunde met zijn hand op het kussen, kneep zijn ogen tot spleetjes.

'Lach maar, Constance. Maar ik had er in kunnen blijven. Want ik moest uitwijken voor dat stom volk en 't scheelde geen haar of ik reed regelrecht in die brandende schuur.'

Haar buik schuurde★ langs de tafel, zij boog zich over haar man en streelde zonder dat hij er om vroeg, over de gave, rode wang van de snoever. 'Stel u voor, gij in een brandende schuur!' Papa scheen dat geestig te vinden en knipoogde naar de vleister.

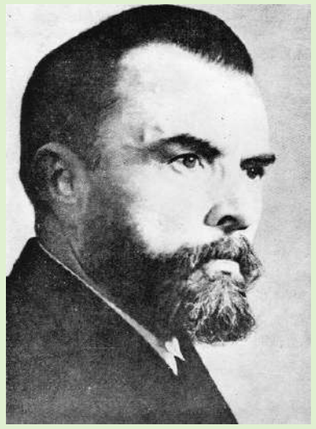
'Was het in Harelbeke?' vroeg Louis.

'Vlak bij uw Hert.'

Louis' Hert was een eland★ die in brons was opgericht om de gesneuvelde Canadese soldaten te herdenken, een beest dat bij avond net echt leek, met een gewei van reusachtige bladeren die opwaarts vlotten. Elke keer dat de familie naar Meerke ging in Bastegem, kwam de auto daar voorbij en dan likte Louis zijn duim nat, wreef er mee over zijn handpalm en sloeg een kletsende vuist in die natte hand.★

Die nacht gaf Louis de ontzaglijke zware eland de sporen dwars door vlammen. Zijn moeder in een blauwe jurk met witte gasvlammetjes als noppen spreidde haar armen toen hij op zijn eland langs haar daverde. Op hetzelfde ogenblik schoten de woeste kroesharen op het voorhoofd van de eland in brand, de vlammen likten langs het gewei waaraan Louis zich vasthield, toen brandde het hele gewei, de eland werd zacht en wit als de koe Marie van Baekelandt en steigerde, Louis viel van de flanken in lakens en werd wakker in lakens waar de eland over gekwijld had.

Landdag: benaming voor de grote soms dagen durende ontmoetingen waarop politieke manifestaties plaatsvinden en studiewerkgroepen bijeen komen. Zo hield het Vlaams Nationaal Verbond landdagen op de heide bij Kester (Pajottenland) en de Nationaal-Socialistische Beweging in Loosduinen (Den Haag).

Het **Vlaamsch Nationaal Verbond** of **VNV** was een rechts-radicale partij, opgericht in 1933 door **Staf de Clercq**.

Toen hij als Vlaams-nationaal Kamerlid van de Frontpartij uit het Pajottenland in november 1932 niet herkozen werd, probeerde hij in 1933 tot een concentratie te komen van de verschillende Vlaams-nationalistische groeperingen die Vlaanderen op dat moment rijk was. Uiteindelijk slaagde hij in zijn opzet, al moest hij daarbij stevig rekening houden met zeer uiteenlopende vleugels, van gematigd tot uiterst rechts. Het programma, dat gepubliceerd werd op 8 oktober 1933, was een compromis dat lichtjes in het voordeel van de radicalen uitviel en waarin vooral de nadruk lag op de hereniging met alle Nederlanden in een Groot-Nederlands staatsverband.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog collaboreerde ze officieel met de Duitse bezetter. Een klein deel keerde zich ervan af.

Levet scone!: titel van een boek, geschreven door Paul Drieskens (1887 - 1960), een Vlaams priester, die actief was binnen de Vlaamse Beweging. Het werd opgenomen in de Volksreeks van het Davidsfonds, als signaal tegen het nationaalsocialisme.

‘**Were di**’: (middeleeuws Nederlands) verweer je, knok ertegen, laat je niet kennen.

XII Nonkel Florent

Na het middagmaal van varkensgebraad, schorseneren en gebakken aardappelen gingen Vader Staf en zoon Louis Seynaeve die zondag naar het café 'Groeninghe', ruimschoots op tijd voor de vriendenmatch Walle Sport(-ing Club) tegen Club Brugge. Er zaten al veel getrouwen in de middeleeuwse zaal met de ramen in glas en lood, de eiken meubelen, de koperen pannen, de foto's van de Landdag★ van het Vlaams Nationalistisch Verbond★, de leuzen in gotisch schrift: 'Hutsepot', 'Bloedworst naar Moeders wijze', 'Levet scone'★, 'Were Di'.★

Papa werd niet onthaald als gewoonlijk, leek het. Men groette hem mat en keuvelde verder, pint in de hand. Natuurlijk merkte Papa het niet. Hij is van beton, mijn vader. Papa begon uitvoerig tegen Noël, de uitbater achter de toonbank, over zijn recente verbranding op de weg bij Harelbeke. Met gebaren en een zelfverzekerde, hoge stem - omdat Peter niet in 'Groeninghe' was - vertelde hij hoe zijn brandnieuwe deukhoed op zijn hoofd in vlammen was geschoten, hoe zijn polshorloge gesmolten was, hoe een voorband uiteengespat was door de helse hitte, maar Noël had het te druk met tappen en zei alleen maar: 'Ja, 't is iets, he! 't Is iets tegenwoordig.'

Louis had te veel tafelbier gedronken en met de limonade die hij nu aangeboden kreeg van zijn vader er bovenop moest hij vreselijk pissen, maar hij durfde de zaal niet door, naar de aanlokkelijke eikenhouten deur waar een silhouet van een ridder in gebrand stond, en waar de Groeninghers om de minuut heenwandelden, soms met de hand al naar de gulp gestrekt.

Mijnheer Leevaert, leraar aan het Atheneum, kwam bij Papa aan de toonbank. Zijn verwoest, bijna paars gezicht boog zich naar Louis. 'Is dat dezelfde Louis die ik nog op mijn knieën heb gehad?'

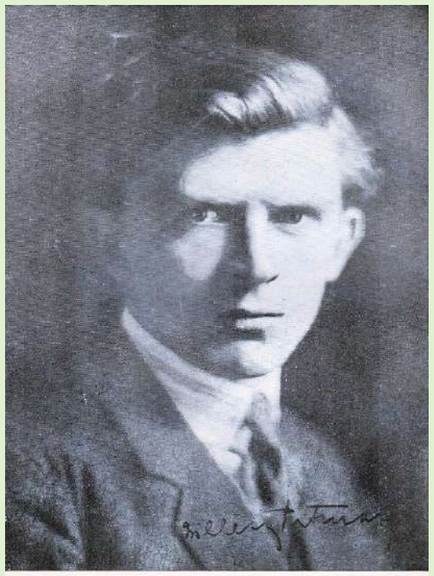
De spreuk werd zo'n 700 jaar geleden al gebruikt, zegt men, door hertog Jan van Brabant (1252-1294). De Brabanders werden in de slag bij Woeringen aangemoedigd met de woorden: "Edele Brabanders, were di, de hertog (van Brabant) heeft de overhand, de bisschop (van Keulen) is gevangen."

Hertog Jan van Brabant stond ook bekend als levensgenieter en als schrijver van gedichten. Een daarvan was het hartstochtelijke liefdesgedicht 'Ic sach noyt so roden mont …..'

In een ander gedicht gebruikte hij het zinnetje 'Harba lori fa' dat waarschijnlijk uit de Langue d'Oc komt, de Provence in het huidige Frankrijk en misschien iets betekent als 'het kruid staat in bloei'.

Marnix de Puydt is de gefingeerde naam voor Willem Putman. Hij was van 1922 tot 1926 ambtenaar bij het Ministerie van Justitie en van 1926 tot 1944 inspecteur van de openbare bibliotheken in West-Vlaanderen.

WILLEM PUTMAN

Hij werd een veelschrijver, een broodschrijver.

Putman, die al voor de oorlog goede contacten had met de Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft nam het op zich een regionale Kultuurkamer te stichten en voor te zitten in Kortrijk. Hij werd medewerker van de collaboratiebladen *Brüsseler Zeitung* en (in Kortrijk) *Leieland*. Hij trok in de winter van 1941-1942 naar Hamburg waar zijn stuk *Mama's kind* werd opgevoerd en gaf ook lezingen op verschillende 'Kultuurdagen'. Dit alles gebeurde in het kader van de activiteiten van de **DeVlag**, de meest collaborerende organisatie in Vlaanderen, zowel cultureel als politiek.

'Ja, meneer,' zei Louis. (Als ik hem daarmee een plezier kan doen.)

Papa heeft een groot ontzag voor mijnheer Leevaert omdat hij veel boeken leest en de boezemvriend is van Marnix de Puydt★, dichter, pianospeler en beroemdste telg van Walle. Die twee zijn onafscheidelijk, Siamezen.

'Noël, een Pils zonder te veel schuim voor onze Louis!' Papa wou protesteren maar kwam niet verder dan een besmuikt: 'Omdat het zondag is.'

Louis kent zijn wereld, hij heft het glas naar mijnheer Leevaert. 'Santé.'

'Gezondheid,' roept Papa.

'Gezondheid, Mijnheer Leevaert.' Niet te snel drinken. Niet verslikken. Weer een blunder. In het Frans toosten, in dit café, ik zal het nooit nooit meer vergeten, het is Byttebier zijn schuld, die in het Gesticht zijn glas water of melk heft en 'Santé' roept waarbij Hottentotten altijd proesten. Wanneer zal het ooit eens mijn eigen schuld zijn? Later.

'Staf.' Mijnheer Leevaert scharrelt in zijn binnenzak en haalt een vliesdun geplooid papier boven dat hij met delicate pianovingers ontvouwt. Mama die quatre-mains speelde met een ulaan★, *jetzt*, zegt dat echte pianisten niet van die lange, smalle vingers hebben, integendeel, soms stompe, korte vingers, maar wel *brede* handen. 'Staf, ik heb hier een document gekregen van Joris dat onze al zo wankele wereld op zijn kop zal zetten.'

Louis vroeg zich af wat er zou gebeuren als hij nu, met op elkaar geperste dijen, in zijn broek zou plassen. Of iemand het zou merken. Zijn de Groeninghers niet allemaal opgeslorpt in hun eigen verhalen? Ik doe het ook nog. Nee, hij trachtte mijnheer Leevaerts verhaal te volgen om de druk, die op pijn begon te lijken, in zijn onderbuik af te weren. Joris was Joris van Severen★, de leider van de Dinaso's★ die op zoek was naar het ideale Rijk, dat van alle Nederlandstaligen. Frans-Vlaanderen tot Friesland, dat was Dietsland, Holland, België, Luxemburg en nog hier en daar wat, dat was de Boergondische staat.

Dit leidde onvermijdelijk tot vervolging na de Bevrijding, op beschuldiging van culturele collaboratie. Hij werd veroordeeld tot vier jaar cel en levenslange ontzetting uit zijn burgerrechten. Dit betekende niet alleen dat hij zijn betrekking kwijt was maar ook dat hij niet meer kon publiceren. In de nazomer van 1946 werd hij vervroegd vrijgelaten. Hij had zich ondertussen in de gevangenis aan het schrijven gezet.

In zijn bijdrage 'Het toneel' aan het boek *'Van "Arm Vlaanderen" tot "De voorstad groeit" 1888-1946*' (Prof. Dr. M. Rutten; Prof. Dr. J. Weisgerber (red.)), schrijft Carlos Tindemans op p. 374-375 het volgende:

> "Om zijn vlugge en uitvoerige productie werd Willem Putman (1900-1954) als wonderkind ingehaald. Toch mist hij persoonlijkheid en verbeelding; zijn stukken sluiten zich zonder risico aan bij wat in de verwachting van het oppervlakkige schrijftheater paste. Hij is een vlijtig feuilletonist gebleven die, gewapend met een vlotte conversatietechniek en flair voor de scène-à-faire, moeiteloos het ene na het andere stuk neerschreef en geknipt bleek om modieuze vormvernieuwingen over te nemen, zo niet te pasticheren."

Een **Ulaan** is een lichtbewapende bereden soldaat in sommige Europese legers. Meestal duidt de term op Poolse lansiers, maar oorspronkelijk waren de ulanen Tataren, Aziatische ruiters die in de 16e eeuw dienstdeden in het Poolse leger. Het woord is van Turkse oorsprong en verwant met het Turkse 'oğlan', dat jonge man betekent.

De Pruisische koning Frederik de Grote (1713-1786) introduceerde het wapen in zijn cavalerie als tegenhanger van de Hongaarse pandoeren en Poolse ruiterij in Saksische dienst, die het zijn troepen tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748) lastig maakten. Hij formeerde eskadrons cavalerie die, bewapend met lange lansen, verkenningen en bliksemacties tegen de vijand konden uitvoeren. Toch konden zij zichzelf niet echt onderscheiden in de strijd en vervielen al snel tot enkel een decoratieve rol. Geheel in de mode van de tijd werden de lansiers uitgedost in exotische uniformen, compleet met tulbanden, kaftans en wijde Turkse broeken. Zij werden ondergebracht in regimenten huzaren.

Joris Van Severen (1894 - Abbeville, 20 mei 1940) was een Belgisch politicus. Hij was de stichter van het Vlaams-nationalistische, fascistische en solidaristische **Verdinaso**.

Van huis uit was Georges Van Severen Franstalig en zijn vader was eerst notaris en burgemeester van Wakken. Van Severen zou flamingant worden onder invloed van dorpspastoor Hugo Verriest.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd Van Severen onder de wapens geroepen. Daar radicaliseerde zijn Vlaamsgezindheid en ging hij deel uitmaken van de **Frontbeweging.**

De frontbeweging is een beweging van Vlaamse intellectuelen die ontstond tijdens de Eerste Wereldoorlog aan het IJzerfront. Zij was uitdrukkelijk Vlaams van karakter en verzette zich in hoofdzaak tegen het Franstalige taalbeleid van het Belgisch leger.

Na de oorlog ging hij in de politiek en werd kandidaat voor de Frontpartij (beter: het Vlaamsche Front). De relatief zwijgzame Van Severen zorgde op 29 november 1928 voor een incident in de Kamer van volksvertegenwoordigers. Hij hield er een radicaal anti-Belgische toespraak, zijn zogenaamde brandrede. Naar verluidt zou hij die beëindigd hebben met de woorden: "La Belgique: qu'elle crève!"

Van Severen richtte op 4 oktober 1931 het Verdinaso op, dat geen partij was, maar een op het fascisme geïnspireerde vereniging van nationaal-solidaristische Heel-Nederlanders: Verbond van Dietse Nationaal-Solidaristen. Wies Moens schreef mee aan het programma. Het Verdinaso was een fascistische vereniging, met een militie (de Dietse/Dinaso Militanten Orde (DMO), uniformen, marsen, landdagen, een antidemocratisch, corporatistisch programma en een fel antisemitisme.

Solidarisme is de sociale leer die de consequenties van het marxisme en kapitalisme afwijst, en zichzelf positioneert als middenweg tussen deze twee uitersten. In het Engels staat deze term vooral bekend als de *Third Position*. Het is doorgaans gestoeld op een religieuze, bepaaldelijk christelijke, maatschappijvisie.

In mei 1940, tijdens de inval door de Duitsers, behoorde de ‘verdachte’ Van Severen tot het ‘Konvooi van Abbeville’ die ijlings werden afgevoerd naar Noord-Frankrijk. Eenentwintig van hen werden gefusilleerd door Franse soldaten.

Maar nu zou de partij ...:

De Belgische staat bestreed de militante beweging van Van Severen. Onder invloed van de repressie (huiszoekingen, verbod op de Dinaso-vakbond ...), en waarschijnlijk ook door een ideologische evolutie, kondigde Van Severen de **Nieuwe Marsrichting** aan. Hiermee verwierp hij het antibelgicisme. Hij beoogde niet enkel de hereniging van Vlaanderen en Nederland, maar van de hele latere Benelux met Franse Nederlanden erbij, een Heel-Nederlands ideaal.

Deze vereniging zou plaatsvinden onder koning Leopold III, al werden ook orangistische trekjes waargenomen. Alleszins hield Van Severen aan de monarchie. Daarvoor kreeg hij zelfs vriendschappelijke steun van belgicisten als Pierre Nothomb, die ijverde voor een Groot-België en in Van Severen een bondgenoot zag. Bij de Vlaamse Beweging lag het moeilijker. Het VNV verweet hem het volksnationalisme te verruilen voor staatsnationalisme en dat hij graag deel uitmaakte van het Belgische establishment. Wies Moens verliet uit protest de vereniging.

Karel Kaers won de Ronde van Vlaanderen in 1939.

Maar nu zou - volgens het slordig getikte en van minieme potloodkrabbels voorziene papier - de partij★ zich moeten scharen onder de vlag van België, onder de kepie van onze Koning en zijn dynastie. Joris riep op een onafhankelijk, neutraal België te dienen, een solidair volk te zijn, zonder klassenstrijd, in een aristocratische orde.

'Tiens, tiens,' zei Noël met een dienblad vol bruine glazen roerloos voor zijn borst.

'Een bastion van vrede,' las mijnheer Leevaert, 'maar ook van orde en waarachtige beschaving.'

De dichtstbijzijnde tafeltjes waren stil. Louis rende naar de deur, duwde, maar de deur die zo veelvuldig was opengezwaaid voor de Groeninghe-pissers bleef onwrikbaar dicht. Het bloed stuwde naar zijn hoofd, hij schudde aan de klink, zag de grijns op een man met bril en baard die naar de deur ernaast wees, merkte toen dat hij aan het sjorren was bij de sierlijk in het hout gebrande omtrek van een jonkvrouw, plofte tegen de ridder aan, die week met een smak.

Toen hij terugkwam zei een Groeningher dat de Dinaso's niet consequent waren, ja zeker, maar dat politieke zuiverheid niet altijd een deugd was. Een andere zei dat hoe dan ook de Belgische staat in mekaar zou storten, dat lag in de lijn van de geschiedenis. Dat kon Louis begrijpen, zijn geschiedenisboek vertelde over een reeks van rijken die vergingen, maar meestal duurde het toch een tijdje. Een volgende zei dat de Vlaamse taal het enige criterium was. Nieuw woord, althans een nieuwe betekenis, want een criterium was tot nog toe een wielrennerskoers met Karel Kaers★ en Marcel Kint★, de twee adelaars.

Louis zag op de staande klok dat de match Walle-Brugge binnen het uur zou aanvangen en dat Papa geen aanstalten maakte om te vertrekken, zozeer hing hij aan de lippen van mijnheer Leevaert die het over de lotsverbondenheid van de Germanen had.

Kan men dronken worden van een glas bier? Kan men een onbedaarlijke honger hebben een uur na zich volgepropt te hebben met varkensgebraad, schorseneren, aardappelen en appeltaart?

Marcel Kint (Zwevegem, 1914 - Kortrijk, 2002) was een Belgisch wielrenner die vele grote wedstrijden op zijn naam wist te schrijven. Zijn bijnaam luidde De Zwarte Arend. Tot zijn overwinningen behoren onder meer diverse klassiekers en ritten in de Ronde van Frankrijk.

Marcel Kint in 1936

Indian Motorcycle is het oudste nog bestaande motorfietsmerk van Amerika, opgericht in 1901 in Springfield, Massachusetts.

Indian was de eerste Amerikaanse motorfabrikant en was begin 20e eeuw zelfs de grootste ter wereld, twee jaar vóór de aartsrivaal Harley-Davidson.

Indian 440 viercilinder uit 1940. In dat jaar werden de grote spatborden geïntroduceerd, maar de 440 kreeg ook plunjervering.

In een waas zag Louis hoe de dooraderde kop van Leevaert vervangen werd door een brouwersknecht met een leren schort aan, die Papa bedreigde met een worst van een vinger. Want wat bleek? Wat verklaarde de schichtige, ongemakkelijke blikken van de cafébezoekers toen de Seynaeves waren binnengekomen? Een vernederend, schokkend feit, dat door de brouwersknecht, brulaap, wrekende en gekwetste supporter, werd verwoord. Gisteren had men Florent Seynaeve, Papa's jongste broer, van de reservebank van Walle-Sport weggekocht. Onder het voorwendsel dat hun vaste keeper, Herman Vanende, onder de wapenen was geroepen, had Stade-Walle groot geld geboden en betaald om de overloper vandaag al tussen de doelpalen te krijgen.

'Groot geld, groot geld,' Louis zag dat Papa niet op de hoogte was, dat hij tijd probeerde te winnen, iets wilde verzinnen.

'Er is sprake van een moto, een Indian!'★

'Zonder te spreken van wat er onder de tafel wordt geschoven. Ni vu ni connu.

'Spreek uw moedertaal, Hanssens!'

'Gij kunt het niet beter zeggen, Willemijns,' zei Papa. "t Gaat hier, lijk in alles, om een taalkwestie.'

Mijnheer Leevaert haalde zijn wenkbrauwen op, bestudeerde Papa met een schijn van een monkellachje. Hij dronk van zijn zesde biertje.

'Ik heb er dikwijls over gediscuteerd met mijn broer. 'k Zei hem: "Florent, Walle-Sport is eigenlijk, als ge 't goed ingaat, een chiquéclub. Een goeie club, een schone club, daar niet van, op sportgebied is er niets op te zeggen, máár...'"

Papa keek om zich heen, niet naar Louis.

' "Maar volksvijandig. Ja, ja, ja. Spreekt de directie geen Frans misschien thuis? En zelfs in de kleedkamers? Hebben de spelers niet een air van kijk-naar-mij? Zijn het geen fils-à-papas die hun neus optrekken voor 't gewoon volk?" "Staf," zei mijn broer, "als ik er goed op peins, ge hebt gelijk. Want 't geen dat ge niet weet, volgend seizoen ko-

Georges Jacques **Danton** (1759–1794): invloedrijke en radicale Franse revolutionair. Als charismatisch redenaar en minister van Justitie speelde hij een hoofdrol bij de val van de monarchie (1792). Later werd hij slachtoffer van het door hemzelf opgestarte schrikbewind, waarna hij in april 1794 onder de guillotine belandde.

1790

Zijn belangrijkste impact en levensloop kennen de volgende concrete mijlpalen:

Club der Cordeliers (1790): Danton werd voorzitter van deze radicale revolutionaire club, die pleitte voor vrijheid, gelijkheid en broederschap.

Minister van Justitie (1792): Na de afzetting van koning Lodewijk XVI werd hij minister. In deze hoedanigheid droeg hij door zijn passieve houding verantwoordelijkheid voor de beruchte Septembermoorden (een slachting onder gevangenen, tegenstanders van de revolutie, waaronder priesters, aristocraten.)

Strijd tegen Robespierre: Waar Robespierre symbool stond voor de kille, bloeddorstige dictatuur en de Terreur, pleitte de gematigdere levensgenieter Danton voor het terugdraaien van het schrikbewind.

Onthoofding (5 april 1794): Danton werd door zijn politieke rivaal Robespierre beschuldigd van corruptie en verraad. Zijn proces was een farce, waarna hij op 34-jarige leeftijd werd geëxecuteerd.

(In 1958 had Claus Georg Büchners' Dantons Tod *vertaald:* Dantons Dood. *A.B.)*

men er twee spitsen bij, een uit Charleroi die geen woord Vlaams kent en een zuivere Fransman van Stade-Reims.'"

De Groeninghers bespraken dit, allemaal tegelijk. Het was waar dat de Walle-Sport-spelers meer bekommerd waren om hun proper witrood hemdeke dan om hun publiek. Dat ze eerder elegante cinema met de bal vertoonden dan resultaten.

En moet ge niet eerder een club steunen die wat minder presteert maar die van ons is, van ons volk?

Papa is een redenaar die de massa's in een oogwenk kan doen veranderen van opinie. Papa, die daar, zwetend en gelukkig, staat te kouten is in aanleg iemand als Danton★ of Hitler. Louis gloeide van trots.

'En 't is daarom dat ik nu met onze Louis naar Stade-Walle ga om voor mijn broer te supporteren.'

Het gemak waarmee hij de leugen uitsprak. De vanzelfsprekendheid waarmee hij zijn favoriete ploeg van zich afgooide. De durf van zo'n levensgroot, op het moment zelf geschapen, verraad! Louis nam zijn vaders arm vast en zei luid:

'Het is tijd, Papa.'

'Ge hebt gelijk, jongen.'

Op straat, een ijl gevoel in zijn hoofd en een logge klomp in zijn maag, vroeg hij: 'Gaan wij nu naar Stade?'

'Ge hebt het mij toch horen zeggen.'

'Tegen wie spelen zij?'

'Dat zullen wij daar wel zien,' zei Papa en boerde, iets wat beleefd is na het eten bij de bedoeïenen in hun tenten.

'Schoon volk,' zei Papa toen ze achter het doel gingen staan en achter de schrale schouders en de brede heupen van Nonkel Florent. 'Sommigen mogen dan wel zeggen: arm volk, ik zeg: het is *mijn* volk.'

Nonkel Florent had een grofgebreide trui aan en een beige pet op. Hij zakte een paar keer door de knieën en sprong, zich helemaal uitrekkend naar de bovenlat. Hij had dikkere beenbeschermers aan dan zijn ploegmaats.
'Dat komt omdat hij delicate enkels heeft,' zei Papa. 'Het

zit in de familie. Dat en zwakke darmen. Voor de rest zijn wij van arduin, wij Seynaeves, hé, vent?'

Tussen de opeengepakte mensen veranderde hij in een olijke, luidruchtige arbeider. Hij wuifde links en rechts met een slap handje naar lieden die hij niet kende. Hij is zelfs blij dat ik mee ben, een beetje trots misschien wel. Anders is het niet te verklaren dat hij af en toe zijn arm rond mijn schouder legt in het bijzijn van het gemeen volk met petten op, bierstemmen en zelfgedraaide sigaretten in de mondhoeken. Stade speelde tegen S.K. Waregem.

Charlatan: oneerlijke persoon, weinig betrouwbaar iemand, louche figuur, oplichter.

'Schopt hem naar 't hospitaal!' 'Charlatan!'★ 'Naar voren, Van Doren.'

'Afzijds!' 'Pinantie!' Een vette vrouw liet als de actie wat luwde een rauwe kreet horen, een onmenselijke zang, alsof de voddenkoopman op zijn ronde gefolterd werd: 'Wat gaat er daar van koo-meun?'

Als S.K. Waregem aanviel hoorde je alleen het droog zinderend tikje van de schoen tegen de bal. Als Stade-Walle voor het doel kwam, krijste Papa luider dan iedereen.

Muit: kooi, korf.

Nonkel Florent weerde ballen af met de vuist, de knie, de schoen eerder dan ze op te vangen. 'Seynaeve, houdt de muit★ toe.' 'Seynaeve, peinst op onze kindjes!' De voetbalkenners gaven te kennen dat Stade een mooie aankoop had gedaan. 'Dat geloof ik,' zei Papa en durfde nog niet te zeggen: Het is mijn broer.

Pas toen, na de match, in het café van het stadion, Nonkel Florent verscheen in zijn geruite golfbroek, met kletsnat haar en op de schouder geklopt werd door de verhitte Stade-supporters, drong Papa naar voren. Nonkel Florent gaf Papa een Engelse sigaret. Papa rookte haar op, puffend, zonder te inhaleren, het volmaakt rondgerold staafje tussen duim en wijsvinger, als een meisje. 'Florent, ge moet uw rechtervoet meer naar voor zetten als ge uitkomt, ge staat nog te veel met uw voeten op een lijn.'

'Staf, ge kunt mijn kloten kussen,' zei Nonkel Florent. 'Hebben we gewonnen of niet? Is er een in mijn muit geraakt?'

'Ge hebt geluk...' Papa zei het tot de joelende drinkebroers om hem heen, 'dat ge mijn jongste broer zijt, of anders...'

'Of wat?'

'Of ik leg u over mijn knie.'

'Gij, Staf? En hoeveel man gaat ge daarvoor nodig hebben?'

De supporters stootten elkaar aan. Louis voelde zich een broer van Papa en Nonkel Florent. Waarom was Vlieghe er niet bij? Of desnoods Dondeyne of zelfs Dobbelaere?

Een slungel met een wipneus zei dat als de linksbuiten van S.K. Waregem erbij geweest was, die nu aan 't afweergeschut stond bij de Duitse grens, Nonkel Florent geen enkele kans had gehad, want die linksbuiten schoot de ballen rakelings langs de grond.

'En gij kunt misschien wel een hoge bal wegslaan, maar in de tijd dat heel dat lui lichaam van u op de grond gezakt is, heb ik al tien Onze Vaders gezegd.'

Hij werd bijna gelyncht, trakteerde gauw. Hij wauwelde iets tegen Louis, die, hoogrood, knikte en toen een schuimende pint in zijn hand gedrukt kreeg.

'Ah, nee!' riep Papa en zette het glas met een afschuwelijk scherp geluid op de glazen tafel. 'Zijt gij helemaal onnozel?' Het gemorste bier vloeide op de vloer. 'Hola,' zei de Waregem-supporter, 'is dat de mode hier in Walle als een mens een pintje offreert?' Nonkel Florent zei: 'Toe, Staf laat die jongen...'

'Nooit!' schreeuwde Papa als op het voetbalveld.

'Hij kapt nog liever mijn handen af,' zei Louis, de omstanders lachten, Nonkel Florent het hardst.

'Gij gaat er een piskous van maken.'

'Hij heeft toch al zijn Plechtige Communie gedaan.'

'In Frankrijk geven zij kinderen van vier jaar al hun glaasje wijn.'

'Maar zeker. Om bloed te kweken.'

'Nee, nee en nee,' zei Papa. 'Dat ze hun eigen doodzuipen in Frankrijk, vrouwen en kinderen en clochards in de goot,

zoveel dat ze willen, hoe meer hoe liever, maar bij ons in Vlaanderen...'

'Walle is smalle!'

'Voor Deinze gaan wij niet deinzen,' riep iemand gevat.

Nonkel Florent zei, 'Staf, gaat ge uitscheiden?'

'*Hij* is begonnen,' zei Papa als een Hottentot, en toen: 'Kom jongen.' Jongen. Het had nog nooit zo teder geklonken. Maar het duurde lang voordat de dienster zich gewaardigde te ontvangen. Papa wendde zijn rug naar zijn jongste broer en diens verheerlijkers en met het daartoe geëigende houten staafje prikte hij gaatjes in een met bruin papier beplakte doos die naast het portret van Koningin Astrid hing. De hoofdprijs was een porseleinen beeld van een oosterse danseres, met gouden en zwarte franjes rond haar heupen. Papa prikte twaalf keer verkeerd en kreeg als troostprijs twaalf repen chocolade met witte crème. Hij at er zes op toen zij naar huis gingen, Louis drie.

'Gij hebt nu zelf gezien wat voor een gemene club Stade is. Arm volk. Ons Vlaams volk, 't is proper. Ik doe het voor onze Florent, maar anders zou ik geen stap meer in Stade-Walle binnenzetten. Die ploeg is niets waard.'

'En Nonkel Florent?'

'Is ook niet fameus. Die lage ballen, daar is hij veel te dik voor.'

Dokter **Snellaertstraat** ligt iets ten NW van de Sint Antoniusstraat.

Ferdinand Augustijn Snellaert (Kortrijk, 1809 - Gent, 1872): Vlaams schrijver.

Hij studeerde geneeskunde aan de Universiteit van Utrecht (1827-1829) en werd arts in het Nederlands leger (1830-1835). Na zijn ontslag vestigde hij zich als huisarts in Gent en werd actief in de Vlaamse Beweging. Hij stichtte de *Maetschappy van Vlaemsche Letteroefening, De Tael is gantsch het Volk* en hij nam deel aan tal van Vlaamsgezinde initiatieven zoals het Vlaemsch Verbond (1861).

In 1847 volgde Snellaert zijn vriend Jan Frans Willems op als lid van de Koninklijke Belgische Academie te Brussel waar hij de Vlaamse zaak verdedigde. Hij was ook medestichter van het Willemsfonds. In 1849, op de eerste Nederlandse taal- en letterkundige conferentie hield hij de openingsrede waarin hij voorhield dat alle mogelijke middelen aangewend moesten worden om de geest van het volk te versterken en diegenen te bestrijden die het volk in zijn ontwikkeling tegenwerkten. Taal werd beschouwd als een belangrijk instrument om het karakter van het volk te vormen.

XIII Nonkel Robert

Louis glipte weg, maar toen hij voor het huis van Tetje en Bekka Cosijns stond waren de luiken dicht. Hij durfde niet aan te bellen en wachtte bij de voordeur. Aan de overkant, bij de schoenmaker, hielp een oude man een jong meisje een gasmasker opzetten, hij schikte de blonde haren van het rondogig beest met de slurf. In de Snellaertstraat★ was het snerpend geluid van de scharensliep te horen. Ineens dacht Louis - en de gedachte groeide, een savooikool die zwol, zijn binnenste innam - dat Bekka die nacht gestorven was en dat de familie Cosijns naar de begrafenis was.

In de naar machine-olie van Bekka's overall stinkende keuken zat Bekka erwtjes te doppen en zag hoe de reusachtige doodsengel zich door het open raam hees, op de vensterbank hurkte, nadat hij zijn brede, fluisterende witte vlerken onder zich had opgeborgen. Zijn ellenlange doorzichtige vingers gleden naar de erwtjes. De engel at ze op, sneller dan Bekka ze kon doppen.

'Niet doen, Holst,' zei Bekka. 'Alsjeblief, mijn moeder zal...' De engel gleed van de vensterbank, schudde zijn schouders zodat zijn vleugels weer mooi overeind rezen en spreidde de armen. Bekka liet de blikken pan met de schaarse erwtjes vallen en wipte naar de engel op om tegen zijn genadige borst te liggen, maar op dat ogenblik werd Holst onzichtbaar en wiekte weg zodat zij op de vloer terecht kwam met haar mond op de rand van een metalen bak die in de barak van de kleiputten had gestaan, haar tanden rolden over de vloer als ongave, witte erwtjes.

Louis haastte zich naar Mimi, de bakkerin, die met gekruiste armen in de deuropening van haar winkel stond.

'Een bruin broodje en een wit,' zei zij.

'Nee.' Vanuit de winkel vlotte een geur van vanille.

'Wat dan?'

'Niets. - De straat is zo leeg. Is er misschien een begrafenis?'
'Niet dat ik weet. 't Zou kunnen natuurlijk.'
'Maar ge zoudt er toch over gehoord hebben.'
'Ge zijt zo nerveus. Scheelt er iets?'
'De Cosijns zijn niet thuis.'
'Zij zijn naar de kermis.'

Bevend van woede liep Louis de Zwevegemstraat uit. Nooit meer. Nooit meer zeg ik ze goedendag. Het zijn bohemers, vreemdelingen. Zigeuners. Geen woord hebben ze mij gezegd over de kermis. Maar Papa en Mama ook niet, hoe kan dat? Bekka en Tetje zitten nu te joelen op de *montagne russe*★, met de poedersuiker van oliebollen op hun gezicht.

Hij kwam voorbij het kasteeltje 'Flandria' waar Franstaligen aan het tennissen waren. Hij haakte zijn vingers in het traliewerk. De jongemannen met gelakte haren, lange witte broeken, speelden het gracieus, onbegrijpelijk spel met de witte ballen, rekten zich, wiekten met gebronsde armen, riepen Franse teksten naar dames die op het terras zaten en ijsjes uit kristallen bekers aten. Tegen deze onbezorgde, onbestrafte, arrogant in zichzelf opgaande, spelende wereld voelde hij zich verbonden met Papa die de 'Flandria' aanwees als 'de burcht van de vijanden van ons volk'. Als ik groot ben zal ik daar spelen in zo'n wit kostuum, ik zal de gehate taal, het Frans, meester zijn, meer dan zij. Straks, binnenkort, goed opletten in de Franse les van Zuster Engel.

Alhoewel het niet mocht zonder Papa of Mama, stapte hij naar Bomama's huis. Waar moet ik anders naar toe? Naar de kermis? Waar is die kermis? Ik kan het moeilijk aan een voorbijganger vragen. Die zou zeggen: 'Zeg, ventje, gij zijt zeker van alhier niet?' Overigens, ik heb geen frank op zak.

Montagne russe: achtbaan.

Tante Hélène zei dat Bomama in bed lag omdat zij een valling★ had. Een bevalling? Dat kan niet bij oude vrouwen met een voet in het graf, zo'n kind wordt blindgeboren. Valling! Een verkouding! Tante Hélène zei dat het niks betekende, het was zelfs waarschijnlijk dat Bomama helemaal

Valling: verkoudheid.

De Standaard: Nederlandstalig Belgisch dagblad, uitgegeven sinds 1918 en eigendom van Mediahuis. In de 20e eeuw was de krant van katholieke signatuur en speelde ze een voorname rol in de Vlaamse Beweging.

In 1911 richtte de minimalist Frans Van Cauwelaert mee het weekblad *Ons Volk Ontwaakt* op, genesteld in de Vlaamse katholieke studentenbeweging, en met onder anderen de jonge Marnix Gijsen als een van de redacteuren. Dit weekblad werd als de voorloper van *De Standaard* gezien. De eisen voor Nederlandstalig onderwijs en administratie moest kracht bijgezet worden met een eigen Vlaamse krant.

> De Minimalisten vormen een stroming in de Vlaamse Beweging die bescherming voorstaat van de taal en cultuur van Vlamingen binnen België. Het bestaan van cultuurgemeenschappen wordt als voldoende oplossing voor de communautaire problemen genoemd. Zij vindt haar natuurlijke tegenhanger in de maximalisten.
>
> De minimalistische beweging begon rond 1860 toen de eerste Nederlandstalige romans begonnen te verschijnen in Vlaanderen.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog waren de minimalisten gekant tegen collaboratie door de activisten met de Duitse bezetter en hun standpunt Vlaanderen onafhankelijk te verklaren, en werden daarom passivisten genoemd. Zij opereerden vooral vanuit Nederland (binnen het op 30 april 1917 opgerichte Vlaamsch-Belgisch Verbond), waar zij heen gevlucht waren en waar zij hun plannen om België te splitsen in taalgebieden uitwerkten.

In de jaren twintig werd het zogenaamde minimumprogramma opgesteld. Men eiste:

- een eentalig Vlaanderen;
- naar taal gescheiden afdelingen in het leger (een eis van de Frontbeweging) met officieren die de taal der manschappen spreken;
- tweetaligheid vanuit de centrale overheid.

Als bekendste minimalist geldt Frans Van Cauwelaert (1880 – 1961): Belgisch advocaat en politicus voor de Katholieke Partij, het Katholiek Verbond van België en de CVP. Tevens boegbeeld van de Vlaamse Beweging en medeoprichter van de krant De Standaard.

niks had maar een kou voorwendde. Waarom? Dat zei Tante Hélène liever niet, zij trok haar wenkbrauwen op in de richting van Nonkel Robert die het kruiswoordraadsel van *De Standaard*★ aan het oplossen was. Hij had Louis met moeite gegroet, iets gegromd met een potlood tussen de tanden.

Nonkel Robert was een jaar ouder dan Nonkel Florent, maar zag er tien jaar ouder uit. Hij woog meer dan honderd kilo.
'Een zwijn,' zei Papa. 'Geen beetje discipline, hij laat zijn eigen gaan, hij mest zijn eigen vet, hij gaat toevetten.' Mama zei dat Nonkel Roberts 'nonchalance' begonnen was toen op een zomernacht zijn verloofde onvindbaar was gebleven en 's anderendaags geweigerd had uitleg te geven, alleen beweerde dat haar geweten rein was, maar Nonkel Robert had de voordeur uit haar hengsels gesmeten en was nooit meer teruggekeerd naar haar met wie hij gezworen had tijdens zijn aards bestaan het leven te delen. Hij had puisten gekregen in de volgende weken, waarvan je de sporen nog kon zien, rozige ongelijkheden op de wangen en in de hals.

Alle ramen stonden open. Tante Hélène zou met de Grote Kuis beginnen. Er hing een geur van ammoniak. Of was het opnieuw de lucht van het metalen urinoirtje?

'Voilà.' Nonkel Robert schoof de krant van zich weg. 'Hoe is 't met uw mama? Doet zij d'r nog een beetje aan voort, aan haar dracht? Voor mij gaat het een tweeling zijn.'

'Wat kent gij daarvan?' zei Tante Hélène en knoopte een sjaaltje tot een tulband.

'Ge ziet het aan haar ogen.'

'Wat hebben haar ogen?'

'Zij staan alzo.' Hij werd een pafferige debiele vrouw met gesperde, schele ogen, zoog zijn wangen in zodat zijn onderkinnen uitbultten. Zoals bij Papa in 'Groeninghe' leek de afwezigheid van Peter, patriarch en alziende meester, een zekere uitbundigheid los te maken in deze zoon. Als de kat weg is, danst de dikke, puisterige muis.

'Zij moet het zelf weten, Constance, zij is groot genoeg, maar ik hoop dat zij ons moeder niet gaat nadoen met haar

Zijn grootste prestatie is de doorvoering van de Taalwetten in 1927, waardoor:

de vernederlandsing van de Rijksuniversiteit Gent in 1930 officieel haar beslag kreeg, en
de spelling van het Algemeen Beschaafd Nederlands als officiële spelling werd overgenomen.

Latere prestaties van minimalisten:
stichting van een Nederlandstalige omroep BRT in 1960
de officiële bevestiging van de taalgrens in 1962 en de vastlegging van de taalgebieden in 1963
de vertaling van de in het Frans gestelde Belgische Grondwet in 1967
de splitsing van de Katholieke Universiteit Leuven in 1968
de ondertekening van de Nederlandse Taalunie en het Cultureel Verdrag Nederland-België (inmiddels Cultureel Verdrag Nederland-Vlaanderen) in 1980.

In 1919 werd in kruisvorm (zoals later op de IJzertoren) het letterwoord AVV-VVK (Alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Kristus) aan de kop van de krant in plaats van de leuze "Vlamingen spreekt uw taal".

In 1922 werd Van Cauwelaert burgemeester van Antwerpen en werd redactiesecretaris Marcel Cordemans de eerste formele hoofdredacteur. Met een kleine redactieploeg, onder wie de katholieke Jan Boon en de Vlaamsgezinde Filip De Pillecyn, verwierf *De Standaard* snel een positie in het perslandschap en steeg de oplage naar 12.000 exemplaren.

Toen in 1940 de oorlog uitbrak legde Uitgeverij De Standaard N.V. de persen stil, maar begon enkele maanden later onder een nieuwe naam: *Het Algemeen Nieuws* en kreeg met Alfons Martens een door de Duitsers aanvaarde hoofdredacteur. Het werd een blad van de Nieuwe Orde met in de laatste oorlogsmaanden een nazi-hoofdredacteur. Na de oorlog werden verschillende medewerkers schuldig bevonden aan collaboratie.

(Op 30 september 1999 verdween de ondertitel Dagblad voor staatkundige, maatschappelijke en economische belangen alsook het woordkruis AVV-VVK (redacteur: Peter Vandermeersch). Dit laatste zorgde voor controverse tussen voor- en tegenstanders, omdat hiermee de band werd doorknipt met de Vlaamse Beweging en de christendemocratie. De hoofdredacteur werd beticht van antiklerikalisme omdat hij met deze openlijke secularisering een redactionele lijn installeerde die het christendom hooguit beschouwt als een van de vele levensbeschouwingen.)

Er voor iets tussen zitten: er iets mee te maken hebben, er een hand in hebben, er in betrokken zijn, er schuld aan hebben. (Frans: (y) être pour quelque chose (dans)).

zeven kinderen,' zei Nonkel Robert en bleef scheel kijken. 'Hé, jongen?' De ogen weken uiteen, vestigden zich op Louis als op een volwassene.

'Dat is toch iets dat ze alleen kan beslissen,' zei Tante Hélène snibbig. 'Ons broer zit er ook voor iets tussen.'★

'Tussen, tussen, zeg dat wel.' Nonkel Robert staarde naar een zwerm mussen★ die in het tuintje neergedaald was. Tante Hélène pelde een banaan, gaf de helft aan Louis, de helft aan haar bolle, botte broer.

'Kinderen! Waarom kopen ze niet gauw een hond, een tekkel. Of een papegaai. Als ze met alle geweld wat leven in huis willen. Hé, jongen?'

Op een morgen zal Nonkel Robert uit zijn bed stappen, in de spiegel kijken om zich te scheren en ontdekken dat alle puisten van zijn vroeger verdriet weer ontbot zijn in kratertjes, blaasjes, etterbuilen. Een melaatse waar geen Pater Damiaan★ nog iets kan aan verhelpen. Het voorgoed beschadigde zwijn in zijn grijs pak zal niet meer naar de bank durven gaan, de straat niet meer op durven, geschroefd blijven in zijn stoel met zijn kruiswoordraadsel. Maar dat zou Bomama te veel verdriet doen. Nee. Wij zullen genadig zijn, hem sparen.

Bomama had zeven kinderen, zoals de zeven kleuren van de regenboog, zoals de zeven plagen van Egypte, zoals de zeven broertjes van Duimpje. Wij rekenen daar de eerste Hélène, liever gezegd Marie-Hélène bij, een kind van twee dagen telt ook mee als genummerde ziel in de registers van Onze Lieve Heer. Het was overigens onverantwoord en Onze Lieve Heer tarten om een kind (Tante Hélène, die nog altijd aan het frummelen was om haar nekhaar onder de tulband te krijgen) dezelfde naam te geven als een afgestorven kind. Alsof Bomama tot God zei: 'Ge hebt u misdragen door een Hélène van mij weg te nemen, ik zal dat zelf repareren, ik heb meteen een ander reservewiel klaar, een andere Hélène.' - Als ik kinderen heb zal ik hun namen zorgvuldig verschillend kiezen, zodat God ze goed uit elkaar kan houden. Dan kan hij er nog altijd zijn gedacht mee doen.

Mussen: opvallend rijm met driemaal ‘tussen’.

Pater Damiaan (1840 – Molokai, 1889) was een Belgische pater en missionaris, die bekend is geworden door zijn werk voor leprapatiënten.

Pater Damiaan, op het einde van zijn leven

Bond van Kroostrijke Gezinnen:

In 1921 kwam de Bond der Talrijke Huisgezinnen tot stand als sociale beweging voor het gezin met zo'n 3000 leden. Na de Eerste Wereldoorlog waren er veel kostwinners gesneuveld en was er nood aan extra werklui. De industriële revolutie zorgde voor veel armoede, vooral bij grote gezinnen. De Bond wilde die ondersteunen. In 1922 kwam de eerste uitgave van het ledenblad *De Bond*. De beweging groeide snel. Aangezien geboorteplanning niet aan de orde was, werd de naam in 1927 gewijzigd in *Bond der Kroostrijke Gezinnen*. Het ledental groeide tot ongeveer 65.000. In 1933 werd de eerste *Almanak der Kroostrijke Gezinnen* uitgegeven. De teksten werden geschreven door Willem Elsschot, tot de publicatie werd stopgezet in 1941.

Vooral na de Tweede Wereldoorlog kende de Bond een groot succes (babyboom) en verwierf bij de overheid naast kinderbijslag en studietoelagen ook voorkeurtarieven voor het openbaar vervoer.
(Nonkel Robert: “**korting op de trein**.”)

(Vlieg tuig ... huis ... tuin ... buikomvang ... . vlieg en buiten ... kuisjeukte ... . niet naar huis ...: de scherpe -ie- en -ui-klanken versterken het gevoel dat Hélène haar broer verjaagt uit huis. A.B.)

'Aan de andere kant,' zei Nonkel Robert, 'moet de Bond van Kroostrijke Gezinnen★ ook in leven gehouden worden. Wij zouden toch niet willen dat de Bond failliet gaat, want dan krijgen we geen korting meer op de trein. Hè, jongen?'

Een vliegtuig★ scheerde over het huis. Louis holde naar de tuin, maar het bleef onzichtbaar, de lucht trilde na. Nonkel Robert versperde de deur. Zijn buikomvang leek op die van Mama.

'Wij vliegen buiten★, gij en ik. Ons Hélène krijgt de kuisjeukte. Op zo'n moment is het vrouwvolk gevaarlijk. Kom, wij zijn weg.'

'Gij moet mij niet naar huis brengen, Nonkel.'

'Ik ga een eindje mee.'

Tante Hélène hield een bezem in de hoogte alsof zij er Louis mee tot ridder zou slaan. Zij liet hem zakken, trok haar lippen wijd vaneen, toonde haar witte tanden. 'Wanneer moet ge weer naar Haarbeke?'

'Binnen vijf dagen.'

'Wij gaan dansen. Van als dat ik wat tijd heb. Denk niet dat ik het vergeten ben.'

Nonkel Robert nam de richting van de Vogelmarkt. Louis koos de kant van de huizen, het was een vergissing want zijn gevaarte van een oom liep steeds, uit angst voor een mogelijk voorbijrijdende auto, tegen hem aan. Nonkel Florent naderde op zijn fiets. Hij stopte, stond op een been, keek zijn broer niet aan die onmiddellijk zei: 'Wij gaan een toerke doen.'

'Hij mag niet op café, Robert. Van mij moogt ge, Louis, maar als uw vader erover zou horen, 't zou weer mijn schuld zijn.'

'Wij gaan naar de Verloren Weiden.' Nonkel Robert was bang voor de nieuwe keeper van Stade-Walle.

'Een beetje marcheren zal u deugd doen.' Nonkel Florent stond op beide trappers en wiegde. Zo staan de spurters, de prinsen van de wielersport, in een *sur-place*. Maar ook de klimmers van de Tour de France, bevroren op een krantenfoto, met achter hen de hemelhoge, besneeuwde bergen.

Felicien Vervaecke: zie ook p. 71-72.

Pompiers: brandweerlieden.

Koningin Astrid: zie ook p. 21 context, 77, 133.

Het park dankt zijn naam aan het bezoek dat koningin Astrid op 5 april 1935 aan Kortrijk bracht, slechts vier maanden voor ze op 29 augustus verongelukte. De stad richtte voor haar een monument op in een deel van het huidige park achter de Graaf de Smet de Naeyerlaan.

Felicien Vervaecke★ met zijn petje op. Een grimas van pijn kliefde zijn gezicht vol zwarte vegen. Hij zal de Tour winnen dit jaar. Nonkel Florent schoot naar voren, riep over zijn schouder: 'Zorg dat ge op tijd zijt om te kaarten, papzak!'

Zwijgend sjokte Nonkel Robert verder. Louis vertraagde zijn stap tot aan het park, waar zijn oom op een bank neerviel en naar adem snakte.

'Wij hebben een schoon traject afgelegd, hé, jongen?'

Een zeer oude politieagent kwam voorbij die dwars door Nonkel Robert heen keek, aan zijn holster voelde en verdween achter de rododendrons. 'Kaersemaekers van de Tweede Wijk. Hij gebaart dat hij mij niet kent omdat gij bij mij zijt, en omdat hij niet weet wie gij zijt. Een serieuze mens, maar als hij zat is, houdt u vast aan het gras. Hij gaat altijd met mij mee naar de paardenkoersen in Waregem. In burger dan. Na zijn werk gaat hij behangen bij de mensen. Steek dat goed in uw hoofd. 't Is wel tegen het reglement, maar ge kunt geen betere werkers hebben dan de politie voor het schilderen en behangen. De gendarmen voor de loodgieterij. En de pompiers★ voor de elektriek. Ge moet natuurlijk uw voordeur sluiten want als de controle d'r op komt...'

Tegenover hen, tussen dahlia's en rozen, stond het kraakwit standbeeld van Koningin Astrid.★ Onze Koning had aanwezig moeten zijn toen het onthuld werd verleden jaar, heel Walle stroomde toe om de treurnis van de vorst te beloeren, maar hij had last van zijn rug, er kwam een generaal, een burggraaf, in zijn plaats, met de Koning zijn complimenten.

'Ge vertelt ook niet veel, gij. En toch ben ik zeker dat ge in het pensionaat een haantje de voorste zijt. Zijt ge benauwd van mij?'

'Nee, Nonkel.'

'De meeste mensen zijn op hun ongemak bij mij.' Hij haalde een homp okeren, droge kaas uit zijn broekzak, knabbelde eraan. 'De meeste mensen peinzen dat ik een lui-

Lord Lister:

Vanaf 1910 verschenen honderden uitgaven van de Lord Lister-reeks, een pulpblaadje voor liefhebbers van avontuur.

Deviezen: buitenlandse waardepapieren, zoals vreemde valuta en effecten die gemakkelijk om te wisselen zijn. Deviezen zijn dus alle valuta en andere waardepapieren die internationaal als goed betaalmiddel worden geaccepteerd.

lak ben, zij denken dat op een bank werken pure luilakkerij is. Dat is niet juist. Wij doen serieus voort in de bank. Alhoewel het tegen mijn goesting is. Ik was liever beenhouwer geweest. Ik heb een diploma van de hotelschool, vergeet dat niet. Maar uw Peter zegt: "Robert, trouwt eerst en ik installeer u direct." Maar om te trouwen moet ge godvermiljaarde met zijn tweeën zijn. En lijk dat hij getrouwd is, mijn vader, uw Peter, 't is ook geen schoon voorbeeld. Daarbij, waarom zou ik trouwen? Ik ben op mijn gemak, ik klop mijn uurkes, en 's avonds luister ik naar de radio of ga ik naar de cinema. Of lees ik mijn Lord Listers.'★

'Mijn Papa leest die ook.'

'Het zijn die van hem.' Nonkel Robert stopte een nieuwe brok kaas in zijn zacht kolkende wangen.

'Trouwen. Zij hebben makkelijk zeggen. Wij zijn niet in Kongo waar dat ge vrouwen kunt kopen.'

Drie kwetterende verpleegsters kwamen langs. Nonkel Robert keek ze na, zocht toen zenuwachtig in zijn broekzak, kruimeltjes kaas zaten onder zijn vingernagels die hij schoon maakte met een lucifer.

'Zitten wij hier niet goed?'

'Ja, Nonkel.'

'Ik heb hier een keer twee meeuwen gezien. Peins een keer. Zo ver van de kust. En op een keer' - hij ging verzitten, hapte naar adem - 'op een keer, hier op datzelfde bankje waar dat wij zitten, hebben we onze chef een schone toer gelapt. Want onze chef kwam hier vroeger ook altijd zitten, 's middags, met zijn boterhammen met gehakt, naar de rozen kijken. En twee deugnieten van de rayon Deviezen★ passeerden en zij deden alsof zij de chef niet hadden opgemerkt. Zij gingen met hun rug naar hem toe, op dat bankske daar, zitten babbelen, luid genoeg dat hij alles kon verstaan. Dat was in de tijd dat Thérèse, de vrouw van de chef, een kleine verwachtte in de kliniek van Maria Middelares. "Wel," zegt de ene, "Tavernier is weer naar de kliniek geweest." "Hoe dat?" zegt de andere. "Wat doet Tavernier in de kliniek?" "Allee," zegt de eerste, "ge gaat toch niet zeggen

dat ge niet weet dat Tavernier alle dagen achter de rug van de chef naar de chef zijn vrouw gaat in de kliniek!" "Maar," doet de andere, "maar weet de chef van niks?" "Natuurlijk niet," zegt de eerste, "Tavernier wacht totdat hij de chef schoon achter zijn bureau ziet zitten en dan koerst hij naar Thérèse met vers fruit en een boeketje viooltjes." - "Dat wil dus betekenen dat dat kind van Thérèse..." - "Maar allee," zegt de eerste, "heel de bank weet dat toch." En zij wandelden verder. De chef is lijk een tijger de bank binnengesprongen, hij sleurde Tavernier van achter de kassa en beet in zijn oor. Tavernier die zag dat de chef zo zot deed, dacht dat hij het mond- en klauwzeer had en schreeuwde om een dokter. Wij lagen plat van 't lachen. Krom, plat lagen wij.'
Nonkel Robert verviel in een lang stilzwijgen.

'En dan, wat is er dan...?'

'Dan hebben ze 't toegegeven, die twee. "Chef, 't was om een beetje met uw kloten te spelen, om te lachen." Maar dat is toch in de chef zijn hoofd blijven spoken. 't Schijnt dat hij wreed lastig is thuis. En in de bank spreekt hij niet veel meer met ons.'

Nonkel Robert wiegde zijn hoofd, de spekrollen boven zijn kraag bewogen. Hij floot een deuntje uit 'De Lustige Boer'★, zei toen:

'En dan zouden ze willen dat ge trouwt.'

Arbeiders kwamen van hun werk, gehaast, zonder een woord. Wachtten op de tram.

'Wel, zitten wij hier niet goed?'

'Zeer goed, Nonkel.'

'Kijk, moest ge nu getrouwd zijn, dan zoudt ge direct naar huis moeten gaan. Waar hebt ge gezeten, Louis? - Hoe komt het dat ge zo laat zijt? - Hebt ge weer bij 't vrouwvolk gezeten? - Doe uw schoenen uit, ge schraapt mijn parket kapot! - Legt uwe paraplu niet op die zetel, Louis!'

Nonkel Robert knikte een paar keer goedkeurend, alsof iemand anders dit uitgesproken had, raakte steunend los van de bank. 'Allee, heft uw gat op!'

De Lustige Boer ofwel Der fidele Bauer: zie p. 105.

Achter de kiosk waar 's zondags de muziekkorpsen van Zuid-Westvlaanderen wedijverden. Langs een tuin vol heesters en exotische planten waarvan tante Berenice, de geleerde onder Mama's zusters en broers, de Vlaamse en de Latijnse namen kende. Bij een schommel.

'Zet u.' Nonkel Robert wees naar het verveloos plankje.

'Wij moeten naar huis, Nonkel.'

'Niet kinderachtig doen.' Nonkel Robert bukte zich, liet de plank zwaaien, ving haar weer op in zijn brede handen. Louis ging zitten, trok zijn benen op. Geestdriftig kraaiend duwde Nonkel Robert tegen Louis' schouderbladen. Louis schoot de hemel in, zijn schoenen hingen hoger dan zijn neus, de wereld vol bomen wiegde, kantelde vijf, zes keer. Louis voelde zich ijskoud worden, de savooikool in zijn ingewanden werd week, nat, breidde zich uit als een kwal met honderd gulzige grijpgrage slierten van vingers over zijn borst, zijn mond. Hij zag het groen, de kantelen van het postkantoor, de getraliede kiosk, de marmeren koningin driedubbel, hij werd steeds opnieuw door de juichende Nonkel Robert een weerzinwekkende ijlte ingeduwd, hij gilde, wou zich voorover laten vallen, durfde niet, de angstkramp zinderde door zijn armen, en toen kotste hij deinend en zwaaiend, hij werd zuur en heet en ijskoud. Nonkel Robert vloekte, trok aan een van de touwen waardoor Louis in een zwengelende beweging van het voetplankje schoot, zich aan het touw vastklampte, maar zakte, met verzengende handen. 'Laat mij,' riep hij, maar zijn keel weerhield elk geluid, schrijnde. Hij plofte in het zand en kreeg de plank in zijn nek en snikte. De vernedering was niet in te dammen, zijn gehuil stootte uit hem terwijl hij zijn wang langs het zand wreef. Hij zag de opgeblazen pop in een grijs pak die hulpeloos het touw vasthield en iets zei tot twee dames met een kinderwagen.

Louis veegde zijn ogen, neus en mond af met zijn mouw, kwam overeind, maar zijn knieën hielden geen stand, hij tuimelde zijwaarts, kroop op handen en voeten.

Nonkel Robert hees hem omhoog en hield hem tegen zijn buik.

Hoofdvlees: of hoofdkaas, ook bekend als bijvoorbeeld preskop of zult (buiten Limburg en België) is een bereiding van meestal varkensvlees, maar ook van andere dieren, van voornamelijk de kop, staart en de oren.

Oorspronkelijk werd dit gerecht vooral gemaakt om "niets verloren te laten gaan" van het varken. Met stukjes augurk, paprika, kruiden en gelatine wordt de kop van het varken gekookt; vervolgens worden de schedel en/of beenstukken verwijderd, waarna het vlees wordt afgekoeld en door de vleesmolen gedraaid. Het mengsel wordt ten slotte in een pot (terrine) samengedrukt door het te "pressen" met een verzwaard deksel. Hierdoor wordt het geheel consistenter zodat het in plakjes als bijv. broodbeleg kan dienen, soms in combinatie met mosterd of een speciale kopsaus.

De Lustige Boer: het deuntje dat onkel Robert daarjuist ook floot op de bank (p. 141), maar nu harder.

'Allee, kalmeer. Hé, jongen! Allee, hé?'

'Het is mijn schuld niet, Nonkel, het is... mijn lichaam...'

'Ja, ge hebt nog niet gegeten, dat is het. Dat komt ervan. En ik had het nog zo goed gezegd tegen ons Hélène: "Geeft die jongen een paar boterhammen met hoofdvlees."★ - Gij gaat toch niks zeggen tegen uw Papa, hé, jongen? Want hij zou het weer op mij steken. En Constance zou denken dat ik het expres gedaan heb, terwijl ik het deed om u plezier te doen, omdat ge ernaar vroeg, om te mogen schommelen.'

Louis schraapte zijn zure keel. Ademde diep.

'Kom, naar huis. En rap,' zei Louis als een bevel. Nonkel Robert wou hem een hand geven, maar Louis deed alsof hij kots aan zijn broek afveegde. Zij liepen door het park. Louis floot het deuntje van 'De Lustige Boer'★ heel hard.

'Ik heb lelijk verschoten. Ik heb het nog op mijn zenuwen,' zei Nonkel Robert. 'Nu versta ik waarom mensen sigaretten roken. Of aan de drank geraken.'

Piot: infanteriesoldaat, zandstuiver. Het was aanvankelijk een minachtende benaming voor iemand die klein en niet veel mans is en werd daarna als scheldnaam voor soldaten gebruikt. (< Frans piote: scheldnaam die de cavalleristen geven aan de infanteristen.)

De Heilige Rita van Cascia (1367 - 1447) leefde in een woelige tijd vanwege de strijd tussen de Welfen (de pausgezinden) en de Gibelijnen (de keizersgezinden), oorzaak van veel geweld en wraak. Haar ouders waren niet rijk, maar genoten wel aanzien omdat ze behoorden tot de 'pacieri', ofwel vredestichters, in een tijd dat wraak gezien werd als een wettelijk recht.

Al op zeer jonge leeftijd kreeg de Heilige Rita een grote devotie tot Jezus en wilde ze intreden in het klooster van Cascia, maar haar ouders beslisten anders. In 1381 trouwde ze, waarschijnlijk 14 jaar oud, met Ferdinando Mancini, een kleine ambtenaar die in de toren van de Giaconeheuvel de toegang tot de vallei controleerde.
Uit hun huwelijk werden twee kinderen geboren.

XIV Het Land van de Glimlach

Volgens Papa was Het Pakket van de Soldaat (een vrijwilligersorganisatie die trachtte wat zon te brengen in het monotone leven van onze soldaten die over onze grenzen waakten) zijn eigen uitvinding en ontstonden de variaties die de winkeliers uit alle wijken van Walle bedachten als zij pakketjes met speelgoed en snoep en wollen sokken en ondergoed naar de grenzen stuurden alleen na grondig overleg met hem.

Zo had hij de Koko (Ko-op Kompagnie)-magazijnen geadviseerd hun pakket van Lutti-caramellen, tandpasta en schoencrème aan te vullen met leerzame artikelen uit zijn atelier, klasdagboeken, briefpapier dat ooit eens beregend was (maar zouden onze piotten★, daar, aan de voeten rottend in het slijk, vlakbij Duitsland, wachtend, turend naar het waarschijnlijk toch aankomend monster van over de grens, letten op een paar rimpeltjes in het papier voor zij naar hun moeder of geliefde schreven?), tijdschriften uit 1935 en 1936, de brochure 'Het Leven van de Heilige Rita'★, het recente en enige nummer van het reclameblad *De Leie*, en vooral de onooglijke, dus handige schrijfboekjes (zo gemakkelijk voor adressen of dagboekgedachten), die op elke pagina bovenaan in gevarieerde lettertypes allerlei firmanamen droegen met een lijncliché★ voorstellende een motor, een sigarettenpakje, blikjes Mobiloil, vrouwenschoenen met bandjes rond de afwezige enkels, brillen, paraplu's.

Louis hielp in het atelier de pakketten gereedmaken, omslagen vouwen, plakken, rangschikken. Af en toe kwam een winkelier of industrieel zelf het lettertype van zijn 'reclame' uitkiezen, onveranderlijk de vetste, grootste letter.

'Ge gaat zien, meneer,' zei Papa, 'als die jongens weer komen, met verlof, zullen ze in de loopgraven ons cahiertje zo dikwijls gelezen hebben, alle dagen de naam van uw fir-

In 1401 werd Ferdinando vermoord door een rivaliserende familie onder de toren van de Giaconeheuvel. De heilige Rita vreesde dat haar zonen de dood van hun vader zouden willen wreken omdat ze wraak als hun wettige plicht zagen. Haar gebeden werden verhoord, maar niet op de manier die zij voor ogen had. In 1402 stierven beide jongens een natuurlijke dood.

Toen ze er plotseling helemaal alleen voorstond, besloot ze om de roep van haar hart te volgen die ze als kind al had gehad en in te treden in het klooster van de Heilige Maria Magdalena te Cascia, maar haar verzoek werd meermaals geweigerd. In het klooster woonde namelijk een familielid van de moordenaar van haar man en die constellatie zou voor spanningen kunnen zorgen, zo werd gevreesd. De overste stelde Margarita voor een 'onmogelijk' gewaande opdracht: eerst moest ze vrede stichten tussen de familie van haar overleden man en die van zijn moordenaar. Hopeloze zaak, leek het, maar Margarita slaagde erin de families te verzoenen. Op haar 36ste trad ze in.

De Heilige Rita is de heilige van de hopeloze en onmogelijk zaken. Ze word aangeroepen door vrouwen in een slecht huwelijk, door vrouwen die geen kinderen kunnen krijgen maar ook door moeders die problemen hebben met hun kinderen. Ze wordt aangeroepen voor hulp in allerlei moeilijke situaties door mensen die moedeloos zijn en ten einde raad.

Lijncliché: gebruikt bij het drukken van illustraties in hoogdruk. Deze kenmerkt zich doordat de drukinkt zich voor het afdrukken op de verhoogde gedeelten van de drukvorm bevindt. Voorbeelden zijn de stempel, houtgravure, houtsnede, linosnede enz.

Wordt een zwart-witte pentekening geclicheerd, dan spreekt men van een lijncliché.

Een zinkkliché en een messingkliché

Cinzano: rode vermouth (wijn, alcohol, suiker, kruiden) uit de Italiaanse provincie Turijn.

ma gezien hebben in die schone letters, dat zij thuis gaan komen en naar uw winkel *vliegen* met vrouw en kind.'
De derde avond voor Louis terugmoest naar het Gesticht vond de Gala-avond van Het Pakket van de Soldaat plaats in de Stadsschouwburg.
Mama zat voor de spiegel van de dressoir en bracht onhandig, alsof zij het voor het eerst deed, lippenstift op haar geperst mondje, zij likte haar lippen en sipte aan haar kelkvormig glaasje Cinzano★. Met een vet potlood maakte zij de scheiding in haar haar donkerder en ging er toen mee over haar wenkbrauwen.

'Zou ik mijn astrakan★ aandoen, Louis? Ik kan hem laten openhangen.'

'Ge zult wel moeten.'

'Het is lelijk, he?' Zij duwde aan beide kanten van haar buik, terwijl zij ernaar keek in de spiegel. Was 'het' haar buik of haar kind? Alhoewel zij het tegenovergestelde wilde horen zei Louis: 'Het trekt op niets.'

'Moet ik nu mijn astrakan aan of niet?'

'Het is veel te warm voor astrakan.'

'Dat geeft niet.' Haar neus was roze en glom. Louis voelde aan zijn eigen neus die, zei men, op die van haar leek. Alleen mannen met grote gebogen adelaarsneuzen zijn in staat tot grote dingen, avonturen. Met hier en daar een uitzondering natuurlijk. Mama trok zijn das wat strakker aan, plette zijn oren tegen zijn schedel, keurde, liet de oren weer los die begonnen te flapperen als in het oerwoud die van de olifant die gevaar gewaar wordt op kilometers afstand.

Men toeterde onder het raam.

'Viens, mon beau cavalier,' zei Mama.

Nonkel Florent reed hen in een Chevrolet★ naar de schouwburg. Hij wou zelf niet naar het Gala. Dat was niks voor hem, zei hij, volwassen mensen die doen alsof ze Chinezen zijn en zingen dat ze dood gaan of verliefd zijn. Mama stak haar elleboog uit naar Louis. Hij gaf haar een arm en trok haar de marmeren trappen op terwijl zij steunde op de leuning. Eenmaal boven, waar Wallenaars in donkere kos-

Astrakan: bont van Karakoel-schaap.

Chevrolet:

Chevrolet uit 1940

Poudre-de-riz (rijstpoeder) toiletpoeder, talkpoeder. Vrouwen deden het op hun gezicht omwille van een matte tint.

(De Breydelzonen (zie p. 105), het Groeninghe museum, de Leiezonen en Marnix de Puydt: de stadsschouwburg walmt van Vlaams-nationalisme. A.B.)

Marnix de Puydt: zie p. 127.
Hij was voorzitter van de regionale kultuurkamer in Kortrijk.

Glariën: met wijdopen, starende ogen kijken (van woede, ook van een zieke).

tuums en avondjurken stonden te keuvelen en elkaar beloerden, sloeg zij zijn onbuigbare, ijzeren, gepantserde arm weg en snauwde: 'Laat mij gerust.'

De poudre-de-riz★ op haar wang had natte plekken.

Terwijl zij met een krampachtig grijnsje tussen de mensen gleed, zag Louis dat zij binnensmonds, binnenshoofds, heiligschennende vloekende verwensingen uitte.

Zij plofte in de stoel van de loge die Papa voor haar met veel moeite had gereserveerd. 'Ge krijgt de schoonste plaats van de theater, Constance, al moest ik ze zelf betalen.' Louis boog zich over de roodpluchen rand van het balkon. Over de voor driekwart volle zaal vlotte een damp alsof de aanwezigen allemaal samen pijpen hadden gerookt of een brandje hadden aangestookt vlak voor de voorstelling.

Mama keek in haar handspiegel en poederde zich, iets wat niet één vrouw in de zaal deed, het was iets uit een Franse vaudeville. Lichtekooi.

Het programma, met een Belgische helm op de omslag, lag tegen haar buik, hij durfde het niet weg te plukken.

Applaus. Een rijzige heer kwam moeilijk van tussen de plooien van het voordoek en begroette 'ons allemaal hier aanwezig voor het schoon doel dat de edelste van onze jongens te velde ten goede zal komen, volledig en integraal, Mijnheer de Gouverneur, Mijnheer de Voorzitter van de Breydelzonen★, Mijnheer de Administrateur van het Groeninghe Museum, Mijnheer de voorzitter van de Leiezonen en zeker niet te vergeten, wie zich zo onvermoeibaar heeft ingezet niettegenstaande zijn vele werkzaamheden, die Grote Leiezoon en behoeder van onze geestelijke levenswaarden, de schrijver van spirituele maar ook volkse boeken, ons aller Marnix de Puydt.'★ Op de vijfde rij stond een mollig mannetje met een lavallière en lange blondgrijze krullen te wuiven.

'Als een vrouwmens,' zei een zure stem naast Louis.

'Bezie dat haar, juist een vrouwmens' - 'Gerard, houdt uw manieren!' Marnix de Puydt bleef wuiven met een poezelig handje. Mama glariede★ naar de lomperiken, zij wuifde

Een **dragonder** was een infanterist die zich per paard ("bereden") verplaatste en te voet ("afgestegen") vocht. De oorspronkelijke bedoeling was om infanterie te hebben die zich snel kon verplaatsen.

Eboniet (< Eng. ebony = ebbenhout), ook hardrubber of pararubber genoemd, wordt gemaakt door rubber met een overmaat aan zwavel te vulkaniseren. In een deegachtige toestand wordt het materiaal tot platen en staven gewalst. Eboniet is hard en bros, laat zich goed bewerken.

hun hatelijke lucht weg met het programma. De spreker zei dat België pal zou staan in de storm en verdween, gehaast en gebogen, alsof applaus hem wegjoeg. De rode gordijnen gloeiden, muziek zwol aan, nestelde zich in alle gaten en nissen, overspoelde alle aanwezigen.

Een chique salon waarvan de meubelen een gouden licht verspreidden. Mensen in avondkledij, dunner, sierlijker dan de mensen daarnet in de foyer, keuvelden. Een generaal hief zijn glas en had het over iemands dochter die een prachtofficier zou geweest zijn als zij helaas niet een meisje was.

Dragonders★ kwamen binnengewipt samen met Lisa, over wie net sprake. Zij heeft een paardenspringerij gewonnen. Lang zal zij leven! Lisa heeft het over liefde. Niet flirten, maar beminnen. Zij scheidt van Graaf Gustav von Pottensterk, 'Gustl', maar zij zullen goede vrienden blijven.

'Nu,' zei Mama. Zij legde haar hand in de witgehaakte handschoen op Louis' blote knie. 'Nu, let op.' Haar als een natte keisteen glinsterend oog gericht naar de man die binnenkwam onder applaus van de zaal.

Hij is klein zoals Napoleon, Hitler, Zuster Kris. Zijn gezicht is geel als oude pianotoetsen. Zijn gelakt, pijnlijk hard plat achterovergekamd haar is van eboniet★, zijn ogen zijn de spleten van het ondoordringbare Oosten. Op vloeiende zwarte puntschoenen schuift hij in het licht van een onzichtbare lamp, kijkt smartelijk de zaal in, haalt diep adem en spreidt zijn benen.

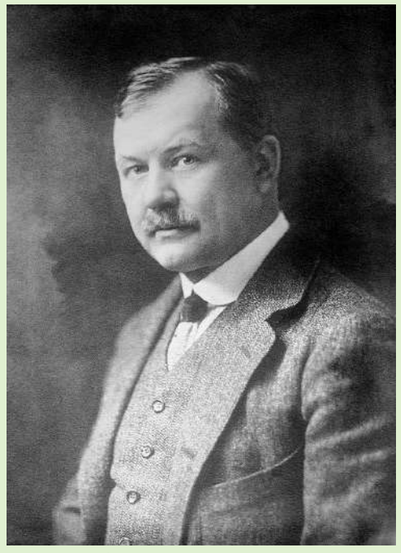
Prins Sou-Chong heet hij. Hij komt hier in deze kamer, zingt hij, een heilige ruimte. Zijn hart klopt stormachtig. Maar dat hart moet stil zijn. Hij, Prins Sou-Chong, heeft zijn hart leren zwijgen. En als dat hart bij een Chinees breekt, wie gaat dat wat aan? Wij Chinezen tonen het niet.

Louis wil tegelijkertijd het hemelse lied van de gekwelde Chinees volgen, geen lettergreep missen van de kermende tenor, maar zich ook voor Mama verbergen, met zijn elleboog op zijn knie buigt hij zich voorover, zijn hand bedekt zijn wang, zijn wenkbrauw, zijn schrijnend oog en dit precies op het ogenblik dat op het toneel, in de chique salon zijn

(Gele tweelingbroer ... saffraankleurig ... schuine spleten: Louis blijkt te beschikken over een sterk vermogen tot mimicry en empathie.

https://www.psychologie.hu-berlin.de/de/prof/org/forschung/mimicry: Mimicry is de onbewuste en automatische neiging om het gezicht, de stem of de houding van anderen na te bootsen. Zij wordt zowel bij kinderen als volwassenen aangetroffen. Aan de ene kant wordt mimicry gezien als een middel om de emoties van anderen te begrijpen, aan de andere kant wordt het beschreven als een sociaal signaal dat de emoties van de ander begrepen worden. Mensen die het voorwerp zijn van mimicry voelen zich meer geaccepteerd en gewaardeerd.

In zijn essay Getande Raadsels (2009) toont Patrick Conrad een wonderlijke mimicry van Hugo Claus: het is het gezicht van Woody Allen. (Ook in: BZZLLETIN 113, p. 13. A.B.)

Franz Lehár (1870-1948)

Richard Tauber

Haar is mijn hart gewijd. Waar zij niet is kan ik niet zijn: Dein ist mein ganzes Herz! Wo du nicht bist, kann ich nicht sein, door Richard Tauber wereldberoemd gemaakt.

De operette **Das Land des Lächelns**, met componist Franz Lehár, is de titel waaronder de operette “Die Gelbe Jacke” bekend is geworden. “Die Gelbe Jacke” refereert aan de gele jas van een Chinese ambtenaar.
De première vond plaats in het Metropoltheater in Berlijn in 1929.

gele tweelingbroer★, de prins, zich vermant, en hem aanmaant *niets* ooit te laten zien. '*Toujours sourire! Le coeur douloureux*! Niets mogen ze merken!'

En daar komt zij binnen, de oppervlakkige westerse meid. Wil Zijne Hoogheid iets? Ja, zegt Zijne Hoogheid, een kopje thee. Nu blijkt dat dit salon in een paleis in Wenen staat. Zij praten samen zo charmant, en hij is zo galant, zingen zij bij zwellende violen en worden een paar.

Graaf Ferdinand Lichtenfels, maarschalk-luitenant, vindt dat Europa en China als vuur en water zijn. Kan ons niet schelen, roepen Prins Sou-Chong en Lisa. Alhoewel... Zij vinden ook dat zij elk van een andere wereld zijn. Ziet gij mijn vreemd gezicht niet, ziet gij mijn vreemde ogen niet? vraagt de prins. In de maannacht van april legt hij een appelbloesem aan haar voeten. Zij kussen terwijl het doek zakt.

'Wel?' vraagt Mama.

Louis wil zeggen: 'Schoon, het schoonste dat er op de wereld is.' Ik zal elk ogenblik in stompzinnige kleutertranen uitbarsten. O, waarom praat zij tegen mij?

'Is 't weer niet goed genoeg? Toch? Waarom kijkt ge dan zo stuurs? Waarom zit ge daar met zo'n vies aangezicht? Wat moet ik toch doen met u?' Zij groette een dame met een hoed vol fruit. 'Zeg goeiendag,' siste zij. Louis die naar zijn knieën en dijen kijkt, verbaasd dat zij niet saffraankleurig★ zijn, wel zijn ogen in schuine spleten voelt optrekken★, knikt als een prins naar de fruitdame.

Harpen, klokjes, pauken weerklinken in het halfduister. Vanuit het gonzend donker licht een Oosters paleis op, bovengordijnen, pauwen. 'Ah,' doet het volk in de zaal. 'Lotusbloem,' zingt de prins; zijn zusje Mi, dat niet op hem lijkt al heeft zij dezelfde opwaartse vegen in de ooghoeken, kweelt 'Tsji, tsji, tsi, tsjitsjitsje'. Mama zoemt, tot Louis' afgrijzen, mee als de prins en zijn Lisa zingen van mijne liefde, uwe liefde, die zijn beide gelijk, en zij legt weer haar hand op Louis' knie. Prins Sou-Chong zingt: 'Haar is mijn hart gewijd. Waar zij niet is kan ik niet zijn.'★ Daverend applaus, bravo, bis. Dat moet verkeerd aflopen. Wie zo hoog, zo

Het verhaal vertelt over de relatie en de liefde tussen een Weense gravin Lisa en een Chinese diplomaat prins Sou-Chong (Richard Tauber). Ondanks de grote verschillen in cultuur besluit zij haar liefde te verklaren aan de Chinese prins en met hem te trouwen. Zij vertrekt met haar echtgenoot, die benoemd werd tot minister-president, naar China. Daar voelt zij aan hoe zij als vrouw volkomen aan haar man is overgeleverd. Vooral oom Tschang laat haar voelen dat zij als westerse vrouw niet wordt geaccepteerd. Wanneer zij te weten komt dat, volgens een oude traditie, haar man met niet minder dan 4 prinsessen dient te trouwen, is voor haar de maat vol. Hoewel Sou-Chong haar probeert te overtuigen dat het hier om een formaliteit gaat en dat zij altijd de belangrijkste in zijn leven zal zijn, besluit Lisa te vluchten naar Wenen. Zij wordt daarbij geholpen door haar jeugdvriend uit Wenen, graaf Gustl von Pottenstein, die naar China is gereisd vanwege zijn aanstelling op de ambassade en haar een bezoek brengt. (Gustl heeft Lisa in Wenen om haar hand gevraagd, maar zij heeft hem toen afgewezen). Ook Sou-Chong's zuster Mi die romantische gevoelens bezit voor Gustl en erg gesteld is op haar schoonzuster, zit in het complot.

Op het laatste moment verspert de prins hen de weg. Maar ondanks of misschien wel dankzij zijn grote liefde voor Lisa, laat Sou-Chong Lisa en Gustl tenslotte toch vertrekken en de prins blijft diepbedroefd achter. Zijn zuster Mi is ontroostbaar maar hij zegt haar dat ze flink moet zijn. In China draagt men zijn lot en blijft men altijd glimlachen. “Immer nur Lächeln”. **Toujours sourire, le coeur douloureux**.

Hermann Göring (1893 – Neurenberg, 1946): Duits politicus, militair leider en een vooraanstaand lid van de NSDAP.

Als piloot in de Eerste Wereldoorlog schoot hij 22 vijandelijke vliegtuigen neer en ontving hij de onderscheiding Pour le Mérite.

Naast Hitler, in 1938

Göring nam deel aan de Bierkellerputsch en kreeg daarbij een kogel in zijn lies. Hij werd zwaargewond naar zijn peetoom en arts in Oostenrijk afgevoerd en vervolgens naar Zweden, het geboorteland van zijn toenmalige echtgenote. Hij kreeg morfine om de pijn te stillen en zou daar een levenslange verslaving aan overhouden.

onmenselijk verheven zingt, moet eraan en ja, daar zegt Lisa dat zij haar geboorteland wil weerzien, het land dat haar roept: 'Kom naar huis, kom naar mij.'

Draken verschijnen met paddensnoeten en de bolle ogen van Tante Mona, zij wiegelen. Mandarijnen, meisjes met torenende hoofddeksels vol parels, priesters. En nu merkt men waar de rook vandaan kwam voor de voorstelling: vanuit het wierookvat dat door een kale, vette, in het oranje gehulde priester de zaal ingezwaaid wordt. De eerste rijen kuchen. Slavinnen, bruidjes. Walle heeft dit nog nooit gezien.

'Ah.' 'Ah.' 'Schoon, he?'

'Ja, Mama.'

Louis begrijpt niet zo goed wie er trouwt op het toneel, in al dat geklater? Waarom is Lisa zo nerveus en perst zij haar gespreide vingers tegen haar hart? De muziek geeft geen uitkomst. Waarom gooien die Chinees geschminkte kinderen Papavers op de weg, die opspringen als knikkers? Prins Sou-Chong verschijnt, hij draagt een vracht medailles op zijn borst als Hermann Goering★. Paarse en gouden mannen omringen hem, waaien met pauwenveren langs zijn peinzend gezicht. Ah, nu snap ik het. Hij trouwt met drie prinsessen tegelijk en dat vindt Lisa vervelend. Terecht zet de prins haar op haar plaats. 'In China hebben vrouwen niks te vertellen,' fluistert Mama.

'Gij hebt mij bedrogen,' zingt Lisa. 'Gij zijt als een panter en wreed als China zelf! Sla me. Maar mijn hart kun je niet bevelen.' De prins slaat verwoed op een gong. Zij wordt weggesleurd. De prins stort in elkaar. Wat heb ik gedaan, wat heb ik gedaan? Want hij is zich de gruwelijke zeden van het Oosten niet bewust. Zo onwetend zijn wij. Zo doen wij toch de zonde. Of we 't willen of niet. Nog nooit is het voor Louis zo hartverscheurend duidelijk geweest wat er gaande is in het Gesticht, in de Oudenaardse Steenweg, in de hele wereld.

In de foyer waar de schouwburgbezoekers tateren in plaats van het gebodene ernstig te overdenken, drinkt Ma-

In 1935 werd Göring opperbevelhebber van de Luftwaffe (luchtmacht), een positie die hij bekleedde tot 23 april 1945. In 1940 promoveerde Adolf Hitler hem tot rijksmaarschalk, waardoor Göring overste werd van alle commandanten van de Wehrmacht en op 1 september 1939, op het moment van de Duitse inval in Polen, wees Hitler hem aan als zijn opvolger en plaatsvervanger van al zijn bevoegdheden. In 1942, toen de Duitse oorlogsinspanningen achteruit gingen op beide fronten, was Görings aanzien ten opzichte van Hitler sterk verminderd. Göring trok zich grotendeels terug uit het leger en de politiek om te genieten van de geneugten van het leven van een rijk en machtig man.

Na de Tweede Wereldoorlog werd Göring op de Processen van Neurenberg wegens oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid veroordeeld tot de dood door ophanging, maar hij pleegde de nacht voor de uitvoering van het vonnis zelfmoord door de inname van cyaankali.

Mandarine Napoléon: Belgische vruchtenlikeur, samengesteld uit mandarijnen en alcohol.

Der **Graf Von Luxemburg** (1909) is een operette van Franz Lehar, dat in première ging in het Theater an der Wien en zich afspeelt in het Parijs van het fin de siècle in het milieu van de Bohémiens.

De verarmde Graf von Luxemburg sluit een schijnhuwelijk met de mooie danseres Angèle zonder haar ooit gezien te hebben. Met dat huwelijk verdient hij 500.000 frank van de Russische vorst Basil Basilowitsch, die smoorverliefd is op Angèle, maar niets met haar kan beginnen, daar zij niet van adel is. Door het huwelijk met de graaf kan zij die barrière overwinnen. De afspraak is dat ze na 3 maanden zullen scheiden.

ma een Mandarine★, haar aangeboden door meneer Messidor van de bloemenwinkel die informeert of Louis voor dokter zal leren, later.

'Hij heeft sterke handen,' zegt Mama vaag. 'Dat wel.'

Mijnheer Messidor zegt, dat hij uit betrouwbare bron vernomen heeft dat in Duitsland de officieren meer dan ooit tevoren vreemde talen moeten leren, waaronder het Vlaams. Dat zijn tekenen aan de wand, Madame Seynaeve. En eigenlijk speelt 'Het Land van de Glimlach' zich in Duitsland af, want Wenen is nu Duits, en Frans Lehar is ook een Duitser, alhoewel hij geboren is in Komaron in Hongarije, en was dat wel een goede keuze vanwege 'De Leiezonen' in onze neutrale zone?

'Ik vind dat de "Graaf van Luxemburg"★ menselijker is,' zegt iemand.

'Nu dat ge 't zegt,' zegt Mama.

'Dieper van gevoel,' zegt iemand.

'Daar is iets van.' Louis begrijpt niet dat Mama zo ruggengraatloos instemt met het gezwets. Of komt het omdat zij haar kind, het nieuwe, het andere dat zich wegsteekt in haar buik, wil laten voelen dat ze goed is, inschikkelijk voor alle mensen.

Mijnheer Messidor zegt dat Mama goed moet uitkijken als zij speelgoed voor Louis koopt, want uit betrouwbare bron heeft hij vernomen dat het beroemde speelgoed uit Neurenberg★ bespoten wordt met ziektebacillen, op persoonlijk bevel van Hitler, en tegen de helft van de prijs aan smokkelaars verkocht die het in ons vaderland, in Frankrijk, in Holland verspreiden.

Na de pauze is Lisa treurig. De danseressen proberen haar op te vrolijken, het lukt niet. Zij zeurt dat alles voorbij is. Ook Mi, het zusje van Prins Sou-Chong, dat zo overdadig zong: Zig zig zig hi! (wat Louis onhoorbaar trachtte mee te zingen want hij moest het beslist aan de Apostelen voorzingen in het Gesticht straks, binnen drie dagen) is ongelukkig en wuift haar blanke verloofde of vriend of kameraad, diezelfde Gustl van in het begin, vaarwel. Lisa wil weg naar

De ceremonie wordt voltrokken in het atelier van de schilder Armand Brissard, die een van zijn doeken tussen ‘bruid’ en ‘bruidegom’ plaats, zodat zij elkaar niet zien en er dus geen complicaties op kunnen treden. Zij geeft haar hand aan hem door een spleet, maar als hij die hand kust, wordt het hem toch vreemd te moede.

De graaf stort zich in het mondaine leven en verbrast vrijwel al zijn geld. Op de avond vóór de dag dat de termijn is verstreken geeft Angèle een party. De graaf heeft haar zien dansen in de Opéra en voelt zich hevig tot haar aangetrokken. Hij komt naar het feest en stelt zich aan Angèle voor als "Baron von Reval". De twee worden verliefd op elkaar zonder te weten dat ze al met elkaar getrouwd zijn. Angèle zegt de ‘Baron’ dat hun liefde onmogelijk is, daar zij op het punt staat van een man te scheiden en met een ander te trouwen. Basil Basilowitsch is ook op het feest en gealarmeerd door de gang van zaken maakt hij luidt bekend dat hij verloofd is met Angèle. De graaf en de danseres beseffen nu de werkelijke situatie, maar de graaf heeft geen geld meer om zijn contract af te kopen.

In het Grand Hotel waar de graaf verblijft bespreken hij en Angèle hun hachelijke situatie. De gravin Kokozow, de voormalige verloofde van vorst Basil, voegt zich bij hen. Razend op zoek naar Angèle ploft Basil in de armen van de gravin en hoort van haar dat de Tsaar hem beveelt zijn belofte gestand te doen en gravin Kokozow te trouwen. De graaf van Luxemburg krijgt het bericht dat hij zijn geconfisceerde eigendommen terugkrijgt, zodat hij weer een rijk man is. Hij geeft Basil zijn geld terug en blijft met Angèle getrouwd. Ook zijn eer is intact.

Bekend is het lied: “Der Graf von Luxemburg, hat all sein Geld verjuxt, juxt, juxt!”, gezongen door Rudolf Schock en Anneliese Rothenberger.

Anneliese Rothenberger

Wenen. Sou-Chong verspert de uitgang. Maar dan wordt hij door Onze Lieve Heer met Zijn Genade overspoeld, want hij ziet in dat hij haar moet laten gaan, die gele heilige, hij zegt: 'Ga dan, gij, het kostbaarste dat ik heb op aarde! Adieu!' Alleen, alleen is hij dan en zingt dat hij weent en weer klinkt die gevaarlijke, smeltende melodie die de verschrikkelijke wet huldigt: '*Toujours sourire, le coeur douloureux*!'

Nieuwe rook, die ditmaal ochtendnevel moet verbeelden. De eerste rijen hoesten, kuchen. Een tuin vol krijsende kinderen, koelies die wagentjes voortduwen, soldaten, Chinees gejengel, zig zig zig hi! Gemiauw in brokaat. Mama is vervelend, onverdraaglijk. Zij plukt aan Louis' mouw. 'Ziet ge hem?'

'Ja, natuurlijk.' De prins hijst zich in het gouden jasje dat de Heer van Tienduizend Jaar hem nalaat, met een gesloten gezicht, toujours sourire.

'Nee. Dáár.' Zij wijst. (Doe dat niet, Mama, men ziet u.)

'Waar?'

'Die van rechts.' Zij grinnikt, mijn moeder, wrijft over haar buik van genot op de maat van de muziek. 'Stomkopje!' Zij wijst weer, weet zij dan niet dat je niet mag wijzen als een hele feestzaal je ziet? ('Ge kunt haar niet onder de mensen brengen!' zei Papa.) Mama duwt met haar elleboog in zijn ribben en Louis ziet dan rechts een koelie met een weke buik die leemrood geverfd is (zoals rood is als je een tijdje in de zon gezeten hebt en je kijkt ineens in de schaduw naar iets roods). De man met Papa's neus en mond zingt, wiggelwaggelend in een wijde Oosterse broek waar de buik over hangt, zijn gezang is opgenomen in het totale gekrijs. 'Osjin-tien-wuo-men.' Een koelie. Een vader. Halfnaakt en geverfd. Waarom loopt hij thuis niet zo rond? Zij, naast mij, met haar buik, is trots op hem, in ieder geval lacht zij vertederd om hem, om zijn overgave, zijn plotse vederlichte trippelpasjes. Vermomd durft hij wel, Papa-koelie. Applaus. Papa groet, niet ver van de Westers breeduit lachende Prins Sou-Chong in wie wij nu Alfred Lagasse, tenor en apotheker herkennen, en zoekt zijn zoon maar vindt hem niet.

Neurenberg was van oudsher het middelpunt van de speelgoedfabricage in Europa. Bekende merken uit Neurenberg waren Bing, Schuco, Fleischmann, Trix en Tippco.

Toujours sourire Le cœur douloureux
https://www.youtube.com/watch?v=CLxAWQ1K3sc

> Enfin je respire cet air parfumé De sa présence embaumé (lekker ruikend, naar balsem); C'est là qu'elle vit : je vais la voir ! Mais j'aime, hélas, sans espoir ! Ne bats pas si fort, ô mon cœur soucieux, Sois comme moi silencieux ! Elle ne devra jamais rien savoir De mes chagrins, de mes espoirs, Nous autres, Chinois, nous ne disons rien, Et quand nous souffrons, nous le cachons bien.
> {Refrain:} **Toujours sourire Le cœur douloureux**, Et sembler rire Du sort malheureux. C'est notre loi : Toujours sourire. Notre regard discret Garde son secret.
>
> (Immer nur lächeln und immer vergnügt, Immer zufrieden, wie's immer sich fügt. Lächeln trotz Weh und tausend Schmerzen, Doch wie's da drin aussieht, geht niemand etwas an.)

De Bommelbaron:

Der Zigeunerbaron is een operette in drie bedrijven van Johann Strauss jr.. In 1885 vond de première plaats in het Theater an der Wien in Wenen.

Als *De Bommelbaron* is het stuk in het verleden lokaal veelvuldig opgevoerd door Vlaamse amateurtoneelgezelschappen.

Het stuk is gebaseerd op de roman Saffi van Mór Jókai en vertelt het verhaal van het geplande huwelijk tussen de uit ballingschap teruggekeerde landeigenaar Sándor Barinkay met een zigeunermeisje (Arsena), dat zich ontpopt als dochter van een Turkse Pascha (Zsupán) en rechtmatige bezitster van een verborgen schat.

Alexander Girardi als Kálmán Zsupán

Mama wuift, maar de koelie is te opgewonden, vindt zijn zwangere vrouw niet. Als het volk naar buiten drumt, blijft Mama zitten.

'Kom, Mama.' Want de mensen vragen zich af wat haar scheelt, of zij ziek is, of zij nu een kind ter wereld zal brengen begeleid door de na-ebbende oosterse tempelklokjes.

'Nee.'

Dan weet Louis wat ze zal doen, die krankzinnige moeder. Zij zal hetzelfde doen als hij, jaren geleden, toen hij, als een kleintje, voor het eerst in dit theater kwam, en de operette 'De Bommelbaron'★ zag. Toen de zaal bravo roepend, applaudisserend meezong met 'En laat de boel maar draaien - en laat de boel maar gaan' had hij gehuild omdat hij voelde dat het bijna afgelopen was, en toen het voetlicht eindelijk, na tien keer op en neer aan- en uitgaan, definitief gedoofd was, en de mensen weggingen, was hij in zijn stoel blijven zitten, wou er niet uit, wou niet begrijpen, aanvaarden dat de Goden en Godinnen in het hemels licht, in hun smokings en briljanten en ruisende baljurken, gepoederd en kwelend, hem in de steek lieten. Hij trappelde, zijn vingers die krampachtig de stoel omklemden werden losgewrongen. Papa sleurde hem weg bij zijn kraag en zijn haar.

'Kom nu toch. Wij moeten weg.' Zij poedert haar neus. Zij knipoogt naar hem. Vrouwen kunnen niet knipogen. Alleen Bomama. Zij staat nonchalant op, trekt haar witte handschoenen strakker aan, gaat snel door de lege gang aan zijn arm. Louis ziet dat haar jurk bij de benen kletsnat is. Hij glimlacht naar haar met gele dunne lippen en zij, zij herkent de prins niet die nooit, nooit iets zal laten merken van wat er woelt in zijn ondoordringbaar oosters hart, *toujours sourire*.

De laatste dag van de vakantie vertelde Bekka Cosijns dat haar grootvader de avond tevoren overleden was. Hij was al jaren blind, omdat hij ooit een slechte vrouw gestreeld had en toen over zijn ogen gewreven had. Bekka had alvast een zwarte sjaal over haar voorhoofd gebonden als een zeerover, en droeg schoenen van haar moeder die te groot waren, maar waarmee ze wel naar de begrafenis moest.

Nonkel Florent kwam langs op de fiets op het ogenblik dat Bekka op Louis' heup steunde om haar schoenen los te wrikken. Hij remde.

'Aan 't vrijen, Louis?'

'Hij? Hij is nog nat achter zijn oren,' zei Bekka.

'Ik moet binnen in 't leger. De Koning roept mij,' zei Nonkel Florent.

'Zonder u zou 't Belgisch leger niet compleet zijn,' roept Bekka uitdagend.

Zij keken gedrieën naar het meisje aan de overkant dat elke dag haar gasmasker aantrok, zij stond met haar handen in haar zij en sprak in zichzelf want de monsterachtige, geribbelde slurf zwiepte heen en weer. Toen Nonkel Florent het peukje van zijn Engelse sigaret wou uitdoen op de richel van de vensterbank, klauwde Bekka ernaar. Zij haalde diep in, het rode stipje vervaarlijk dicht bij haar neus.

'Gij zijt er ook vroeg bij,' zei Nonkel Florent.

'Met wat?'

'Met roken. Onder andere.'

"t Is goed voor de zenuwen,' zei de zigeunerin. Ze vertrapte de peuk met haar naakte hiel.

De laatste avond van de vakantie zei Mama tegen Tante Mona, terwijl Louis in de cosy corner in een van Papa's Lord Listers las, *Het Testament van Dokter Witherspoon*: 'Zie hem daar zitten, mijn Louis. Dat zit daar maar of dat loopt daar maar, en ge weet niet wat hij peinst, zijn aangezicht is lijk zonder leven.'

'Shirley Temple★, dat is een vief kind,' zei tante Mona. 'Ge kunt al hetgeen ze voelt op haar gezichtje lezen. - Maar misschien is dat de nieuwe methode die ze volgen in het pensionaat, dat ze de kinderen van jongs af aan leren om...'

Mama was ongerust. 'Louis, leren ze u in Haarbeke om zo'n gezicht op te zetten?'

'Maar nee. Mijn aangezicht groeit zo, dat is alles.'

'Ik kan niet zeggen dat het mij veel plezier doet.'

Toen hadden de twee vrouwen het over nieuwe gordijnen tegen de tijd dat het kind er zou zijn, over de mode die

Shirley Temple: zie p. 90.

Organza:

Organza is een dunne, los geweven vorm van textiel. Traditioneel wordt de stof van zijde gemaakt, maar moderne vormen bestaan uit synthetische garens zoals polyester of nylon. Organza wordt voor luxe kleding gebruikt, zoals bruidskleding.

Crêpe de Chine:

Crêpe of krip is een stof met een gerimpeld uiterlijk. Het is van oorsprong een Japanse zijden stof, geweven in effenbinding.

Het Franse woord crêpe is ontleend aan het Latijnse woord crispus, dat gegolfd betekent. Tot aan het begin van de 20ste eeuw werd crêpe in de westerse wereld vooral gebruik als stof voor rouwkleding, in Nederland onder de naam krip.

Japon van Organza, Nina Ricci

veel Schotse ruitjes voorschreef, en 's avonds organza★ en crêpe de Chine★ met nogal grote bloemen, en over een ceintuur in satijn-latex zonder baleinen als het kind er eenmaal was. Mama zei dat als alles ging zoals 't moest gaan, het kind geboren zou worden precies op de verjaardag van de dood van haar vader, en dat zoiets Meerke een groot plezier zou doen. 'Alhoewel, met mijn moeder weet ge nooit,' zei ze.

XV Een knuppeltje

's Ochtends, opnieuw in de rij, opnieuw gehoorzaam, opnieuw omringd door Hottentotten. De speelplaats leek kleiner geworden, vierkanter, geslotener. Zuster Sapristi zei: 'Seynaeve, uw mond houden,' alhoewel hij geen woord gezegd had. Maar Louis begreep het, zij was het die hem gisterenavond laat had overgenomen van Papa, ja, zoals een postzak in het Wilde Westen uit de stoffige koets wordt geladen. Zij had gegeeuwd. 'Ik dacht dat gij niet meer zoudt komen, Mijnheer Seynaeve.' Papa had hartelijk, kuchend, gnuivend gelachen. 'Zuster, de Seynaeves hebben de beleefdheid van de koningen. Zij zijn wel een beetje te laat soms, maar altijd op tijd.' Zuster Sapristi, doodmoe, geeuwend, knikte. Zij bracht Louis naar de slaapzaal, een late werkzuster was nog bezig in de keuken met pannen, Hottentotten snurkten, iemand vlakbij, Dondeyne?', zei in zijn slaap: 'Heui, heui, het sneeuwt!'

De keien van de speelplaats waren nat van de regen van vannacht. De rij van de kleintjes was schraal. Kleintjes mochten soms een paar dagen langer op vakantie blijven. Vlieghe is er ook niet. Tijdens de hele vakantie heb ik hem vergeten. Hoe kan het dat ik hem nu zo hevig mis. Kan hij alleen, kan ik alleen in het Gesticht gedijen? 'Wat dat ik in de vakantie tegengekomen ben! 't Was proper,' zei Byttebier naast hem.

'En bij u, was 't ook...?'

'Hoe? Ook?' Opnieuw wennen aan de geheimtaal, de verwijzingen naar iets wat te raden is.

'Bij mij was 't ook proper,' zei Dondeyne. 'Ik werd altijd maar uitgelachen. Lijk of dat ik uit een dierentuin kwam. Zij lachten met mijn kleren.'

'Draagt ge dan die kleren thuis?' vroeg Louis. De lange zwarte kousen, de lange korte broek, de matrozenkraag, de strohoed?

'Ik heb geen andere.'

Het verbaasde Louis. Hij was dankbaar dat Mama hem dit bespaarde, dat zij het onderscheid maakte tussen een geüniformeerde Louis in de gevangenis en een bijna speels, bijna jongensachtig kind bij haar thuis dat in gewone kleren - alhoewel niet de vieze, slordige van Tetje - mocht ravotten. Mama was verdrietig geweest gisteren omdat hij wegging. Of niet?

Hij zou haar vanavond een brief schrijven, met de ronde pen, alle komma's en punten en hoofdletters verzorgen. Lieve moeder, waarom moeten wij elkander altijd (of: immer?) zo rap (of: gauw?) verlaten? Als ik u de volgende maand zal ontmoeten met mijn nieuwe broeder (of: broeder of zuster?) zal ik u mondelings zeggen hoe zeer ik uw genegenheid waardeer en waarderen zal tot mijn dood toe, uw kind (of: uw eerste kind?) dat u bemint, Louis Seynaeve.

's Avonds zat Vlieghe op zijn gewone plaats in de refter. Hij was bruinverbrand, had bredere schouders gekregen, zijn haar was opzij gekamd met een scheiding. Toen hij Louis zag, deed hij het Apostolisch teken voor nood of gevaar, traag trok hij een horizontaal lijntje over zijn keel met zijn duim, maar meteen daarna knipoogde hij. Er was geen gevaar.

Zij aten roggebrood met smout★ en aardbeienjam terwijl Zuster Kris de boodschap van Paus Pius de Twaalfde voorlas, het was steeds dezelfde boodschap, het geloof zal zegevieren in de strijd tegen materiaal, materialisme, de beschaving zal triomferen, zij die menen dat zij de nederigen verheffen zijn in feite de godloochenaars. Vlieghe scheen de woorden van de Heilige Vader voor het eerst te horen of te begrijpen. Alsof hij een kleintje was gebleven. Zoals in de tijd dat hij en Louis kleintjes waren en op een dag van Zuster Kris in de klas te horen kregen dat er een wedstrijd was voor wie het mooiste bloemen kon tekenen en kleuren in waterverf. Je mocht zelf kiezen welke bloemen. De winnaar zou - houdt u vast - want dit is voor 't eerst in de geschiedenis - naar Rome, de Eeuwige Stad, afreizen op kosten van het

Reuzel of **smout** is dierlijk vet, het niervet van een varken. Door het vet te smelten blijven behalve het gesmolten vet ook restjes over, de zogenaamde kaantjes.

Vaticaan en daar in de appartementen van Zijne Heiligheid door de Paus in eigen persoon ontvangen worden en een autoped overhandigd krijgen met een nummerplaat van het Vaticaan, en daar zijn er niet veel van. De keuze van de bloemen is vrij, zoals ik al zei, maar iedereen weet dat de Heilige Vader het meest van het nederige viooltje houdt. Maar zelf legt hij op het graf van zijn moeder altijd rode rozen. Louis maakte, hij was er zeker van, het mooiste plaatje. Hij had bijna alle tinten van de waterverfdoos door elkaar gemengd, met in hoofdzaak rood en blauw. Als hij zijn ogen halfdicht kneep - en hij hoopte met bonzend hart dat de Paus en zijn kardinalen dat ook zouden doen - dan had hij het gevoel dat hij zo die bloem van het papier kon plukken. Als de Paus hem straks maar niet vroeg welke bloem het was. Zuster Kris liep langs de banken. Bleef iets langer bij zijn bank staan. Zij wou niets verraden. (Zoals zij ook nu niets verraadt, terwijl haar messcherp profiel, dat van de adelaar, de boodschap van de Paus voorleest. Een woeste adelaar. Zoals Hitler er een cadeau gekregen heeft van het hele Duitse volk voor zijn verjaardag. Uit bewondering voor het moedig dier heeft hij het meteen vrij losgelaten in de Duitse lucht.) 'Het is niet slecht,' zei Zuster Kris bij de bank van Vlieghe. Het gaat tussen ons tweeën. Vlieghe mag niet winnen. Tergend traag gaat Zuster Kris naar het schoolbord, zij draait het om en verborgen schrijft zij een te lange tijd te veel namen. Geeft zij aan iedereen punten? Zij komt vanachter het bord, gooit het krijt in de bak, wrijft haar rechterhand af aan haar veel gewassen, bleekblauw schortje. 'Wie, o, wie?' zegt zij. Louie-o-wie! Met een felle zwaai draait zij het bord om. Er staat een maanmannetje in krijt op getekend, het brengt een reusachtige wijdgespreide hand naar zijn neus, de duim raakt de neus en uit de monsterlijke negerlippen zwelt een blaas, waarin de letters 1 April staan, en het is waar, die dag was Een April, de dag waarop men de zotten zendt waar men wil. Zuster Kris lachte, niemand anders.

Zo tam, zo potsierlijk aan diezelfde Zuster overgeleverd,

Dornier was een Duitse fabriek die onder andere vliegtuigen produceerde. Deze fabriek werd vooral beroemd om haar vliegboten, die meestal alleen op water konden starten en landen. Ze was gevestigd in de omgeving van Friedrichshafen, direct aan de Bodensee, waar de vliegtuigen konden vertrekken en landen.

lijkt Vlieghe nu. De eerste vergadering van de Apostelen vond die nacht plaats in de kamer waar de was opgestapeld lag in rieten manden.

'Ave Dondeyne,' 'Ave Byttebier,' 'Ave Vlieghe,' 'Ave Seynaeve,' 'Ave Goossens.' Vlieghe had een nieuwe tabbaard aan, wit met een kersrood biesje aan de hals en de mouwen. Hij haalde een prentje te voorschijn, slordig uit een tijdschrift geknipt.

'Voilà. Daarom zijn de Duitsers de sterksten van de wereld.' Een woudgroene metalen sprinkhaan met een geruite muil en een turkooizen onderbuik.

'De Dornier★, 355 kilometer per uur.'

'Hoeveel Duitsers kunnen er in?'

'Zes. Zij noemen het Het Vliegend Potlood.'

De andere Apostelen knikten zwijgend. Goossens had de Verboden Boeken op zijn knieën, behandelde ze zeer voorzichtig.

'Het was weer proper bij mij thuis,' zei Byttebier. 'Wat ik tegengekomen ben.' 'Ik heb een verboden beeld thuis,' zei Louis meteen. 'Na de grote vakantie neem ik het mee. Het stelt een Duitse jongen voor die de eed aflegt aan Hitler. Het is goddeloos want Hitler denkt dat hij God zelf is.'

Zij namen het als iets vanzelfsprekends aan. 'Ik heb ook nog een dolk van een persoonlijke lijfwacht van Hitler.' Zij reageerden iets alerter. 'Hij is van roestvrij staal.' Hij wachtte, zei toen wanhopig: 'Als ge goed kijkt, zit er nog bloed aan.'

'Dat zal dan van Duitse bloedworst zijn,' zei Goossens. De Apostelen proestten en Byttebier sloeg drie keer op Goossens' rug. 'Gij zijt een geestigaard, gij.'

'Stil!' zei Louis nijdig. 'Wilt ge dat Zuster Kris ons hoort?'

'Het is Zuster Imelda die de nachtronde doet.' O, die Goossens. Wist hij dan niet dat van alle Zusters Zuster Kris de gevaarlijkste is? Al slaapt zij nu in het Slot, met een hoofdkussen op haar hoofd, dan nog kan zij geluidsgolven opvangen, dwars door de vestingmuren heen, dan nog begint haar neus te trillen als van een konijn en zeilt zij naderbij, onhoorbaar, ineens vlakbij.

'Bij mij thuis was het ook proper,' zei Dondeyne tegen Byttebier. Louis, de stichter en leider, zei: 'Goossens, neem de Akten en schrijf op.' Vlieghe, die de officiële Evangelist was vanwege zijn mooi handschrift, keek niet eens op. Er zouden eigenlijk geen vakanties mogen zijn, die alles vertroebelen, verstrooien, tenietdoen. Louis dicteerde. 'Een nieuw tijdperk treedt aan. De Apostelen thans aanwezig, zullen stappen ondernemen...'

'In overleg,' zei Byttebier.

'Zullen in overleg stappen ondernemen om...' Hij wist bij benadering niet wat er moest volgen. Vlieghe inspecteerde zijn vliegtuig. Zeer ver weg was de fontein voor het beeld van de heilige Jozef te horen.

'...Ondernemen om een heilig persoon die gevangen is gezet vanwege haar onverzettelijk geloof namelijk Zuster Sint Gerolf,' Goossens schreef zwierig. Louis flapte de rest er uit. '...Een bezoek te brengen!'

'Dat zal niet makkelijk gaan,' zei Byttebier.

'In haar kamer?' vroeg Dondeyne bang.

'Ge kunt niet langs de buitenmuur naar binnen klimmen,' zei Vlieghe.

'In ieder geval gij niet.'

'Gij wel zeker!' zei Louis.

'Ik wel,' Vlieghe zei het achteloos maar zijn geweldige hoogmoed spoelde tegen Louis aan als een golf zout water. (Verleden jaar in Blankenberge, de golf die brak en hem midden in zijn gezicht een klap gaf.)

'Zuster Sint Gerolf is niet heilig,' zei Goossens.

'Het was bij manier van spreken. Schrijf dan op: een gelukzalig persoon.'

'Is zij ook niet.' Goossens legde het schrift op de vensterbank, pulkte een sok uit de dichtstbijzijnde wasmand, rook er aan, stroopte de sok als een handschoen over zijn rechterhand. Rebellie. Wou dus niet meer schrijven. Wat was er in de vakantie gebeurd? Een makke vleistaart die omgetoverd is tot opstandeling terwijl hij kersvers tot Apostel verkozen is! Hoe temde de landvoogd★ Willem Tell? Een leider mag alles, maar hoe? Ik krijg u plat, plat. Louis sloeg een flutte-

Landvoogd Hermann Gessler dwong iedereen de hoed te groeten die hij als symbool van het heersende huis Habsburg op het dorpsplein aan een staak had laten ophangen. Zie p. 17.

rige nachtvlinder plat. 'Het plan dat ik u allen (alsof hij zich richtte tot een speelplaats vol leerlingen) wil voorleggen is het volgende...'

Goossens haalde van tussen de Verboden Boeken die hij zo gekoesterd had, een dubbelgevouwen blad, plooide het open en liet het aan Vlieghe zien (een nieuwe overtreding). Vlieghe legde het blad voor iedereen zichtbaar op een wasmand. Een man die voor de helft gevild was, stond wijdbeens te gapen of te schreeuwen, zijn ontvleesde kaken waren gesperd. Vanuit zijn kale schedel schoten stippellijntjes en cijfertjes als een aureool, bundels gele, oranje en baksteenrode spieren en zenuwen waren zichtbaar, ribben, doormidden gehakte aders kruisten elkaar.

'Zijn fluit is ook gevild,' zei Byttebier.

'Ge kunt beter zeggen: zijn trompet,' zei Goossens die dit tijdens de vakantie verzonnen had natuurlijk. Toen hij het schaamteloze rode deel zag, waarin rode nerven getekend stonden, begon Louis te klappertanden. Hij voelde koude rillingen door zijn lichaam trekken. Hij sprong overeind, nam het papier, hield het achter zijn rug.

'Niet scheuren!' riep Goossens.

'Nee. Dit is verboden.'

'Precies,' zei Byttebier. 'Een Verboden Boek.'

'Dat is toch de bedoeling,' zei Dondeyne.

'Dit is geen echt verboden boek,' zei Louis onzeker. 'Dit is vuil, smerig...'

'Ach, Seynaeve, loop naar de maan met uw zever.' In geen jaren had Vlieghe Louis bij zijn familienaam genoemd.

'Al de namen van de zenuwen staan er op, in 't Vlaams en in 't Latijn.' Goossens deed een stap in Louis' richting. Als een berggeit zal hij op mij springen.

'Goossens, gij zoudt beschaamd moeten zijn,' zei Louis. Hij legde het blad op de vensterbank. Op de achterkant stond een gebogen ruggengraat, die van een haring. Hij ging op het papier zitten.

Buiten struikelde iemand over een emmer.

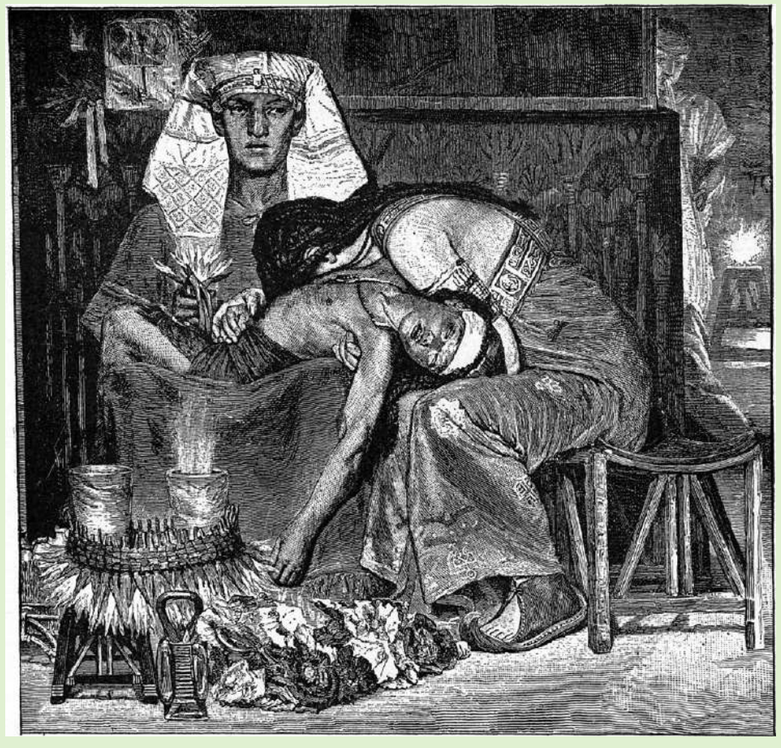
'Geef dat papier hier,' zei Vlieghe en stak zijn hand uit,

De Rode Zee die zich opende voor Mozes:

In de Hebreeuwse bijbel wordt de uittocht uit Egypte aldus verhaald:

> Toen de farao over de uittocht van zijn horigen werd bericht, zette hij de achtervolging in. Bij de Rode Zee haalden zij de Israëlieten in, die hierop in paniek raakten. Maar Mozes zegde hen de hulp van JHWH toe en door een wonder verschafte Hij een doorgang door de zee te splijten. De Israëlieten konden over de droge bodem van de zee naar de vrijheid lopen, maar voor de achtervolgende Egyptenaren sloot de zee zich weer en de farao kwam samen met zijn strijdkrachten om het leven.

Rechts een "Illustration from the 1897 Bible Pictures and What They Teach Us:

(In vertaling:) "Dit is de woning van een Egyptenaar. Hoe verschillend van die van de Israëlieten. **De engel is hier geweest**. Maar toen hij zag dat er geen tekens van bloed op de deur zaten, ging hij de drempel niet over. De engel ging langs alle huizen van de Egyptenaren en was de oorzaak dat al hun oudste zonen stierven. God zond hem om dit te doen en daarom wilde de Farao dat de Israëlieten weggingen uit Egypte.

greep Louis' tabbaard bij de hals en trok Louis van de vensterbank. Op het ogenblik dat de vastberaden, harde knokkels tegen Louis' borst schuurden voelde Louis iets zeer behaaglijks, warms als warm water over zijn onderbuik vloeien, zich verspreiden, zich samenknopen. Hij schrok zo dat hij Vlieghe liet begaan die het papier knorrig aan Goossens gaf, hij voelde en zijn vingers ontmoetten onder het linnen een knuppeltje dat een eigen leven was beginnen te leiden, het was een stompe zachte houtsplinter, nee, een gewricht dat zich in zijn fluitje had gewrongen van binnenin, het zou nooit meer weggaan, vastgeschroefd blijven aan zijn buik, een gezwel, een straf, eindelijk. Hij las in de blikken van de anderen dat hij door de engelen gestraft was. In paniek wou hij om hulp roepen, onweerstaanbaar gleed zijn hand weer naar zijn kruis, het melaatse, gebochelde, hete stigma stond er nog geplant. De engel van de Vuiligheid★ wiekte de kamer in, duwde twee vingers in Louis' oogkassen. De engel tilde Louis op en smakte hem met een uitzinnig maar dodelijk stil geweld tegen de deur die zich opende, Louis viel tegen de leuning in het trappenhuis, rende de trappen af, pas beneden stopte hij, bedaarde niet. Hij perste zijn onderbuik tegen de in marmer geschilderde koele wand, verpletterde de wortel die de engel in zijn lid had geplant tegen de oppervlakte, die warm water werd, maar zich niet opende als voor Mozes de Rode Zee.★

(De engel van de Vuiligheid bewerkstelligt hetzelfde in de kloosterschool: hij leidt de jonge, vruchtbare Louis naar de koude muur, onderaan de trap, en laat hem te pletter lopen.
De leider van de apostelen is bij zijn lurven gepakt en de kamer uitgegooid, zijn opkomende erotische gevoelens zijn omgeslagen in panische angst, verwarring en eenzaamheid.
De engel is Louis die tegen zichzelf vecht. Hij lijdt twee nederlagen tegelijk. Bittere ervaring. A.B.)

Bekaert is een bekende producent (tegenw. multinational) van hoogwaardig staaldraad. Het bedrijf is in 1880 opgericht door Leo Leander Bekaert in de West-Vlaamse gemeente Zwevegem (oostelijk van Kortrijk). Het groeide snel en Leon Bekaert werd een hooggeplaatst figuur in het bedrijfsleven. Reeds voor de Tweede Wereldoorlog werd hij voorzitter van het Landelijk Algemeen Christelijk Werkgeversverbond (LACW), waar hij de belangen van het katholieke patronaat verdedigde. Ook met het koningshuis en binnen de Nationale Bank had hij contacten. Zijn politieke activiteiten brachten hem tot het burgemeesterschap van Zwevegem.

Tijdens het interbellum trachtte hij het corporatieve gedachtegoed ingang te doen vinden. Tijdens de Tweede wereldoorlog was Bekaert hoofd van de groep metaalverwerkende bedrijven. Hij zorgde ervoor dat zijn fabriek bleef draaien, zodat de arbeiders niet naar Duitse werkkampen gestuurd zouden worden. Het bedrijf werkte gedurende alle oorlogsjaren tegen kostprijs, zodat Bekaert zelf er geen frank aan verdiende.

Tuiten: toeteren.

Met **PZ** bedoelt Vlieghe een *Panzer*, ofwel Panzerkampf-wagen en wel de IV, de halfzware die eind 30-er jaren werd ontwikkeld.

Bundesarchiv, Bild 183-E10624
Foto: Hinz | September 1939

XVI Het scapulier

Baekelandt kwam twee ijzersterke gasten halen. Vanzelfsprekend wees Zuster Imelda Byttebier aan die zij als een rund beschouwde dat zo snel mogelijk uit het Gesticht verwijderd moest worden, en Louis omdat zij merkte dat die er helemaal geen zin in had. 'Pak hem d'r ook maar bij,' zei Zuster Imelda en wees naar Vlieghe.

'En avant, marche!' blafte Baekelandt, en stapte weg, keek gefronst naar de daken van het Gesticht of er geen parachutisten op landden.

De drie moesten prikkeldraad helpen aanbrengen bij een slootje. Dubbeldik dwarsgevlochten roestvrij. Baekelandt zong de lof van zijn prikkeldraad dat hij met een schone procent gekregen had bij Bekaert★. Tegen september zou het hele klooster omgeven zijn. De nonnen hadden geen idee van wat het kostte. 'Zuster Econome begint altijd meteen te roepen en te tuiten★. Maar als ge u niet beveiligt, kost het nog veel meer, juist of niet?'

'Een tank rijdt er dwars door, door uwe prikkeldraad,' zei Vlieghe. 'Het moet niet eens een PZ★ zijn van de Duitsers.'

'Ola, manneke, maar het voetvolk moet er toch ook langs!'

'Het voetvolk,' deed Vlieghe smalend.

Baekelandt pruimde, spuwde. 'Wij hebben wrede dingen gezien en wij gaan nog veel wrede dingen zien.'

Zij werkten in de zon, dronken de sterk aangelengde karnemelk die Trees bracht, luisterden naar de sterke verhalen van Baekelandt, de kikkers in de sloot hielden niet op met kwaken. Zij zweetten, Byttebier kreeg alle complimenten van Baekelandt om zijn behendigheid en zijn spierkracht. Toen haalde Louis de draad iets te hard aan op een ogenblik dat Vlieghe niet oplette, Vlieghe gaf een stil gilletje, zijn

duim was ontveld. 'Als ge daar niet tegen kunt,' zei Baekelandt toen hij de wond inspecteerde. Vlieghe haalde een vuile zakdoek te voorschijn en wikkelde hem rond zijn duim.

'Ik heb het niet expres gedaan.'

'Het is altijd hetzelfde met u,' zei Vlieghe.

'Hoe dat?'

'Wij spreken er niet meer over.' Vlieghe nam zijn hamer op en sloeg krammen in een paaltje alsof hij Miezers verpletterde. Nee. Vlieghe gelooft niet in de Miezers. Wie wel? Louis zag dat zijn eigen zakdoek betrekkelijk schoon was, hij beet erin en scheurde er twee repen van en bond ze rond Vlieghes duim. Hij deed er lang over. Toen de lintjes strak gespannen zaten nam hij de lichte hand op, bracht haar naar zijn gezicht, keek naar de roze vingertop die met de beginwelving van de nagel boven de rafeltjes uitstak en likte eraan, zoog eraan.

'Schei uit,' Vlieghe trok zijn vinger niet terug.

'Het is tegen de *klem*★,' zei Louis onduidelijk, 'de roest moet eruit, anders wordt uw hand afgezet.'

'Roest,' riep Baekelandt. 'Splinternieuwe draad van Bekaert, recht van de fabriek!'

"t Is een echte infirmière,' zei Byttebier. 'Baekelandt, als ge nog eens een malheurke hebt met een koe kunt ge er onze infirmière bij halen.' Waarop Vlieghe zijn hand wegsnokte.

'Het is alleen voor u dat ik het doe,' fluisterde Louis.

'Ja, ja. Wij kennen dat,' zei Vlieghe.

Toen zij terug naar de muur van het klooster gingen en naar het hek, waarachter Zuster Sapristi tevergeefs tegen takken opsprong om een peer te plukken (die overigens toch niet rijp kon zijn) zong Louis: 'Dijn is mijn ganse hart, waar gij niet zijt kan ik niet zijn. Zo als de bloem verwelkt, als haar niet kust de zonneschijn.'★

'De zingende infirmière,' zei Byttebier.

'Het komt uit Het Land van de Glimlach.'

'Waar ligt dat?'

Klem: tetanus.

Dijn is mijn ganse hart: zie p. 148.

Dein ist mein ganzes Herz! Wo du nicht bist, kann ich nicht sein. So, wie die Blume welkt, wenn sie nicht küsst der Sonnenschein! Dein ist mein schönstes Lied, weil es allein aus der Liebe erblüht. Sag mir noch einmal, mein einzig Lieb, oh sag noch einmal mir: Ich hab' dich lieb! Wohin ich immer gehe, ich fühle deine Nähe.

Een **Scapulier** of schapulier (v. middeleeuws Lat. scapulare = schouderkleed, v. Lat. scapulae = schouders) is een schouderkleed, door leden van de oudere orden op borst en rug over het habijt gedragen. Oorspronkelijk was dit om de pij te beschermen bij de handenarbeid.
Later werd dit scapulier in verkleinde vorm door leken uit devotie onder de gewone kleren over borst en rug gedragen. Het wordt in dat geval gereduceerd tot twee vierkante lapjes, verbonden door schouderlinten, in de kleur van de orde met welke men zich verbonden voelt.

In 1910 gaf Paus Pius X toestemming om de lapjes te vervangen door een scapuliermedaille.

De neger op de Olympische Spelen was Jesse Owens, de Amerikaanse atleet, die tot groot ongenoegen en onder de neus van Hitler vier gouden medailles won bij de Olympische Spelen van 1936 in Berlijn.

Lang deed het 'sprookje' de ronde dat Hitler geweigerd zou hebben Owens de hand te schudden na diens overwinning op de 100 meter sprint. In werkelijkheid

'In China.'
'Zij krijgen d'r goed van langs, de Chinezen. Zij doen niks anders dan weglopen met de Japanners achter hun gat,' zei Byttebier en ging naar Zuster Sapristi toe. 'Maar terwijl ze lopen maken ze alles kapot. De verbrande aarde,' zei Louis en nam Vlieghes hand. 'Ge moet ermee naar de infirmerie.'

'Seynaeve, ge stinkt,' zei Vlieghe.

'Ik?' Verbouwereerd liet Louis de hand vallen. Vlieghe snoof, snuffelde, zijn neus ging op en neer als die van Zuster Kris als zij iets zondigs opving, als die van een konijn. (Het konijn heeft van God bij de schepping een glimlach meegekregen en die door onachtzaamheid verloren. Sindsdien zoekt het snuffelend, neusrimpelend vruchteloos naar die weggewaaide glimlach.) "t Is uw nek die stinkt.' - Ik begin te rotten. Mijn nek als de beschimmelde rottende voeten in de doorweekte laarzen van soldaten in loopgraven.

'Dit is het.' Vlieghe haakte zijn middenvinger in de halsopening. 'Uw scapulier.'★ Louis rukte het scapulier van zijn nek, een grauw doorweekt vettig lapje dat ooit blauw was geweest ter ere van de Onbevlekte Ontvangenis. Het rook naar niks. Het was een list, een beproeving die Vlieghe hem wou opleggen en die betekende: 'Gij zult niet een merkteken dragen dat niet aan mij gewijd is!' Louis gooide het scapulier op de grond, durfde er niet op te trappen, schopte het achter een vlierstruik, gloeiend van angst, ik durf alles, de torren, de duizendpoten, de rupsen zullen het afgelegde teken opeten.

'Gij gaat naar de hel.'

Louis knikte. Het was onherroepelijk gebeurd. Toch veranderde de binnentuin niet, de heesters bleven roerloos, geen wolk ging sneller, ver weg kwaakten de kikkers, jengelden de kleintjes.

'En luister eens, ik heb liever dat ge van mijn vel blijft,' zei Vlieghe en zette het op een lopen met lange, op sprongen lijkende passen, zoals de neger op de Olympische Spelen★ een paar jaar geleden, die na afloop in een drieste negerachtige

schudde Hitler op de eerste dag van de Spelen slechts de hand van de Duitse winnaars. Toen hem vanuit de organisatie van de Spelen het verzoek bereikte om óf alle winnaars de hand te schudden, óf geen een, koos Hitler voor het laatste. Weliswaar had Hitler voortijdig het stadion verlaten, maar het was derhalve nooit de bedoeling geweest dat hij de winnaars zou feliciteren. Owens zelf merkte hierover op: "Ik werd niet uitgenodigd om Hitler de hand te schudden, maar ik werd ook niet uitgenodigd op het Witte Huis om de president de hand te schudden."

Een **usurpator** (Latijn: overweldiger) is een persoon die op een illegale wijze bevoegdheden of bezit overneemt, zoals het onrechtmatig overnemen van een troon, het ten onrechte voeren van een adellijke titel of het ongegrond uitoefenen van een ambt in een republiek.

Markies van Carabas:

De bekendste versie van *De gelaarsde Kat* is die van de Franse schrijver Charles Perrault, gepubliceerd in 1697 als onderdeel van diens verzameling *Sprookjes van Moeder de Gans*.

Een molenaar laat zijn erfenis na aan zijn drie zonen. De oudste krijgt de molen, de tweede de ezel, de derde moet zich tevreden stellen met de kat uit de graanschuur.
De kat bleek echter intelligent en inventief te zijn, en vroeg zijn meester om een paar laarzen en een zak. Hij ving een konijn en begaf zich daarmee naar het koninklijk hof. Daar zei hij tegen de koning: "Sire, ik breng U een konijn uit de streek van de **Markies van Carabas**, want zo had de kat de jongste zoon van de molenaar betiteld. Op deze manier kwam de gelaarsde kat voldoende in de gunst van het hof om aan de weet te komen wanneer de koning en zijn mooie dochter de weg naar de rivier zouden gaan. Hij vroeg alle boeren langs de route om tegen de koning te zeggen dat het land toebehoorde aan de Markies van Carabas.
"Als je doet wat ik zeg", zei de gelaarsde kat thuis tegen zijn meester, "zul je fortuin maken. Je hoeft alleen maar te gaan baden in de rivier op de plaats die ik je aanwijs.

bui de hand van Hitler wou schudden. Louis ging Vlieghe achterna, maar had niet de minste kans om hem in te halen, Vlieghe schoot over de slootjes, Louis raakte buiten adem, hij wipte op zijn bronzen Canadese Eland en het dampende beest deed klompen aarde opspringen maar haalde de jongen niet in, Louis gooide vertwijfeld zijn tomahawk, maar Vlieghe rende maar door met de scherp geslepen bijl in zijn bloedende schedel geplant en schreeuwde, niet van pijn maar van triomf over de weiden, waar Baekelandt van zijn omheining opkeek.

Tijdens de recreatie speelden de Apostelen kaart. Goossens won, zoals vaak de laatste tijd. Usurpator★. Een woord van de geschiedenisles. (Het volgend jaar leer ik Latijn.) Louis zocht naar sporen van zijn zonde bij de vlierstruik, naar de walg die Vlieghe moest voelen voor die zonde, maar vond niks in het gezicht, dat zich vosachtig concentreerde op de kaarten. Waarom heet hij geen Voske? Hij is voskleurig. Alhoewel sommige katten ook zo'n kleur hebben.

Een voskleurige kat die regeert als de Markies van Carabas★, melk in de snorharen, laarsjes aan, bevelend. Vlieghe is mijn doodzonde. Hij weet niet wat hij doet. Is dit niet eigen aan wie bemind wordt, Mama, Bomama, Sint Franciscus, Bekka, noem maar op? Dat zij niet zien wie hen bemint? Dat alleen hij die bemint elke rimpeling, elke ademtocht opvangt, koestert? Vlieghe kreeg aldoor slechte kaarten.

Op een dag had Byttebier verteld over een kaartspel van grote mensen 'broekaf' genaamd waarbij wie verloor zijn broek moest uittrekken. Louis had het zo'n smerige gedachte gevonden dat hij het gebiecht had.

'Is dat alles wat je te vertellen hebt,' zei de onderpastoor korzelig. 'Dat ge dat woord gehoord hebt: 'broekaf'. Hebt ge zelf uw broek niet uitgedaan?'

'Jawel,' loog Louis.

'En dan? Vuile manieren gedaan?'

'Nee, nee, nee.'

'Wat dan wel?'

'Alleen mijn broek uitgedaan. En dan weer aangetrokken.'

Laat de rest aan mij over."
Zo kwam het dat, toen de koninklijke stoet de rivier naderde, de kat uitriep: "Help, help, de Markies van Carabas verdrinkt!" De naakte, natte molenaarszoon werd uit het water gered, in koninklijke gewaden gewikkeld en in de koninklijke koets gezet. Het verhaal ontwikkelde zich op de verwachte wijze en de mooie dochter en de "Markies" leefden nog lang en gelukkig.

'Weet ge 't zeker? Is dat alles? Wat deden de anderen?'

Koortsig zocht Louis naar een mogelijke bezigheid voor de anderen. 'Zij hebben er niet op gelet,' zei hij lam.

'Schrijf 200 keer: Ik zal mijn biechtvader niet lastigvallen met mijn prietpraat.' Toen hij al een aantal vellen klaar had, keek Zuster Adam over zijn schouder en zei: 'Hij is modern, onze onderpastoor, modern.'

Vlieghe gooide zijn kaarten neer. 'Niet een prentje. 't Slaat al tegen vandaag. Dat komt door Seynaeve. Hij trekt het ongeluk aan, die muilentrekker.'

'Zeg, een beetje beleefd, he!' zei Louis automatisch.

'Gij moet uw mond houden want gij zijt in staat van doodzonde. Dat weet ge heel goed.'

'Ik kan moeilijk vannacht nog te biechten gaan.'

'Ge zoudt wel een beetje berouw mogen hebben, op voorhand.'

'Wat moet ik dan doen? Mijn ogen uitsteken met een patattemesje zoals Zuster Sint Gerolf?'

'Weer leugens,' zei Vlieghe. 'Dat zijt gij, leugens, leugens en niks anders. Gij bestaat van leugens. Zuster Sint Gerolf heeft dat nooit gedaan met dat patattemesje. Gij hebt dat helemaal...'

'Uit *uwe* duim gezogen!' riep Louis verblijd. Maar Vlieghe deed alsof hij niet begreep waar het op sloeg.

'Zij is niet eens blind, Zuster Sint Gerolf.'

'Wedden?' Louis sloeg met de rug van zijn hand op tafel. Het deed pijn.

'Voor hoeveel?'

'Voor alles wat ge wilt, ongelovige Thomas!'

'Ik wed nooit,' zei Vlieghe kalm. Zijn oom had angstwekkende schulden gemaakt op de paardenrennen van Oostende en zou dit nooit tijdens zijn leven kunnen terugbetalen.

'Wij zouden kunnen gaan kijken, dan weten wij het,' zei Dondeyne.

'Waar?'

'In de kamer van Zuster Sint Gerolf.'

'Daar geraken wij nooit binnen,' zei Goossens.

'Toch wel,' zei Vlieghe lijzig. Strateeg vol list en overmoed. 'Eerst moeten wij verkennen, hoe de ligging is, wat het beste uur is, hoe de aftocht kan gebeuren, enzovoort.'

's Anderdaags in de biechtstoel. 'Vader, ik heb gezondigd, het is mijn schuld, maar niet helemaal, een leerling die ik niet mag noemen, heeft mij verplicht te zondigen.'

'Was het weer van broekaf?'

'Nee.'

'Maar iets in dat genre?'

'Nee. Wel heb ik iets gedaan dat niet mocht.'

'Wat nu weer?'

'Het heilig scapulier.'

'Dat moogt gij afdoen zoveel gij wilt.'

'Ik heb het weggesmeten achter een struik.'

'Weggesmeten? Het is een *sacramentale*!'

'Ik kan het terugvinden.'

'Ga het zoeken.'

'Het was versleten. Mag ik het wassen, als ik voorzichtig ben?'

'Ja. Waarom hebt ge dat gedaan?'

'Uit een hoofdzonde. Uit nijd.'

'Ge weet toch dat het een voorrecht is om een scapulier te dragen? Dat het vroeger alleen werd toegestaan aan broederschappen...' Over oblaten★, tertiarissen★. Hij zweette nog meer dan de biechteling en zei uiteindelijk: '*Deinde te absolvo*'.★

Die nacht zat de zwaargebouwde norse engel aan het voeteneinde van Louis' bed. In de schaduw glinsterden, ritselden de witte zwanenvleugels. 'Ge denkt dat ge er redelijk van afgekomen zijt, hé, muilentrekker? Met uw onvolmaakt berouw. Want ge waart voornamelijk bang voor de straf, dat kan nooit een volmaakt berouw zijn. En al die andere doodzonden die zich opstapelen de laatste tijd en die gij niet biecht en die uw schuld vermenigvuldigen? Ge steekt het toch niet in uw hoofd om zondag naar de communie te gaan?'

'Ik ken u,' zei Louis. 'Gij doet u voor als een engel, omdat

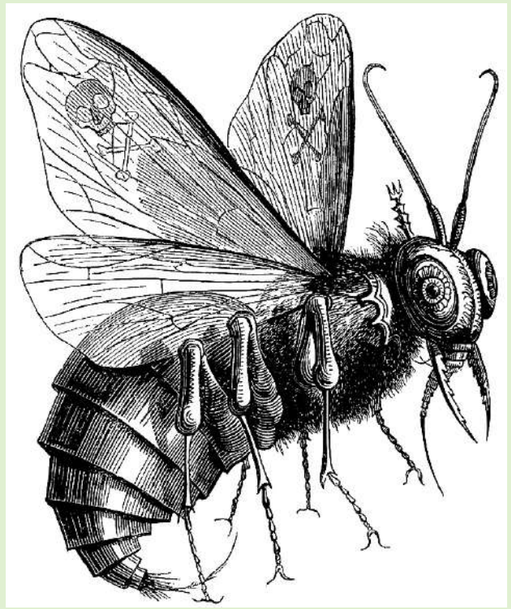
Oblaat: (< ME. Lat. oblatus: de aangebodene, offer): kind dat door ouders of voogd ter opneming in de orde aan een klooster is toevertrouwd.
Ook iemand die zich verbindt aan een klooster zonder geloften af te leggen en als leek of seculier priester buiten het klooster blijft leven en werken.

Tertiaris <modern Lat. tertiarius: benaming voor leden van een derde orde, een orde die volgens een verzachte regel van een kloosterorde seculier of regulier leeft.
Synoniem: derdeordeling.

Deinde te absolvo: dan vergeef ik u nu (maar).

Beëlzebub: (Hebreeuws volksetymologisch afgeleid van Ba'al Zebub, letterlijk "heer van de vliegen") is een Bijbelse spotnaam voor Beëlzebul (afgeleid van Baäl-Zebul) dat "heer van het huis" betekent.

Resems: hele rijen.

Beëlzebub

ge nog de uitrusting hebt van vóór dat ge gevallen zijt. Ge doet u ook voor als Holst, die Mama kinderkleertjes heeft gebracht, maar uw eigenlijke naam is Beëlzebub.'★

De vleugels ruisen alsof de wind er in zit, dan flapperen zij, dan schieten zij dwars door het houten wandje waarachter Dondeyne slaapt en verdwijnen en daardoor wordt Louis wakker, lijkt het wel, want over de waterachtige warmte in zijn onderbuik legt hij zijn hand en wrijft er, pulkt er. Tot hij de engel hoort mekkeren en overeind schrikt. Hij trekt het lint van zijn nieuw scapulier stuk en bindt het rond het vlezig takje dat uit hem groeit. Hij trekt de knoop hard aan tot een kermend piepje hem ontsnapt. Het takje krimpt ineen. Hij bidt resems ★ weesgegroetjes achter mekaar tot hij in slaap valt.

XVII Een verkenning

De gezonde wangen van Zuster Imelda kunnen in een wenk scharlaken worden. Vrouwen van sommige rassen, voornamelijk die uit het Noorden, uit de streek van fjorden en gletsjers, hebben een te dunne huid. De kleintjes schillen aardappelen, dweilen de vloer. Zuster Imelda zit breeduit als een klokhen op een melkstoeltje en geeft af en toe een hartelijk grommend bevel. De Apostelen vragen of zij kunnen helpen en zij vindt dat vanzelfsprekend. 'Straks moogt ge de ketels naar de refter dragen.'

'Zuster Imelda, hoe is het met Zuster Sint Gerolf?'

'Ach, jongens, wat wilt ge? De ene mens verandert rapper dan de andere.'

'Gij zijt nog jong, hé, Zuster Imelda?'

'Jongens, soms geloof ik dat ik echt nooit oud ga worden, dat mijn Zusters nog lange jaren miserie met mij zullen krijgen. Maar ja, ik loop ook meer in de gezonde lucht dan mijn Zusters, ik steek de handen uit, ik ben niet benauwd om een nachtje door te werken.'

'Zuster Sint Gerolf...'

'Die is van een chique familie, die heeft nooit geweten wat werken is, dat nooit geleerd, en op een zekere ouderdom wreekt zich dat.'

'Zij komt nooit uit haar kamertje, hé?'

'Jamais. Wij hebben er te veel mee tegengekomen. Maar dat is van ver voor uw tijd.'

'Dat kamertje van haar, is dat daar links van de kapel?'

'Nee, dat is van Zuster Econome. Die wil een uitzicht hebben op de notelaars. Zij is zot van noten. Omdat de olie van noten goed is voor de hersenen. Dat denkt zij toch.'

'Is het het tweede kamertje, waar altijd een gordijn voor hangt?'

'Dat is de studie. Nee, als ge 't absoluut wilt weten, cu-

rieuze neuze, het is dat kamertje waar de blauwe regen langs groeit. Ik bid alle dagen voor Zuster Sint Gerolf. Heel haar leven is zij godvruchtig en braaf geweest, en dan wordt ze zo gestraft. Zij was smoorrijk, dat wel, maar altijd godvruchtig en braaf. Maar ja, hoe komt zoiets? De hersenen. En dan wil de rest van de machinerie niet meer mee. Als ge te veel met uw hersenen bezig zijt, moet dat slecht aflopen. Ge kunt ook zonder hersenwerk Onze Lieve Heer dienen. Als ge maar gezond blijft en veel bidt is er niet meer nodig, Jezus weet dat wel.'

'En zit zij daar opgesloten, met de deur op slot?'

'Wat gaat u dat aan, Byttebier?'

'Ik mag er toch naar vragen, Zuster Imelda?'

'Zuster Sint Gerolf, jongens, dat is iets bijzonders. Zij komt van Moeskroen, uit een huis met drie piano's. Vroeger babbelde ik met haar over paarden. Haar vader fokte ze. Niet van die boerenpaarden lijk bij ons op het hof natuurlijk. Maar na een tijdje was er niet meer mee te redeneren. Dat komt meer voor, in zulke families. 't Is erfelijk, zeggen ze. Moeder-Overste wist ervan natuurlijk toen ze bij ons binnen kwam. Maar iemand uit zo'n familie weigert ge niet natuurlijk. En ik moet er bij zeggen: zij is altijd godvruchtig en braaf geweest gedurende jaren. Zij was altijd nogal op haar eentje. Maar dan is zij beginnen raar doen, bij de consecratie viel ze van haar stokje. Dan heeft ze haar eigen in brand gestoken.'

'Dat Slot van u, Zuster Imelda, dat moet schoon zijn van binnen.'

'Omdat wij daar onze zonden trachten uit te wassen door versterving.'

'Er zijn veel gangen, hé, en kelders en zolders, hé, lijk in een spiegelpaleis?'

'Waar haalt ge zoiets? 't Zijn gewone gangen met kamertjes.'

'Omdat,' zei Louis, 'als er een godsdienstvervolging zou komen en de Zusters moeten zich verbergen omdat ze door de vijand vogelvrij verklaard zijn, zo'n Slot eigenlijk ver-

borgen kelders en onderaardse gangen zou moeten hebben, in 't geval dat...'

'Wie zou er ons vervolgen?'

'De bolsjewisten.'

'Voorlopig gaan die niet komen. Ze mogen zeggen van de Duitsers wat ze willen, en onze kerk heeft het niet gemakkelijk in Duitsland, maar ondertussen zouden zij toch de communisten tegenhouden.'

'Waarom zitten er overal tralies voor de vensters van het Slot, Zuster Imelda?'

'Dat is meer om het die van buiten moeilijk te maken om binnen te komen dan om die van binnen te beletten om buiten te gaan. Allee, help eens een beetje met die ketels patatten.'

'Direct, Zuster Imelda, direct.'

XVIII Een gouden bikkel

Byttebier, de forse Apostel, zakte door de knieën, kruiste zijn handen en daarin plaatste Vlieghe zijn naakte voet. Vlieghe vlijde zich tegen Byttebiers borst, perste zijn heup tegen Byttebiers buik, en toen legde de boerse Christoforus Byttebier zijn wang en zijn oor tegen Vlieghe's dij en hees de jongen nog hoger tegen de muur. Vlieghe vond de vensterbank, trok zich op, klom toen langs de verroeste pijp, slingerde zich op het balkonnetje. Gelukt. De Apostelen beneden verwachtten een gil die door de nacht zou scheuren, een plotse aanval van verborgen nonnen, oorvegen, hulpgeroep, maar de nacht verroerde niet. Krekels. Vanaf het balkonnetje, als van onder een baldakijn op het Sint Pietersplein in Rome, maakte Vlieghe een zegenend gebaar naar de bewonderende gelovigen aan zijn voeten.

'Gauw,' zei Dondeyne. 'Gauw, gasten.' Alhoewel er streng bepaald was dat niemand een woord mocht zeggen tijdens de hele aanval.

Zij liepen achter elkaar, dicht bij de muur. Byttebier op kop. Toen de wenteltrap op, tot ze voor de Verboden Deur van het Verdoemde Slot stonden. Krekels. De ratelende ademhaling van Schamphelaere die het dichtst bij de deur van de slaapzaal sliep.

'Waar blijft die onnozelaar?' lispelde Dondeyne. In het schaarse licht had hij gitzwarte kraalogen. Zuster Adams regelmatige tred, afgewisseld door het geritsel van de gordijnen die zij bij elk hokje opentrok, kwam nader. Zoals voorzien. Zoals voorzien pakten de Apostels elkaar beet, toen zij aan de bocht kwam. Zij zakten in een stille omarming gevieren achter het kamerscherm dat bijna helemaal opeengestapelde bedden en een berg matrassen verborg. Louis' wang lag tegen een ijzeren stang, Goossens zat ongemakkelijk geknield, Byttebier lag als een zak boven op Dondeyne.

Matteüs 27: 50-51a: “Jezus riep nogmaals met luide stem en gaf de geest. En zie, het **voorhangsel van de tempel scheurde in tweeën**, van boven tot beneden.”

Vlieghe daagde niet op. Dondeyne's ogen sperden zich toen Zuster Adam, die waarschijnlijk eerder langs de kleintjes was gewandeld, naar de deur van het Slot stapte. Zij moet nu het gebonk van mijn hart horen, het kan niet anders. Als zij maar niet de deur van het Slot opendoet op het ogenblik dat Vlieghe er voor staat aan de andere kant. Het zeilend habijt van de non deed stof en koelte opwaaien vanonder het kamerscherm. Ik moet niezen. Zuster Adam rochelde, spuwde, niet in een zakdoek, want meteen daarna wreef haar schoen tegen de plankenvloer. Toen ging zij, door een plotselinge ingeving bewogen, naar de wenteltrap en daalde, verdween. Onzichtbare, onhoorbare Vlieghe, wat voer je toch uit! De Apostelen maakten zich los uit hun kluwen, de plankenvloer knetterde. Werd Vlieghe in het Slot, geblinddoekt, gemuilband, in bedwang gehouden door onhoorbaar sissende Zusters, die op zijn medeplichtigen wachtten?

Louis wou weg. Goossens hield hem tegen. Goossens voelt zich de nieuwe leider. In een seizoen: Apostel Nummer Eén.

Toen scheurde de muur voor hen, totaal onverwachts, in twee geluidloze panelen, zoals het voordoek van de Tempel op die Dag van Verdriet.★ Louis sprong achteruit, botste tegen Goossens aan die zachtjes vloekte. Dit was totaal onvoorzien. Wat uiteen schoof was een raam dat, matwit geverfd als de muren, sinds mensenheugenis nooit was opengegaan. Het raam ging verbazend stil verder open en Vlieghe grinnikte, wenkte. Het Slot wachtte op hen.

Nog wittere wanden dan de gangen van de slaapzalen.

Heiligschennend liepen ze, schoorvoetend drongen ze verder door en volgden Vlieghe die het gebabbel van Zuster Imelda drie dagen geleden volgde, net alsof zij in het verhaal van de landbouwkundige non stapten, Vlieghe stond voor de open deur en ging als eerste naar binnen en het gebeurde in de tijd van de Oorlogen in Europa en Azië, in mijn tijd op aarde, dat wij haar zagen zitten op een eikenhouten troon vol gekrulde ornamenten, Zuster Sint Gerolf, in de wereld Georgine de Brouckère. Op een armlengte afstand

van Louis zit zij in haar edele kakstoel, slapend, vastgeregen met wit-en-bruine grof gevlochten touwen. Liefde in de maagstreek, liefde in het hete hoofd. Niemand mag haar eerder aanraken dan ik. Louis duwde Vlieghe opzij, als een voorbijganger op straat. Zij lijkt op Bomama, in het bleke, bloedloze. Een hoofd vol lellen en plooien, dat zij schuin houdt alsof zij water uit haar oor laat lopen. Zij zingt in haar slaap, maar dat kunnen alleen de Miezers - als zij bestaan - horen. Het kamertje is smal. De Apostelen zijn er te veel. Alhoewel niemand spreekt is het er te schreeuwerig, hun gehijg slaat tegen de zich vernauwende wanden.

Is zij nu blind of niet? Vlieghe trekt met delicate vingers haar ooglid naar boven. De ogen openen zich, matte, melkige knikkers zonder pupillen. Ik heb gewonnen. Of is het door het zwakke licht dat alleen het wit glimt.

Zuster Sint Gerolf wordt wakker met een elektrisch schokje. Zij kwijlt. Zij zoekt links en rechts, de bloedloze vingers graaien, zij snokt aan haar touwen.

'Zuster Sint Gerolf,' zegt Louis.

'Ja, Zuster,' zegt zij, helder, precies, in het schoon-Vlaams. 'Ja, Zuster. De Heer zij met u.'

'Zuster Sint Gerolf,' zegt Goossens.

Voor zij iets kan uitspreken met haar tandeloze mond, heeft Vlieghe er zijn wijsvinger in gestoken. Zijn duim - waar je nog het bleke ringetje van vlees kunt zien waar Louis de reepjes van zijn gescheurde zakdoek heeft vastgebonden - rust tegen haar pokdalige wang.

Zij sabbelt aan de wijsvinger en Vlieghe, met de onaantastbare ernst waarmee een Hottentot voor het eerst de mis dient, laat haar begaan. Het geslobber verloopt vredig. Als Vlieghe zijn vinger met een floepje terugtrekt, kreunt Zuster Sint Gerolf en schudt haar hoofd. Vlieghe doet een stap terug en Goossens steekt twee vingers in de open, doodse, zoekende mond. Zij slurpt, het geluid is dat van een kleintje in de refter dat soep slurpt.

'Ga weg. Ik ook.' Byttebiers stem is te luid, te vreemd. Zuster Sint Gerolf tracht haar lijf op te heffen, de touwen

Brouwerij Roman is een familiale Belgische brouwerij, opgericht door Joos Roman in 1545 en gelegen in het Oost-Vlaamse dorp Mater, deelgemeente van de stad Oudenaarde. In het jaar 1545 bevond er zich daar, langs de handelsweg tussen Duitsland en Frankrijk, een afspanning voor de paarden, met café. Uitbater van de "Clocke" was Joos Roman, de baljuw (ambtenaar die de vorst vertegenwoordigde meestal in landelijke gebieden) van de streek en "pater familias" van het brouwersgeslacht Roman. Sindsdien hebben 12 generaties het nevenberoep van toen laten uitgroeien tot een bloeiend bedrijf, met als opvallende bloeiperiode het interbellum met zijn Roman Oudenaards bruin bier. De huidige bedrijfsleiders zijn Carlo en Lode Roman (14e generatie).

Sta op, neem uw bed op en ga naar uw huis: Johannes, V, 8.
Het waren de woorden die Jezus sprak tot de lamme van Betsaïda, de badinrichting met 5 zuilengangen in Jeruzalem. Die lamme lag al 38 jaar te wachten tot hij in het water zou mogen, dat hem zou genezen, maar niemand lette op hem.

Meccano is montagespeelgoed gemaakt door het gelijknamige merk Meccano, bestaande uit meer dan 400 verschillende onderdelen, te bevestigen met moertjes en boutjes. De uitvinder ervan is de Engelsman Frank Hornby (1863-1936), een boekhouder. Hij kwam op het idee van het bouwsysteem nadat hij in 1899 was begonnen uit blik speelgoed voor zijn twee zoontjes te maken. Hij bouwde bruggen, vracht-

Franse advertentie voor Meccano uit 1922

glimmen, spannen, kraken en de stank van de zwavelgassen brakende hel verspreidt zich
snel in het kamertje.

Goossens duwt Zuster Sint Gerolf neer. 'Hola,' zegt hij vriendelijk. 'Hola.'

Dondeyne die als opdracht heeft om bij de muur het hele Slot in de gaten te houden, schuifelt dichterbij. 'Wij moeten haar om haar zegen vragen.'

'Hottentot,' zegt Louis. 'Zusters mogen niet zegenen. Zij zijn niet gewijd.'

'Wij mogen niets, helemaal niets,' zegt Zuster Sint Gerolf opnieuw met die heldere welopgevoede stem.

'En dat is maar goed ook,' zegt Byttebier.

'Dat is waar, Zuster,' zegt Zuster Sint Gerolf. Op haar smal ijzeren bedje ligt een witte gehaakte sprei en daarover ligt een glanzend witter trapezium van licht, dat voortkomt uit het elektrisch peertje op de gang. Op haar nachttafeltje bevindt zich een stoffige asbak met de letters Roman-Bieren★, waarin twee loden bikkels liggen. Louis steelt er een van zonder dat iemand het merkt en zegt, achteloos, als op bezoek bij een tante: 'Wij mogen niet te lang blijven, Zuster.'

'De Heer zij met u, Zuster.' Zij gooit haar lichaam naar voren, de troon en de stank wankelen. Zij bijt met haar naakt tandvlees naar onbestaande vingers.

'Ik zweer dat wij terug zullen komen,' zegt Louis.

'Het is tijd,' sist Dondeyne bij de deur.

'Niet zweren, Zuster. Hij heeft ook gezworen. Hij zei: "Sta op, neem uw bed op en ga naar uw huis."'★ Daarop viel zij in slaap of in zwijm, de Apostelen stootten elkaar aan, dromden bij de deur, renden in de koele, naar kalk ruikende gang.

Toen zij 's anderendaags samen na het middagmaal met de Meccanodoos★ een hijskraan bouwden zei Louis: 'Wij moeten nu iets ondernemen. Gij hebt het zelf gezien. Maar wij kunnen dat rustig overdenken in de komende dagen. Ondertussen moeten wij er elke nacht weer naar toe. Want ge hebt het zelf gezien hoe zij voor de rest van haar leven in

wagens en kranen, maar de onderdelen ervan waren niet onderling uitwisselbaar. Op een gegeven moment realiseerde hij zich echter, dat als hij verwisselbare onderdelen zou kunnen maken die met boutjes aan elkaar bevestigd zouden kunnen worden, hij uit dezelfde onderdelen verschillende modellen zou kunnen vervaardigen. Wanneer hij in die onderdelen bovendien rijen gaatjes zou aanbrengen, zou hij daarin niet alleen de boutjes maar ook assen kunnen vastmaken. Daarop begon hij te experimenteren met strips van koperplaat die waren voorzien van gaten op een onderlinge afstand van een halve inch.

dat kot moet zitten, wij moeten onze evennaaste helpen.'

'En moet ik elke nacht die muur opklimmen?' zei Vlieghe smalend.

'De gevangenen bezoeken is een werk van barmhartigheid.'

'Dat is juist,' zei Dondeyne, 'maar niet elke nacht.'

'Het goede niet doen is ook kwaad doen.' Maar zij bekommerden zich weer om de hijskraan. Louis knipoogde drie keer naar Vlieghe, het apostolisch teken voor: volg mij, ook door het vuur.

Achter de keukens zei hij: 'Hier,' en stak zijn vuist naar voor. 'Wilt ge niet weten wat het is?' Zij gingen naast elkaar zitten op een doorkerfde, gerafelde autoband.

'Wat is het?'

Hij opende zijn vingers.

'Een bikkel?'

'Gij gaat het nooit ver brengen in de wereld,' zei Louis. 'Niet ver. Want ge gaat door de wereld lijk een blinde. Denkt ge dat dit een simpele bikkel is, niet meer of niet minder?'

Vlieghe keek hongerig naar de lucht, waar een vliegtuig gromde.

'Zal ik u vertellen wat deze bikkel is?'

'Begin maar.' Vlieghe trok rafeltjes van de autoband, kauwde erop.

'Zuster Sint Gerolf is van een goede familie.'

'Lijk gij zeker?'

'Moet ik u 't fijne ervan vertellen of niet?'

'Doe maar.'

'Familie de Brouckère is liberaal, het is te zeggen een familie van vrijmetselaars. Maar, zij, Georgine...'

'Wie is dat, Georgine?'

'Maar let toch een beetje op. Zuster Sint Gerolf haar naam is Georgine. En in haar familie was zij niet gaarne gezien omdat zij als enigste gelovig was en in 't geheim naar de mis ging. En om van haar af te zijn verplichtte haar vader haar om te trouwen met een baron, Stanislas heette hij, van Pool-

Tchoektchoek: tapijtenzwendelaar.
In Vlaanderen zei men: vroeger zaagt ge meer van die tchoektchoeken rondlopen. Dan kwamen ze tapijten verkopen aan de deur.

se afkomst, een pretentieuze dwazerik. Zij kregen een kind, die twee, maar in de plaats dat dat kind hun liefde aaneen smeedde...'

'Smeedde? Was 't een smid dat kind?'

'Luister. 't Was juist 't contrarie. Dat kind was een fraai, braaf kind dat niemand ooit kwaad gedaan heeft, het vertelde soms een beetje leugens en 't was natuurlijk wel een keer lastig, maar voor de rest was het een voorbeeld van goed gedrag en zeden. Alleen kon het niet zo goed spreken, het hakkelde, omdat het te veel tijd nodig had om te peinzen wat het moest zeggen.'

'Niet lijk gij,' zei Vlieghe. Vanuit de wolken was niks meer te horen.

'Maar wat dat er raar was, was dat de vader van het kind, de baron Stanislas, altijd lelijk deed tegen het kind, dat kind uitlachte of het stampen gaf.'

'Waarom?'

'Waarom? Omdat hij dacht dat het kind niet van hem was, maar wel van een tapijtverkoper, een tsjoek-tsjoek★ uit Egypte. Want zij hadden daar gelogeerd. Aan de Nijl. En dat kind...'

'Hoe heette het?' vroeg Vlieghe razendsnel.

'Gerolf. Dat heb ik u toch gezegd?'

'Nee.'

'Gerolf, die sukkelaar, had een kromme neus en nogal donker vel. Vandaar dat de baron dat in zijn hoofd stak. Op een dag, of liever op een nacht dat ze van een bal thuis kwamen begon baron Stanislas daarover. "Dat kind is van iemand anders. Van iemand uit Egypte. Kijk naar zijn neus, naar zijn vel. En ge wilt op vakantie gaan naar het Kanaal van Suez, smerige vrouw!" Maar, wat zij niet wisten, was dat het kindje, de kleine Gerolf dus, dat allemaal hoorde vanuit zijn bed. En dat ventje trok zich dat zo aan, dat hij er ziek van werd. Hij wilde eerst weglopen naar de streek van de Piramides om zijn eigen, echte vader te vinden, maar hij had er de krachten niet meer voor, hij bleef maar in zijn bed liggen en teerde weg. Wat gebeurt er? Op een namiddag

breekt er een storm los, het venster van de slaapkamer waaide open, de grote cactus die op de vensterbank stond viel omver, precies op Gerolfke zijn hoofd, zijn moeder die hem bouillon kwam brengen verschoot zich een ongeluk, want al de cactusstekels zaten in zijn aangezicht. "Maar och Here," roept zij en ze wil die stekels er uittrekken. "Nee, Mama," zei Gerolfke, "laat ze maar zitten, het is de moeite niet meer," en hij stierf op 't zelfde moment. Van heel Europa zijn zij naar de begraving gekomen, hele stoeten van adellijke personen. Maar ik ga te rap met mijn historie. Voor dat Gerolf begraven moest worden had de moeder gevraagd aan de bisschop die haar biechtvader was of dat zij haar dood ventje mocht balsemen, en bij haar in haar slaapkamer houden. "Doe dat niet, madame," zei de bisschop, "als ge dat kindje alle dagen gaat blijven zien, gaat ge er te veel hartzeer van krijgen." "Maar ik wil hem niet in de put," riep ze, "niet in 't familiegraf van de familie van Stanislas die zo lelijk gedaan heeft tegen mijne kleine." "Madame," zegt de bisschop, "ge zoudt beter een klein kleinigheidje bewaren van uw dode zoon, en daarmee uit." "Wat?" vroeg ze, "een lokje van zijn haar in een medaillon rond mijn hals?" "Nee," zegt de bisschop, "iets dat ge kunt voelen." "Zijn rechterarm die hij altijd rond mijn hals sloeg voor 't slapengaan?" Dat was te ongemakkelijk om mee op reis te nemen, om kort te gaan...'

'Ja, hou het kort,' zei Vlieghe.

'Om kort te gaan, zij wisten niet wat te kiezen, zij hebben 't kind gekookt, het vel en het vet eraf gehaald en dan mocht de moeder kiezen welk gedeelte van het geraamte ze wilde houden voor dat heel 't geval weer in de kist ging. Een hele nacht heeft ze bij 't geraamte van haar kind gezeten en constant geschreid en dan zei ze: "Dat stukske daar, dat gewrichtje. Want het lijkt op een bikkel en onze Gerolf bikkelde zo gaarne." Zij hebben goud gegoten rond het gewrichtje, en voilà, hier is het, het is voor u.'

'Is dat goud?'

'Ze hebben rond het goud een laagje lood gelegd opdat

Mussolini: (1883 – 28 april 1945) was een Italiaanse politicus, journalist en onderwijzer.

26 oktober 1939

Hij werd geboren in Predappio, een klein plaatsje in het noorden van Italië. Zijn vader Alessandro Mussolini werkte als smid en was een socialist. Zijn moeder Rosa was een katholieke onderwijzeres. In zijn jeugd werd Mussolini sterk beïnvloed door zijn socialistische vader.

Na de Eerste Wereldoorlog streefden de communisten naar een revolutie, de reformistisch-socialisten naar een verdere uitbreiding van de democratie en de middenklasse naar een herstel van de orde en garanties voor het veiligstellen van hun bezittingen. De nationalisten wilden meer annexaties van Joegoslavisch en Oostenrijks grondgebied.

Veel Italianen, onder wie Mussolini, waren boos omdat hun land bij de vredes-

de kamermeiden het niet zouden stelen. Maar bewaar het goed, als 't nodig is kunt ge 't goud inwisselen in de bank.'

Louis gooide de bikkel een paar keer op, liet hem op de rug van zijn hand vallen, gooide hem weer op, ving hem met een maaiende beweging, en gaf hem aan Vlieghe.

'Het lag op haar nachtkastje. Nu is het van u.'

'Dat mens gaat ernaar zoeken.'

'Dat is zeer goed. Want zij begon te vergeten dat het er lag. Zij heeft het een hele tijd niet in haar hand genomen, want er lag stof op. Nu het er niet meer is, zal haar verdriet weer schoon vers opsteken. En zal ze weer moeten denken aan haar kind dat verdwenen is voorgoed en voor altijd en voor iedereen.'

'Gij zijt een propere smeerlap.'

'Ja, hè?' zei Louis happig.

'Niet alleen een smeerlap, maar een vieze vuile leugenzak.' Vlieghe liet de bikkel in de borstzak van Louis' schort vallen en stond op van de autoband en wandelde weg.

In de Aardrijkskundeles die over Albanië ging vertelde Zuster Sapristi dat Mussolini★, een van de ergste ketters die het christendom had gekend, al duidelijk de goddelijke straf voelde, want hij kreeg heel vaak schokjes en rare scheutjes, om niks begon hij in zijn paleis te brullen en te huppelen van de zenuwen, lang kon een mens dit niet volhouden.

Louis vroeg zich af wat Papa daarvan zou vinden, hij die Louis foto's had laten zien waarop de machtige kale gestalte met naakt torso te midden van onaanzienlijke, ongeschoren boeren de oogst hielp binnenhalen, en gezegd had: 'Kijk, dat is nu een mens op zijn plaats. Voor het volk, door het volk. Ziet ge Paul-Henri Spaak al met een hooivork?' Mussolini was Albanië met opzet binnengevallen op Goede Vrijdag om te tonen dat hij op de dag van Jezus' kruisiging de Albaniërs wou kruisigen, de lafaard die honderdduizend man, honderdzeventig boten en vierhonderd vliegmachines had ingezet tegen dat handjevol bergbewoners zonder enig verweer. Mussolini, zei Zuster Sapristi, werd al beschreven door Corneille, als deze zich afvraagt: '*si l'on doit le nom*

verdragen tekort was gedaan, aangezien de geallieerden de afspraken van het Pact van Londen niet waren nagekomen. Op basis van dat verdrag had Italië besloten aan de oorlog deel te nemen. En die oorlog had diepe wonden in de samenleving en de economie geslagen. Honderdduizenden keerden niet meer terug van het slagveld, de nationale schuld was torenhoog, en er heerste schaarste. Hierdoor braken er in 1919 en 1920 enorme stakingen en onlusten uit. Ten gevolge van deze "twee rode jaren" (Biennio Rosso), die in andere landen zoals Duitsland en Hongarije leidde tot communistische radenrepublieken, ontstond er een sterke tegenreactie, die vooral de op orde en discipline geënte fascistische beweging een enorme impuls gaf.

Op 23 maart 1919 stichtte Mussolini op de Piazza San Sepolcro in Milaan de Fasci di Combattimento. Deze groep bestond voor een groot deel uit veteranen. De beweging groeide snel. De leden, die zich fascisten noemden, droegen een zwart hemd, een zwarte muts en veelal wapens.

Mussolini streefde inmiddels naar een sterk leiderschap en rond 1921 werd de fascistische beweging omgezet in een politieke partij: de Partito Nazionale Fascista (PNF). Mussolini werd de absolute leider en het gezicht van de partij. Hij voerde de titel Duce (van het Latijnse Dux = legeraanvoerder). Tegelijkertijd met de oprichting van de PNF werd er een partijprogramma aangenomen. Het republicanisme en antiklerikalisme werden afgezworen vanwege praktische redenen (de bevolking van Italië was katholiek en het merendeel monarchistisch), maar bleven op de achtergrond, zeker ook bij Mussolini, een rol spelen.

Bij de verkiezingen van mei 1921 deed de PNF mee en er kwamen in totaal 35 fascisten in het parlement. Als parlementslid keerde Mussolini zich vooral tegen de democratie.

In oktober 1922 werd een mars op Rome begonnen. Uit vier verschillende richtingen vertrokken groepen fascisten met de bedoeling de hoofdstad over te nemen. Koning Victor Emanuel III vreesde een burgeroorlog als er soldaten zouden overlopen en bood Mussolini (die overigens niet meeliep maar in Milaan bleef en een vluchtweg naar Zwitserland had voorbereid voor het geval de mars mislukte) het premierschap aan. Vanaf 1924 regeerde Mussolini met volmachten van de coalitiepartijen (katholieken, liberalen en socialisten) en liet zich verheerlijken als il Duce, die altijd gelijk heeft (ha sempre ragione).

Vanaf 1925 liet Mussolini alle schijn van een democratisch bestuur varen en regeerde

hij als dictator. Dit kwam ook tot uiting in zijn optreden: bravoure, show, veel gezwaai met handen, militaristische uitspraken.
In 1929 sloot Mussolini met het Verdrag van Lateranen een concordaat met het Vaticaan.

In 1933 kwam Adolf Hitler in Duitsland aan de macht. Aanvankelijk behandelde Mussolini Hitler als een minderwaardige leerling dictator, wat voor deze moeilijk te verteren was. Hitler beschouwde Mussolini echter wel als voorbeeld.

Mussolini droomde van een herstel van het Romeinse Rijk en hij beschouwde het Middellandse Zeegebied als Italiaanse invloedssfeer omdat de Romeinen de Middellandse Zee ooit Mare Nostrum, 'onze zee', hadden kunnen noemen. Hij liet zijn oog vallen op Ethiopië, naast Liberia het enige land in Afrika dat geen kolonie was. Het had de Italiaanse legers in 1896 verslagen toen deze een poging deden het land te onderwerpen. Deze nederlaag moest volgens Mussolini gewroken worden. In 1936 viel het Italiaanse leger het zwakke Ethiopië aan. Het Ethiopische leger kon welgeteld één sportvliegtuigje inzetten tegenover de overweldigende overmacht van het Italiaanse leger.
De Italianen, die wapens gebruikten die verboden waren door de Geneefse Conventie - zoals gifgas -, behaalden spoedig de overwinning en Ethiopië werd een Italiaanse kolonie met koning Victor Emmanuel III als keizer. Door het beginnen van een oorlog en het gebruik van gifgas daalde het aanzien van Mussolini in de westerse wereld aanzienlijk en moest hij noodgedwongen zijn heil zoeken bij zijn 'minderwaardige' pupil Adolf Hitler (Noord-Europeanen waren in zijn ogen nog steeds een soort barbaren).

Vanaf eind 1936 mengde Mussolini zich in de Spaanse Burgeroorlog en begon de falangisten en de nationalisten van Francisco Franco (militair) te steunen.

In 1938 Aanvankelijk voerde Mussolini antisemitische wetten in, terwijl hij voordien het antisemitisme steeds had afgedaan als 'onwetenschappelijk' en 'belachelijk'.

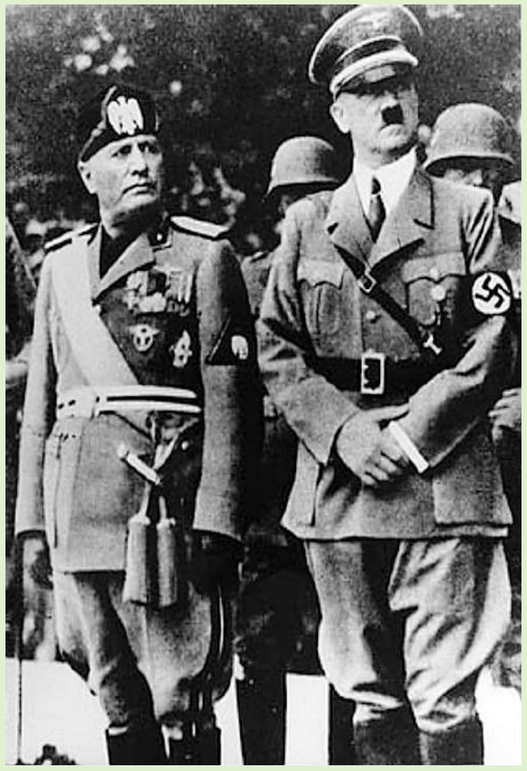
In 1939 viel Italië Albanië binnen, dat niet eens een leger had maar slechts een gendarmerie. Albanië werd na drie dagen verslagen, waarna Albanië werd geannexeerd. Italië sloot zich aan bij Duitsland en de As Berlijn-Rome was geboren.

In 1940 viel Italië Griekenland aan, maar de Grieken wisten de aanvallen af te slaan.

Eind 1940 begonnen de Italianen ook de oorlog in Noord-Afrika tegen Egypte en Brits-Somaliland, met heel weinig succes en de aanval op Egypte werd door de Britten tot staan gebracht.

Mussolini was door alle tegenslagen steeds apathischer geworden, terwijl ook zijn gezondheid steeds verder achteruitging. Bij veel Italiaanse fascisten rezen twijfels over de capaciteiten van Mussolini. In juni 1943 werd hij afgezet.

Mussolini vluchtte naar Milaan, en vervolgens vermomd als Duits militair naar de Italiaans-Zwitserse grens waar hij zich aansloot bij een SS-colonne die op weg was naar Oostenrijk. Op 27 april 1945 werd deze colonne aangehouden en door Italiaanse partizanen op zwarthemden gecontroleerd. Mussolini had een helm over zijn hoofd getrokken en deed alsof hij dronken was. Maar hij werd herkend, gearresteerd en een dag later geëxecuteerd.

Mussolini (links) met Hitler tijdens een bezoek aan bezet Joegoslavië, tussen 1941 en 1943

Mussolini was waarschijnlijk chronisch hypomaan: "... hij kreeg heel vaak schokjes en rare scheutjes ...". Hij was hyperactief, overmatige vreugdevol, impulsief, prikkelbaar. Niet psychotisch.

Corneille, Cinna, I, 3:

(tegen Emilie:)

Amis, leur ai-je dit, voici le jour heureux
Qui doit conclure enfin nos desseins généreux ;
Le ciel entre nos mains a mis le sort de Rome,
Et son salut dépend de la perte d'un homme,
Si l'on doit le nom d'homme à qui n'a rien d'humain,
à ce tigre altéré de tout le sang romain." (dorstig geworden)
d'homme à qui n'a rien d'humain, à ce tigre altéré de tout le sang romain.'★

Wat idioot was, vond Louis, want de Duce was niet bloeddorstig naar Romeins bloed, maar naar dat van de blauwzwarte Ethiopiërs en de Albanezen. En als hij in de Middellandse Zee het rijk van Julius Caesar wilde herstellen, wat was daar fout aan? Zij hadden toch geleerd dat Caesar een van de grootste mannen van de geschiedenis was.

De roze tong van Vlieghe was zichtbaar toen hij geeuwde. (Je hebt geluk, Vlieghe, dat ik geen luitenant in Mussolini's leger ben. In je onderbroek zou ik je wegsturen, de woestijn in van Ethiopië.

'Waarom, luitenant?'

Omdat je iemand bent die zijn luitenant blauwe bloemkes wijsmaakt, die beweert zijn luitenant door dik en dun te volgen, en die als er een bewijs moet geleverd worden van die genegenheid, iets wat een luitenant op elk ogenblik, waar dan ook, mag opeisen, het laat afweten, meer, de luitenant beledigt, vernedert. En avant, marche! Het zand in. Zorg maar dat ge een oase vindt voor zonsondergang, renegaat!)

Mussolini is stom, zei Zuster Sapristi, want hij doet Hitler na en achtervolgt en kwelt de katholieken. Maar Hitler heeft een nieuwe godsdienst, hoe ketters en duivelachtig die godsdienst ook is. Mussolini heeft *niets* in de plaats. En is het niet ultra-stom om Zijne Heiligheid de Paus, die de tiran nooit een strootje in de weg gelegd heeft, nu op stang te jagen? 'Wie aan de Paus komt, moet sterven!' fluisterde Zuster Sapristi.

Op weg naar de slaapzaal gunde Vlieghe Louis geen blik.

Louis kon niet slapen. Op zijn bed, zoals de graaf van Montechristo★ op zijn brits in de vochtige, onderaardse cel, bedacht hij allerlei ontsnappingen uit het Gesticht, zag zich aankomen in het Slechte Huis op de weg naar Walle, of in Walle zelf aanbellen bij de donkere gevel waarachter Mama lag. Hij keek door het raam naar het wit oplichtende traliewerk van de draaimolen. Vaak had hij erop gezeten, in

Cinna, een jonge Romeinse aristocraat, spant samen om keizer Augustus te vermoorden - gedreven door Emilie, de vrouw van wie hij houdt - omdat hij zijn vader wil wreken die door Augustus is vermoord. De samenzwering wordt ontdekt. Augustus staat voor een keuze: straffen (zoals Caesar zou hebben gedaan) of vergeven (en dus een nieuwe macht oprichten, gebaseerd op barmhartigheid in plaats van terreur). Het toneelstuk mondt uit in de beroemde scène van Augustus' clementie (Act V), waarin de keizer voor vergeving kiest – een daad van grootsheid die zijn vijanden transformeert in bondgenoten en de legitimiteit van het Romeinse Rijk vestigt.

De graaf van Montecristo:

Le Comte de Monte-Cristo is een roman van Alexandre Dumas uit 1844. Centraal staan de lotgevallen van Edmond Dantès die, na eerst veertien jaar onschuldig opgesloten te hebben gezeten in een kerker van het Château d'If op grond van een valse verdachtmaking, een verborgen fortuin vindt op het eiland Montecristo waarna hij met zijn verworven rijkdom wraak neemt op degenen die hem dit leed hebben aangedaan.

Gezicht op Montecristo

Het Château d'If

Delahaye was een Frans automerk uit Tours. Het maakte vooral sportieve en dure personenwagens. Het bedrijf werd in 1894 opgericht en in 1954 overgenomen door Hotchkiss. In de jaren 30 was de fabriek succesvol in autoraces en werden ook vele records gevestigd.

veilige warme dagen vroeger, en er koppig gewacht tijdens de spreekuren, op Mama en Papa die soms kwamen. Die ene keer dat hij als kleintje niettegenstaande de Zusters hem gewaarschuwd hadden dat Mama niet zou komen toch obstinaat bleef wachten, terwijl de ouders van de anderen keuvelden, kwebbelden. Tot het donker werd en koud. Ik heb niks misdaan, Mama. De Zusters die eerst meewarig langsliepen werden kwaad. 'Seynaeve, niet zo kinderachtig!' - 'Louis, ze komt niet!' - 'Zijt ge nog zo'n kleine jongen die niet eens een dag zonder zijn Mama kan?' - 'Als ge nu niet direct meekomt, vliegt ge in het kolenkot' - 'Goed, blijf daar maar.' Zuster Kris wrong zijn vingers van de metalen stang, trok aan zijn haar.

Vlieghe ziet mij niet staan. Zijn hoofd gonst van Twaalf Cilinders Delahaye★ zonder compressor, in het circuit van Pau zijn zevenhonderd bochten, gemiddelde snelheid 88 kilometer, de beste olie is Veedol★, reageert op de minste druk op de starter, zelfs bij twintig graden onder nul...
Louis kroop weer in zijn bed. Vlieghe heeft geen hart. Een hart werkt bij elk persoon anders. Bij Vlieghe is het uitsluitend een mechaniekje, cilinder, carter★. Bij mij een waakvlammetje, onderhevig aan elke tocht, hoe ziet een hart er uit? Katten eten hart, Jezus wijst naar zijn hart, een zakje vol vlammen. Richard Leeuwenhart★. Het hart, sidderend, stormachtig, maar dichtgekneld van Prins Sou-Chong. 'Dijn is mijn ganse hart.'

Hij wist dat hij half sliep toen hij zich naar het bed van Vlieghe begaf, door de spleet van het gordijn keek, alleen een lange bult onder de dekens zag. Hij trok het gordijn weg van het slaaphok van Dobbelaere, Omer. De dikke ongure jongen sliep met dichtverkrampte vuisten. Louis trok aan zijn haar, Dobbelaere werd wakker met een soort genies, steunde op een elleboog. Hij droeg een tabbaard met fronsjes en plooitjes bij de borst, zoals bij sommige orden van Zusters in vreemde streken.

'Dobbelaere, gij zijt betrapt.'

'Ja?'

Veedol: (aldus het bedrijf): "de motorolie die Henry Ford koos voor zijn Ford T, de eerste in serie vervaardigde auto. Het werd ook het smeermiddel voor het eerste luchtschip dat een reis om de wereld maakte, de graaf Zeppelin, en voor de eerste vlucht over de Pacifische Oceaan, in 1931, in een vliegtuig dat de naam droeg *Miss Veedol*".

Carter: huis, omhulsel, waarin de krukas van een motor ligt en in ronddraait, aangedreven door de cilinders.

Richard I Leeuwenhart (Richard Cœur de Lion, Lionhearted) was koning van Engeland van 1189 tot 1199. Hij was de tweede zoon van Hendrik II en Eleonora van Aquitanië.

Hij werd in 1172 hertog van Aquitanië en in 1189 hertog van Normandië. Hij sloot met koning Filips II van Frankrijk een verdrag en begon met hem aan de voorbereiding van de geldverslindende Derde Kruistocht. Na de verovering van Akko keerde Filips terug naar Frankrijk, maar Richard ging door met de strijd en behaalde een overwinning op Saladin.

Salah ad-Din of Europees verbasterd Saladin, was een generaal van Koerdische afkomst. Zijn bekendste daad is het heroveren van Jeruzalem op de kruisvaarders.

Ondertussen had Filips een complot op gang gezet samen met Richards broer Jan zonder Land. Toen Richard hiervan hoorde sloot hij een verdrag met Saladin en keerde in 1194 terug.

Saladin, 1137 of 1138 – 1193, Sultan van Egypte en Syrië, afgebeeld met een waterklok

Na zijn terugkeer in Engeland wist hij zijn broer Jan te onderwerpen en nam het koningschap weer over.

Richard was van de tien jaar van zijn koningschap in totaal niet meer dan 10 maanden in Engeland.
Tot 1198 voerde hij verder oorlog tegen Frankrijk. Tijdens het beleg van het kasteel Châlus-Chabrol in Limousin werd hij door een pijl in zijn schouder getroffen en kreeg hij een infectie met de dood tot gevolg. Hij werd opgevolgd door Jan zonder Land.

'Ja. Wij hebben gezien dat gij uw schoenveters gekruist hebt geknoopt.'
'Ik?'
'Waarom, Dobbelaere?'
'Omdat gij dat ook doet.'
'Alleen Apostelen mogen hun veters zo knopen!'
'Ja.'
'De eerste van de Apostelen zijnde, ben ik de genade. Vraag om genade.'
'Genade.'
'Gij meent het niet. Niet echt.'
Dobbelaere kroop op zijn knieën, de deken viel van hem af op de grond.
'Onderkruiper!' Louis greep met volle hand in de fronsjes, draaide zijn hand, een wollige bol linnen in zijn vuist, hij trok, de stof scheurde, Louis rukte harder, de gewelfde witte borst van Dobbelaere kwam vrij.
'Zijt ge niet beschaamd, Omer?' zei Louis. De rituele zin van Dobbelaere's moeder in de gang toen Zuster Engel voor haar zoon knielde. De dikke jongen bracht aarzelend zijn hand naar de gescheurde opening, Louis sloeg de hand opzij.
'Schuif op,' Louis ging liggen in het nauwe, naar slaap ruikend bed, vlak onder de sepia-foto van een gendarm, Vader Dobbelaere.
'Gij moogt geen vuile manieren doen, Louis.'
'Ik ben de genade, Hottentot!' Louis zag hoe de roze tepel van Dobbelaere opgericht was, hij trok eraan. Als aan de tepels van Mirza, de hond van Tante Violet, als niemand het zag.
'Au!'
'Hou uw mond.' Hij trok harder, perste zijn vingers dicht, liet los. 'Mijn straf zal mild zijn, niet omdat ik u gaarne zie, maar omdat ik de genade ben. Ga liggen. Plat, zeg ik.'
Louis zoog lang aan de tepel.
Toen begon Dobbelaere zijn haar te strelen. Louis liet het toe, telde tot elf, richtte zich op.
'Dat ik nog een keer uw schoenveters gekruist zie, vetzak.'

Tombe van Richard Leeuwenhart in Fontevraud

Richard stond bekend als een vechtjas, een hard en moedig man, maar ook als iemand met culturele interesse en humor. De bijnaam Leeuwenhart kreeg hij doordat hij in de strijd tegen Saladin zelf volop meevocht. Door zijn avontuurlijke aanleg en oorlogszuchtige instelling bracht hij Engeland aan de rand van de financiële afgrond.

Maar hij stond ook bekend als een troubadour die zijn liederen schreef in het Occitaans, zijn moedertaal. Hoewel hij koning van Engeland was, sprak hij zelf geen Engels, maar Occitaans en Frans.

Een **savanne** is een tropisch of subtropisch graslandschap met verspreid voorkomende bomengroei. In een savanne is gras de overheersende vegetatie gemengd met kruiden.

Het hele jaar door heerst er een hoge (of tenminste vrij hoge) temperatuur van minstens 18°C. De neerslag bedraagt 50 tot 150 centimeter per jaar, wat in gematigde streken voldoende zou zijn voor een gesloten bos, maar niet in tropische en subtropische gebieden met hun veel hogere verdamping. Er is afwisselend een nat en droog seizoen.

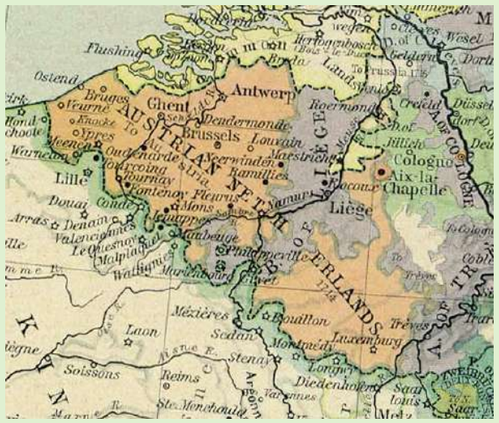
Boom in de Afrikaanse savanne

Op de gang tochtte het. Hij zag de Grote Beer, het Zevendruppeltje. Mama waarschuwde altijd voor tocht. Hij bleef kijken naar de sterren tot zijn ogen dichtvielen en zijn hoofd tegen de vensterpost bonkte. Sloop toen naar zijn bed, zoals de leeuw in de savanne★ vlak voor hij briest.

Een **kanunnik** (ook wel koorheer of kapittelheer genoemd) is een rooms-katholieke of anglicaanse geestelijke die verbonden is aan een kathedraal of een kapittelkerk. Zijn taak is met name het vormen van het 'kapittel', een adviescollege dat de bisschop ondersteunt in het bestuur van het bisdom.

Mercy d'Argenteau: (Luik, 1727 – Londen, 1794) was een Zuid-Nederlands edelman die carrière maakte als topdiplomaat van de Habsburgse monarchie. Tussen 1766 en 1790 verdedigde hij onafgebroken de fragiele Austro-Franse alliantie in Parijs. Nadien werd hij gevolmachtigd minister van de Oostenrijkse Nederlanden in Brussel.

De Oostenrijkse Nederlanden (Latijn: Belgium Austriacum) is de verzamelnaam voor de tien tot elf provinciën die de Zuidelijke Nederlanden vormden toen deze tussen 1715 en 1795 (behalve in 1790) bestuurd werden door de Oostenrijkse tak van het huis Habsburg. Hiermee werden de Zuidelijke Nederlanden een autonoom onderdeel van de Habsburgse monarchie. Soms wordt ook gesproken van de Keizerlijke Nederlanden, om het onderscheid te maken met de Republiek der Zeven Verenigde

XIX Zijn gemene muil

De koningin van het Gesticht, Moeder-Overste, kwam met haar gevolg binnen tijdens de les van Zuster Engel, en dat gevolg was Peter (die uiteraard een heel andere kant uitkeek dan waar ik zat) en zijn boezemvriend, de wijdbuikige kanunnik★ Vanhoore, wereldvermaard om zijn opwekkende Vlaamse jongensliederen. Zij hadden Zuster Engel niet verwittigd want zij schrok, schikte haar steeds onberispelijke kleren, loerde snel de klas in of er zich niet iets schandelijks had voorgedaan terwijl zij het Oostenrijks bewind aan het uitleggen was, en kwam van de estrade, maar ze werd er met een koninklijk wuifhandje weer heengejaagd. Vorstin en gevolg wandelden als in de huiskamer van een lakei, naar het achterste gedeelte van de klas.

Zuster Engel hernam de les, op haar ongemak, meer dan ooit de eigennamen overdreven articulerend. Minister Mercy d'Argenteau★ werd vervangen door Graaf Met-ter-nich-Win-ne-burg.★

Louis durfde niet achterom te kijken, maar had in de paar ogenblikken dat Peter, diens Vriend en de Overste langs zijn bank waren gegleden toch een eigenaardige glimp van een eigenaardige Peter opgevangen. Gewoonlijk vertoonde Peter als hij in het Gesticht kwam en zich onder de leerlingen begaf, altijd met een Zuster samen natuurlijk, want nooit mag een vreemde, al is hij nog zo hoog van rang en stand, zonder begeleiding van een Zuster in het Gesticht rondlopen, een springerig, bijna speels voorkomen. Speels? Toch wel. Weet je nog, verleden jaar toen hij met zijn hartsvriend de kanunnik kwam middagmalen in het salon van Moeder-Overste en klaagde over kiespijn. 'Ik zou tegen de muren opklimmen, Moeder, het is de straffe Gods en ik moet het aanvaarden, ik weet het, maar het doet toch zo'n zeer.' Moeder-Overste was in al haar staten, wilde een Zus-

Provinciën (Latijn: Belgium Foederatum).

De Republiek der Zeven Verenigde Provinciën (1588-1795) was een confederatie van onafhankelijke gewesten in de Lage Landen, ontstaan tijdens de Tachtigjarige Oorlog tegen Spanje. Zonder koning werd het land bestuurd door de Staten-Generaal, een periode die samenviel met de economische en culturele bloei van de Gouden Eeuw.

Klemens Wenzel Lothar von **Metternich** (Koblenz, 1773 - Wenen, 1859), graaf, sinds 1813 prins van Metternich-**Winneburg**, was een Oostenrijks staatsman en een van de belangrijkste diplomaten van zijn tijd. Hij werkte hard, was eerlijk en gecultiveerd, maar hij was ook een erg ijdele man die eindeloos over zichzelf sprak en schreef en volgens sommigen iets te vaak over zijn haar en zijn kleren streek.

Hij geloofde in een natuurlijke orde, gebaseerd op religie, monarchie en hiërarchie waar politiek en economie elkaar niet beïnvloeden. De Franse Revolutie beschouwde hij als een grote catastrofe voor Europa. Napoleon kon hij wèl waarderen omdat die de chaos in zijn land wist te bezweren.

(In de 'Kwalijke comedie' Het Schommelpaard (1988) van Claus is het Gert-Jan, die in een plotse opwelling over zijn zoontje vertelt: "Als Michieltje in bad geweest is en rechtop in zijn bedje zit, met zijn beertje in zijn armen, zing ik het volgende: (zingt) 'Oehoe oehoe doet de wind, tokke tokke doen de regendroppen, oehoe oehoe doet de wind, kom maar gauw naar binnen, kind.'" A.B.)

ter naar de infirmerie sturen om aspirines. 'Aspirines, Moeder? Nee. Laat maar. Ik heb een betere remedie. De korte metten!' En hij haalde zijn vals gebit uit zijn mond en legde het naast zijn bord soep. Moeder-Overste had groen gelachen. Appelgroen, zei Peter.

Nu evenwel was er iets korzeligs te lezen geweest op zijn geblutst gezicht.

Toen de les voorbij was, applaudisseerde de kanunnik met de rug van een hand slapjes tegen de palm van de andere. "t Is wel, heel wel, Zuster, ik heb een heleboel bijgeleerd.'

'Jongens,' zei Zuster Engel en bracht een prachtig somber geluid voort: 'Oehoehoe.' De jongens vielen in en zongen het bekendste lied dat door kanunnik Vanhoore werd geschreven (en door Papa gedrukt op zeegroen glanzend papier met een roze omslag: Liederen voor Onze Jeugd).

'Oehoehoehoehoe doet de wind, Tokketokketokke doen de regendroppen.'★

Toen het gezelschap instemmend glimlachend naar de deur ging, ontstond er een meningsverschil tussen Peter en de kanunnik, want zij fluisterden, de kanunnik legde zijn hand op Peters voorarm, drong aan, bezwoer hem, maar Peter schudde verwoed zijn hoofd. Het heeft met mij te maken. Zij willen iets van mij.

Peter, die al de klink van de deur in zijn hand had, deed een paar passen in het klaslokaal, zocht en keek bijziende - zozeer bijziende dat de klas lachte - in Louis' richting. Overdreven speels turend zei hij: 'Ik geloof dat er daar iemand zit die ik eerder heb gezien.'

Louis gloeide, beet op de binnenkant van zijn wang.

'Ja. Ik geloof... Gij daar, meneer, met uw krullenkop. Ge moet niet rood worden. Zijt gij geen verre familie van mij?'

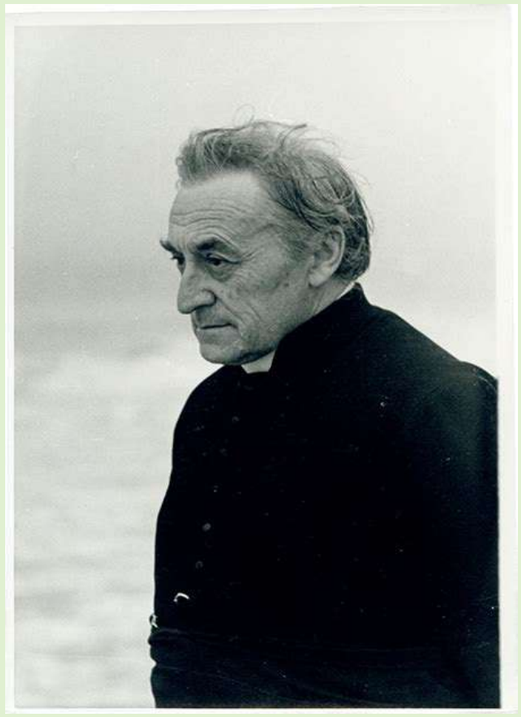
De klas, de kanunnik, Moeder-Overste, lachten uitbundig.

'Kom een keer hier.'

Louis kroop uit zijn bank. 'O, maar nu zie ik het, potverdikke, het is een Seynaeve...'

'Dat kan hij niet loochenen,' zei de kanunnik.

Cyriel Verschaeve werd in 1874 in het West-Vlaamse Ardooie geboren en raakte al snel in de ban van vooral Vlaamse literatuur. Hij ging theologie studeren en werd in zijn studentenjaren begeesterd door de priester-dichter Guido Gezelle en Albrecht Rodenbach met diens Vlaamsgezindheid.

Cyriel Verschaeve (1874-1949)

Omdat hij die Vlaamse beweging rond de IJzerbedevaart niet radicaal genoeg vond en geen geloof meer had in de democratie, schaarde Verschaeve zich in de jaren 30 achter de fascistische groepering Verdinaso. Intussen bleef hij publiceren en kreeg hij een aantal literaire prijzen, ook al bleef zijn relatie met de Belgische bisschoppen erg moeilijk. Na zijn pensioen als priester had hij echter de handen vrij.

Al van bij het begin van de bezetting in 1940 schaarde Cyriel Verschaeve zich enthousiast achter het nazisme. Vlaanderen moest zich volgens hem duidelijk verbinden met het Duitsland van Adolf Hitler. Berlijn benoemde Verschaeve tot voorman van de Vlaamse Cultuurraad.

Vooral na de Duitse inval in de Sovjet-Unie ronselde Verschaeve enthousiast katholieke jongeren voor het Vlaamse Legioen van de SS om in Rusland "het goddeloze bolsjevisme te gaan bestrijden". In volle collaboratie koos Verschaeve ook voor de radicale DeVlag (Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft), eerder dan voor het volgens hem te makke Vlaams Nationaal Verbond (VNV).

Toch verliep de relatie met de SS niet altijd vlekkeloos. Als katholiek wantrouwde Verschaeve de openlijk heidense voorkeuren van SS-Reichsführer Heinrich Himmler

'Zeg eens, Seynaeve, wat is het verschil tussen een vlieg en een mug?'

'Een mug kan vliegen, maar een vlieg kan niet muggen.'

'Zeer goed. Tien op tien.' Een bitter, gemeen trekje verscheen onder de vierkante snor van de voorvader. 'Dat was om u op uw gemak te zetten. Let nu goed op. Waar is Cyriel Verschaeve★ geboren?'

'In Ardooie.'

'Zeer goed. En de datum?'

'Het is voor 1900.'

'Niet mis. Maar niet helemaal juist. Peinst eens. Een inspanning.'

'1880.'

'In 1874, op de 30ste april,' zei Peter bedachtzaam. 'Maar ge waart er niet ver nevens.'

'Iets van niets. Een jaar of zes,' zei de kanunnik.

Peter is onderwijzer geweest, je kunt het zien aan de manier waarop hij nu, handen op de rug heen en weer loopt. Hij merkt niet hoezeer Zuster Engel op haar ongemak is, nu hij haar functie overneemt.

'Jongens, vanmorgen, op weg hierheen, want wij zijn al zeer vroeg op de been, Mijnheer de Kanunnik en ik, heb ik een gevecht gezien, een verschrikkelijk gevecht, en het ene vechtende gedeelte was zwart en het andere was wit, en toen werd dat zwarte grijs en het witte werd rood. Ik zag dat en mijn hart sprong op in mijn ziel, zo mooi was dit gevecht, dat ik toch alle dagen zie en dat alle dagen moet gebeuren, willen of niet.'

Hij wreef het zweet van zijn voorhoofd met de kraakheldere zakdoek die hij uit zijn mouw haalde. 'Wat is dit voor een gevecht?'

De klas zweeg. Bevroren. 'Wel?' Een gevecht? Louis zag zwarte ridders, cowboys in het wit, witgepoederde Romeinse wagenmenners. Niemand stak zijn hand op.

'Ik ga een beetje helpen. Ik heb gezegd: 's morgens heel vroeg. En het is dagelijks.'

'Ik vind het zeer moeilijk.' Zuster Engel probeerde de klas te redden.

die hij een paar keer ontmoette.

In augustus 1944 -net voor de bevrijding door geallieerde troepen- werd Verschaeve door de SS naar Duitsland gebracht. Na de capitulatie bleef hij in ballingschap in Oostenrijk. In 1946 werd hij bij verstek ter dood veroordeeld wegens collaboratie en werd hij vervallen verklaard van de Belgische nationaliteit. Verschaeve overleed in 1949 in Oostenrijk.

Verschaeve dichtte het bekende vers "Hier liggen hun lijken als zaden in het zand, hoop op den oogst O Vlaanderland" dat ook op de eerste IJzertoren werd aangebracht.

De veroordeling en de onderdrukking van Frontbeweging en activisme door de Belgische overheid na de Wapenstilstand bracht bij Verschaeve de overtuiging bij dat er van België niets te verwachten viel.

Gedicht van Verschaeve op de IJzertoren

'Kom, kom, Zuster,' zei de kanunnik, maar je zag dat hij het ook niet wist. Peter schudde meewarig zijn hoofd. 'Zal ik het zeggen? Ja? Dit dagelijks gevecht, jongens, is dat van de zon met de zwarte wolken van de nacht!'

'Ach, ja,' zei de klas. 'Natuurlijk. Nu dat ge 't zegt.'

De kanunnik zei: 'Ik dacht: twee mussen die vechten voor een paardenvijg.' De klas schaterde. Die kanunnik toch!

Peter kreeg Louis weer in het vizier, wenkte hem, nam hem mee op de gang.

'Wij lachen, Louis, maar dat is om wat er in ons hart omgaat... dat verstaat ge toch?'

'Ja, Peter.'

'Wij moeten gereed zijn om de beproevingen... dat verstaat ge toch?'

Louis knikte. Wat bedoelde hij? Wat kwam hij doen, behalve landkaarten, klasdagboeken, schoolgerief verkopen? Peter nam Louis' hoofd tussen twee knokige handen, mummelde wat. Schraapte zijn keel.

'Tante Nora is in de parloir.' Hij liet Louis los en draaide toen twee knokkels boven op Louis' schedel, het deed geen pijn, het was een onhandig gestreel eigenlijk. Louis dacht: Hij voelt dat ik zijn petekind ben.

'Zij zal het u uitleggen.' Het klonk als een snik. 'Ga nu maar, naar de parloir.' Inderdaad, Tante Nora, Papa's lelijkste zuster, stond er en naast haar als een vriendin, Zuster Econome. Tante Nora's trompetneusje met neusgaten waar je in kunt kijken, haar opgekrulde bovenlip, haar witte wimpers, alles was treurig, weerloos. 'Louis-tje, Louis-tje!' Zuster Econome nam haar hand als om er een geheim cadeautje in te stoppen. Nog niet zo lang geleden tilde Tante mij altijd op en zwierde mij rond.

'Louis-tje.' Zij haalde haar neus op.

'Het is een grote jongen, onze Louis,' zei Zuster Econome.

'Louis-tje, ik ga maar met de deur in huis vallen. Ge hebt geen broertje.'

Dan is het een zusje. Een piskous.

'Er is iets misgegaan en Onze Lieve Heer heeft gepeinsd dat het misschien beter was dat uw Mama...'

'Wat is er met Mama?' schreeuwde Louis.

'Zij komt overmorgen naar huis.'

Was zij dan op reis geweest? Wát had Onze Lieve Heer gepeinsd?

'Zij is nog een beetje ziek, maar de dokters vinden dat ze rapper zal herstellen thuis.' Tante Nora ging zitten, uitgeput na de volbrachte taak. Zuster Adam stond in de deuropening met een register, deed

'Psstt!' Zuster Econome schoof tot vlakbij haar, zij vormden een welig, zwart gevaarte. Met haar delicate vinger volgde Zuster Econome de kolommen cijfers in het opengeslagen register. 'Maar dan moeten de onkosten van de kleren hiervan afgetrokken worden,' zei zij gedempt.

"t Is wreed,' zei Tante Nora. 'Maar het is de gang van de wereld.'

De Zusters sisten, telden, een litanie van cijfers.

"t Gaat voor een volgende keer zijn.' Tante Nora veegde haar tranen weg.

'Is Mama triestig?'

'Dat gaat.'

'Natuurlijk is zij triestig, wat is dat nu voor een vraag?' zei Zuster Adam.

"t Was zo'n schoontje. Ik heb het gezien. Zo'n schoon manneke. Maar Onze Lieve Heer heeft het niet gewild.' Zijn Tante haalde Onze Lieve Heer erbij omdat ze in de spreekkamer van een klooster was, onder de onderzoekende blikken van nonnen en van Paus Pius XII.★

Tussen haar witgele wenkbrauwen zaten dikke druppels zweet, of tranen die zij er met haar mouw had ingeveegd. Ja, van alle dwaze maagden werd deze Tante Nora uitverkoren om deze onblijde boodschap te brengen. Papa, lafhartige echtgenoot, zendt zijn onsmakelijke zuster en zijn vader. Waarom komt hij mij zoiets niet persoonlijk melden? Tante Nora moest het register aftekenen. Zij had het ronde, schuine, beschaamde handschrift van Papa.

Paus Pius XII: zie ook p. 15, 156.

Éclair: langwerpige roomsoes, geglaceerd, met vla gevuld.

'Langs de bank van Brussel als altijd?' vroeg Zuster Econome. Tante Nora zei: 'Ja, Zuster,' als een Hottentot.

In de patisserie aan de overkant at Louis een stuk chocoladetaart, Tante Nora drie éclairs.★

'Hebben zij het gedoopt, mijn kind?'

'Hoezo, uw kind?'

'Ik wil zeggen Mama's kind.'

'Uw broertje? Natuurlijk.'

'Wie heeft het gedoopt?'

'Eh... de pastoor van 't hospitaal.'

'Was hij daar dan als het geboren is?'

'Ja. Nee. Zij hebben hem getelefoneerd. Hij was er direct.'

'Wist hij dan dat het dood zou gaan?'

'Hoe kon hij dat weten?' Zij smakte ongeduldig met haar lippen. 'Peins er niet meer op. Ik heb dat aan uw Mama ook gezegd. Vergeet het. Zo rap mogelijk. Het is een ongelukje. Het is de natuur.'

Het kind, pappig, vol rimpels, als de kleine Jezus die kirrend van plezier op de blauw-en-gouden voorarm van Maria zat, met dezelfde porseleinen wijde ogen, richtte zich op, sloeg naar een mug, keek naar Papa en begon te trappelen. Mama zei: 'Staf, er scheelt iets aan mijn kindje.' - 'Maar, nee, Constance.' - 'Toch wel, het is niet content.'

'Dan moet het maar leren content zijn.' Het kind hoorde dat en wendde zich, af het legde zijn kopje neer, het hield zijn adem in, bleef zijn adem inhouden tot zijn porseleinen ogen braken en bloedden.

'O, mijn vers schoon hoofdkussen,' riep Mama, 'en die kleertjes die Holst gebracht heeft, onder 't bloed!' Maar dat hoorde het kind niet meer. Het had zijn pijpje uitgeblazen, mijn broertje.

Tante Nora keek naar haar polshorloge en bestelde nog twee éclairs, vroeg: 'Zo, al die jongens samen, 's avonds, hoe gaat dat? Spelen ze nog samen in de slaapzaal?'

'Wij mogen in de refter spelen tot het avondgebed.'

'En als de Zusters naar hun bed zijn, blijven die jongens

dan schoon slapen of steken ze nog deugnieterij uit?' Zij likte de vla van haar vingers en wreef ze af aan het tafellaken. Haar wangen waren rood als de aardbeientaart die achter haar op de schoorsteen stond. Zij heeft mijn moeder helemaal vergeten. Volgens Mama zal zij nooit gelukkig zijn met Nonkel Leon. Nonkel Leon heeft al eens in *Het Laatste Nieuws* gestaan, als winnaar van een damtoernooi.

'Er zijn er voorzeker die rare manieren hebben. Nee? Hoe oud zijn de oudste jongens? Dertien, veertien. Zijn er al bij die een moustache hebben?'

'Ja.'

Zij wou iets zeggen maar deed het niet, omdat de vrouw van de patisserie langskwam op weg naar de deur. Op straat was er het gesputter van een auto te horen, dat Louis in de verste verte vertrouwd voorkwam.

'Hoe is het met Nonkel Leon, Tante?'

'Ge kent hem. Altijd op zijn gemak. Nooit een woordje te luid of te snel. Als zij hem maar met gerust laten. Als hij geen damproblemen oplost ligt hij in de canapé met zijn ogen toe en luistert hij naar de mussen.'

Zij keek weer op haar horloge. 'Waar blijft hij toch? Als er iets is dat ik niet kan uitstaan is 't mensen die te laat komen. En ik moet om zes uur thuis zijn voor onze Nicole die van de catechismus komt.'

'Wie moet er komen?'

Zij keek hem doordringend aan, een beetje scheel, en er brak een geniepig lachje door, voorwaar, zij was een dochter van Peter.

'Kijk een keer achter u.'

Papa deed zijn hoed af, en kwam nader.

'Dat had ge niet gepeinsd, hé,' kraaide Tante Nora. 'Ik heb u schoon liggen gehad!'

Papa viel neer op de stoel naast Louis. 'Zijt ge hier al lang?'

'Een uur!' riep Tante Nora. Papa bestelde een mille-feuilles★ en een koffie.

'Ik kon niet weg. De burgemeester wil een cliché van tien

Mille-feuilles: tompoes.
Een mille-feuille is een gebak bestaande uit 3 lagen bladerdeeg en twee lagen crème. Bovenop zit poedersuiker of glacuursuiker.

bij twaalf voor de prijs van een van zes bij acht! Ik krijg overal van iedereen korting, zegt hij.'

'Enfin, gij zijt er. 't Is het voornaamste.'

'Is hij gereed?' vroeg Papa. Alsof 'hij' (ik!) in een andere kamer, in een ander land was.

'Ik moet nog zijn koffer halen, Zuster Imelda is hem aan 't pakken.'

'Ge hebt weer chance,' zei Papa tot Louis. 'Ge moogt voor al de anderen naar huis.'

Hij at zijn mille-feuilles in drie happen op.

'Naar huis?' Dit was onmogelijk. Zij logen. Het was een van hun vele verraderlijke spelletjes.

'Ja, voor de vakantie.'

'De grote vakantie. Maar dat is maar binnen twee weken?'

'Precies. Zijt ge niet blij?'

'Maar waaróm?'

'Om dat geval... met Mama...'

'Ge ziet, Louis, bij elk ongeluk komt er een geluk. Ja of nee? Nog een tasje koffie, Staf?'

'Nee. Geen koffie meer voor mij. Ik ben op van de zenuwen.'

'Gij vreet uw eigen op,' zei Tante Nora als een echtgenote.

Daarop gaf Papa haar met zijn wenkbrauwen en met een bijna onmerkbaar knikje een signaal. Zij nam haar tas en stond op. De bel van de patisseriedeur rinkelde, zinderde na.

'Ik moet het u uitleggen, Louis,' zei Papa meteen. 'In de toestand waarin ik ben, op van de zenuwen, kan ik geen stap in 't klooster zetten, geen stap. Want ik zou alles in 't lang en in 't breed moeten expliqueren aan die nonnen en ge weet al zo goed als ik dat zij absoluut niks maar dan niks verstaan wat er aan de hand is als er in een goed huishouden een drama gebeurt. Ze zouden zagen en zeuren dat het allemaal geregeld is door Ons Heer en dat onze beproevingen' (hij rekte het woord en bestelde een confiture-taartje) 'ons versterken enzovoort, enzovoort. En mijn hoofd staat daar

niet naar. Ik zou, geloof ik, onbeleefd worden en in mijn commerce kan ik mij dat niet permitteren.'

Het confiture-taartje kwam, hij sneed er een achtste van en gaf dit aan Louis.

'Hebt gij een beetje uw best gedaan?' zei Papa. 'Hebt gij uw bulletin bij? Hoe is 't met rekenen?'

'Goed.'

'Goed.'

Papa kauwde, smakte, wachtte op Tante Nora. Zegt niets over het andere kind, niets over dit kind onder zijn neus.

'Ik heb niet veel punten in geschiedenis.'

'En ge waart daar zo goed in.'

'Dat komt omdat Zuster Kris ons niets vertelt over de geschiedenis van Vlaanderen. Wij moeten niets anders dan Franse veldslagen onthouden en de opkomst van de Franse industrie. En daar heb ik nooit iets over geleerd of gelezen.'

Louis' leugen had een groter effect dan hij ooit had verwacht. Papa zat meteen rechtop, zijn slaperigheid was ineens verdwenen, hij trommelde op het tafellaken.

'De Franse industrie!'

'Ja, meneer Seynaeve?' zei de vrouw van de patisserie.

'Wat, ja?'

'O, ik dacht dat ge mij riep.'

'Nu dat ge hier toch zijt, madame, geef ons nog twee boules de Berlin.* Ik ga er naar toe.' Maar Papa bleef zitten, veegde de kruimeltjes van de milles-feuilles in zijn handpalm en gooide ze in zijn mond. 'Ik heb het altijd geweten. De Franse geschiedenis, daarmee beginnen ze. Om dat van jongs af aan in onze Vlaamse jongens te pompen. Allemaal de schuld van Napoleon. Want hij is de eerste geweest om in zijn bezette gebieden maisons de la culture française op te richten om propaganda te maken voor Frankrijk en aan spionage te doen. Ja, Meneer Boon-apart legt zijn boontjes te weken in de kloosters. Zo gaat dat. Maar, olala, dat gaat nog een staartje krijgen!'

'Wat ge ook moet weten...'

'Zeg het! Zeg het!'

Boules de Berlin: Berlinerbollen, Berlijnse bollen (vooral in Vlaanderen gangbaar) zijn ronde lekkernijen die van gefrituurd gistdeeg gemaakt zijn en met confituur of banketbakkersroom worden gevuld.

In Berlijn zelf worden ze Pfannkuchen genoemd.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden deze bollen in België 'Boules de l'Yser' genoemd, naar de rivier de IJzer waarachter het Belgische leger zich teruggetrokken had.

Berlijnse bollen met pruimenconfituur

Zonneland is een Nederlandstalig educatief kindertijdschrift uit België, uitgegeven door Uitgeverij Averbode. Het weekblad richt zich op kinderen van het vijfde en zesde leerjaar van het lager onderwijs.

PRIJS 7 CENT — No. 29 — 16 JULI 1949 - 23e JAARGANG

ZONNELAND
mijn eigen krant

WEEKBLAD VOOR KATHOLIEKE KINDEREN

Dat had je moeten zien.....

WIST je dat er in België óók een kinder tijdschrift is dat Zonneland heet?
En nu zijn er 2 Juni meer dan 25000 lezertjes bij elkaar geweest!
Dat had je moeten zien zeg!
Ze kwamen bij elkaar op de prachtige terreinen van de Paters van Averbode.
Wat ze kwamen doen vraag je?
Wel, ze kwamen getuigen! Ze kwamen liefde en trouw beloven als echte Zonnelanders en Kruistochters aan Jezus in de H. Hostie!
Je had eens moeten zien hoe vol eerbied en geloof die 25.000 kinderen de H. Mis volgden!
De wereld kan Christus haten, de groten kunnen Hem vervolgen, hier stonden de Vlaamse kinderen rondom de H. Hostie en smeekten:
Heer Jezus zend Uw kinderen uit
Zij worden Uw bezit!
Wat klonk dat welgemeend!
's Middags was het feest! Een gezellige pic-nic. Ieder kind een Zonneland luchtballon - een groot toneelspel - een tombola - en het bezoek van Johny - Anny en Notenkraker die zag, de drie heldin waarover ze iedere week in Zonneland lezen.
Dat alles had je moeten zien!
Een stralende Zonneland-dag rondom de stralende Goddelijke Zon van de H. Hostie.
449

Het weekblad, waarvan een proefnummer voor het eerst verscheen in 1919, kaderde in de Eucharistische Kruistocht-beweging en had als ondertitel *Tijdschrift van den Eucharistischen Kruistocht*.
De Eucharistische Kruistocht (E.K.) werd in Vlaanderen gesticht in 1920 door de Norbertijnen van Averbode met de bedoeling de communiedecreten, over toelating van kinderen tot de communie, van Paus Pius X van 1910 meer ingang te doen vinden, vooral bij de kinderen.

'In de recreatie hadden we vroeger "Zonneland"★ en nu is het "Mickey"★. Al de tekenverhalen zijn in het Frans.'

'Het is niet waar!'

(Ik zou christelijk medelijden moeten hebben met de goedgelovige die daar voor mij zit. Maar ik kan niet vergeten dat hij vergeet om ook maar een woord over Mama en haar verwoesting te zeggen. Wel leugenachtige praat over een trap waar zij van gevallen is.)

'Zuster Engel,' zei Louis. (Als ik zijn leugens wil overtreffen, dan mag ik niemand sparen. Ook de liefste, de zachtste, moet mee in de modder.) 'Zuster Engel beweert dat het niet de Vlamingen zijn die de Slag van de Gulden Sporen gewonnen hebben.'

Nu was Papa pas verbluft. Zijn mond, met de kruimels op de dunne lippen geplakt, viel open.

'Wat? Hoezo?'

'Zuster Engel zegt dat er aan de Vlaamse kant voornamelijk Duitsers en Friezen en Hollanders en zelfs Franssprekende Henegouwers waren.'

'Dat is laster,' zei Papa.

'Vandaar dat ik niet veel punten in geschiedenis heb.'

Ik kan hem doen dansen als een jojo. Als je maar onverzettelijk bent. Louis neuriede: '*Toujours sourire*' uit 'Het Land van de Glimlach', maar Papa herkende het niet.

Tante Nora werd zichtbaar op straat. Zij droeg Louis' te zware koffer. Zij hield haar hoofd opgericht, schouders stijf achteruit, maar haar onderstel wiegelde, waggelde. Op straat huppelde Louis haar tegemoet. Papa naast hem, rende hijgend en voorovergebogen als een spion naar zijn auto. 'Gauw, Nora, dat ze mij niet zien!' Hij had moeite met de autosleutel, friemelde zenuwachtig terwijl hij zich achter de auto trachtte te verbergen.

Drie duiven daalden en gingen op de vensterbank van Zuster Econome's kamer zitten. Op de eerste verdieping van het Slot ging een raam open en verscheen een mouw met een flappende stofdoek. De straat was leeg.

De grote vakantie is begonnen voor mij. Vlieghe zit nog

Mickey Mouse: Amerikaanse animatie- en stripfiguur. Hij werd in 1928 door Walt Disney ontworpen.

Mickey is een antropomorfe muis waarvan het gezicht kan worden getekend als drie zwarte cirkels. Mickey Mouse is een icoon voor The Walt Disney Company en een van de meest herkenbare symbolen in de wereld.

In de loop der jaren werd het uiterlijk van Mickey Mouse, met name zijn gezicht een stuk vriendelijker. Ook zijn aanvankelijke naam Mortimer werd te serieus bevonden en veranderd in 'Mickey'.

In de oudste strips draagt Mickey een rode korte broek met grote knopen. In latere versies gaat hij 'normaal' gekleed. Verder draagt hij handschoenen die hij nooit uitdoet.

Een van de bekendste tekenaars van (portretten van) Mickey Mouse is John Hench.

opgesloten. Dat zal hem leren. Waar is hij nu? Bij Baekelandt waarschijnlijk, vóór de poort van de schuur waar Baekelandt vleermuizen op nagelt tegen het onweer en de bliksem. Als ik vannacht in Walle uit mijn raam naar de sterren kijk, zal hij dat ook doen, op de vensterbank zittend als de duiven bij Zuster Econome, maar met zijn rug tegen de raampost, hij schurkt zijn rug in de witte tabbaard met het kersrode biesje tegen het hout, en valt, valt in de armen van Satan.
De auto ratelde. De zon scheen over de straatkeien. De auto startte, denderde langs het bakstenen Gesticht. Toen Louis achteromkeek naar de torentjes en het met mos begroeide dak van het Gesticht schoof de zon achter een wolk. God wil niet dat ik zijn schittering op aarde aanschouw. Hij trekt zich terug achter de wolken om mijn gemene muil niet te moeten zien.

XX In Bastegem

Louis liet de trein los en gooide zich in de hete mist, sprong in de armen van zijn Nonkel Florent, botste tegen hem aan. De trein stampte weg, de man met roetvlekken die bij de kolen bezig was in de tenderwagen wuifde naar de stationschef, die tussen rozenstruiken stond, kepie met gouden biezen vastgeschroefd op zijn schedel. De stationschef nam hun kaartjes en zei: 'Zij staat er al. Kijk maar.' Bij de neergelaten slagbomen stond Tante Violet. De stationschef stak zijn duimen achter zijn brede, grijze bretels, de omvangrijke ribfluwelen broek schoof omhoog.

'Zij heeft al de oren van mijn kop gezaagd. "Bakels, waar blijft die trein toch?" Ik zeg: "Juffrouw, daar hangt de horloge." "Maar die horloge gaat achter," roept ze. Ik zeg: "Juffrouw, kalmeert u!" "D'r gaat toch geen ongeluk gebeurd zijn, ge zoudt het gehoord hebben nietwaar?" Ik zeg: "Juffrouw, wij zijn hier niet in Spanje, waar dat de communisten de treins doen ontsporen." Zij zegt: "Maar Bakels, waarom regelt ge die horloge niet?" Ik zeg: "Juffrouw, als ge een horloge wilt hebben die loopt, koopt er u een." "Ik heb er een," zegt zij, "maar zij is kapot."'

Nonkel Florent duwde Louis naar de slagboom, naar boerenkarren, spelende kinderen, een seminarist en Tante Violet. Beerlucht verdrong de geur van de stoom. Tante Violet was in de rouw. Voor Mama's kind. (Of nog steeds voor Koningin Astrid die jaren geleden door haar man, de Koning, te pletter was gereden.)

Zij woog meer dan honderd kilo, iets meer dan Nonkel Robert.

'Dat zou niet erg zijn,' zei Mama, 'als de proporties klopten.'

'Nu is het nog vast vlees,' zei Papa, 'maar als de jaren gaan naderen...'

'Kijk naar uw eigen,' zei Mama, solidair met haar zuster met wie zij vroeger elke avond quatre-mains speelde. 'Volgens mij is 't haar schildklier die niet werkt. - 'Beter dan bij Mona bij wie zij te veel werkt.'
Met een belletje ging de wit- en roodgestreepte slagboom omhoog. Tante Violet waggelde naar hen toe en bood haar wang aan. 'Maar gij zijt groot geworden!' Zij had een wipneus met zwarte puntjes en de bolle strenge ogen van een onderwijzeres.

'Jongetje, doe een keer mijn bandje vast!' Hij knielde, eerste onduldbare revérence in dit boerendorp, in de lucht die gonsde van de muggen, en hij spande het lederen bandje aan en duwde het drukknopje in en de beide gezwollen enkels glommen, volmaakt gelijk gevangen en geplet.

'Ik dacht dat ge gemobiliseerd waart, Florent.'

'Ja. Op naar de linies,' zei Louis.

'Zij gaan van veel verder moeten komen om mij in kaki te krijgen. 't Is mijn kleur niet.'

'Gij zijt een rode, wij weten dat wel.'

'Nee. Ik ben voor Violet,' zei de charmeur.

Tante Violet hief, zoals bij haar boerenkinderen in de klas, haar vinger: 'Florent, 't is het ogenblik dat iedere Belg zijn plicht moet doen!' Misschien zei zij dat zo nadrukkelijk omdat zij op dat ogenblik langs haar school kwamen, een vriendelijk gebouwtje vlak tegen de kerktoren. Er waren geen tralies te zien, geen nonnen.

'Niet voor een frank per dag,' zei Nonkel Florent.

En misschien was het omdat zij langs haar school kwamen dat Nonkel Florent Tante Violets schommelend achterwerk aaide en het leek alsof hij haar als een monsterlijke baby zou optillen en in triomf over de speelplaats dragen. 'Hoe is 't met de liefde, Violet?' 'Maar, Florent. Gedraag u.' Hij krabde in het haar onder haar belachelijk rond zwart hoedje, week uit, verwachtte een mep.

'Florent, schei uit! Mijn mise-en-plis.' Haar protest, halfslachtig en plagerig, leek op wat Mama zou doen in zo'n geval. Verder was er geen gelijkenis met Mama. Ook niet

met Tante Berenice, de jongste van de Bossuyts die tot haar schande getrouwd is met een Bulgaarse ketter. Een tijdje geleden dacht ik dat het een Islamiet was.

'Ge hebt zeker wreed geschreid als uw Mama haar kindje is kwijtgeraakt. Ge had toch zeker gaarne een broerke gehad?'

'Ja, Tante,' zei hij gehoorzaam.

'Ik moet er niet aan peinzen dat het mij zou gebeuren.'

Villa's met klimop langs de gevels. Schuingewaaide populieren. Knotwilgenrijtjes in de ongelijk verdeelde weiden. Alsof er ooit sprake kon zijn dat Tante Violet een kind kreeg. Waarom begint ze dan over die mogelijkheid, zo langs haar neus weg? Ooit zal Louis, dat weet hij zeker, inzicht, overzicht krijgen in al die onaffe zinnen, toespelingen. Als je goed oplet, waakzaam bent, zullen de raadsels, die zij kruimelsgewijs in hun moppen en leugens laten ontsnappen, aan het licht komen, tot op het dunste draadje uitgerafeld worden. Nu nog niet. Nu zeggen ze nog altijd: 'De ratten zitten op het dak,' als ik langskom, bleke natte rat met gespitste, puntige, elegante oortjes tegen mijn schedel aangeplakt, met schubbige wiebelende staart wriemelend in het geniep van hun verdoemde verborgenheden.

'Moet ik uw koffertje dragen?'

'Nee, Tante.'

'Laat hem maar, Violet, hij moet nog spieren kweken.'

Nonkel Florent knipoogde. Was het een tic? Hoe knipoog je als je een eenoog bent, zoals de deken van de Brugse weversgilde in Dertienhonderd, Pieter de Coninck★, de listige?

Bij de boerderij van boer Liekens, waarvan het strodak verder naar voren helde met platter ineengezakt stro dan toen Louis het voor het laatst gezien had (op weg naar het station, laatste beeld van Bastegem, het goud-en-amber meterdikke roggestro), speelden de vier Liekenskinderen met een biggetje, zij pookten in de roze en witte buik met gevorkte takjes. Ivo, de oudste, grijnsde en riep 'Heui,' maar kwam niet tot de haag.

Pieter de Coninck (Brugge, tussen 1250 en 1260 - 1332 of 1333) was een Brugs wever die bekend stond om zijn welsprekendheid. Hij stond samen met Jan Breydel aan de basis van de volksopstand die leidde tot de Guldensporenslag. Vlak voor het begin van die slag werd hij tot ridder geslagen.

De misvatting dat Pieter de Coninck een eenoog was is te wijten aan een verkeerde lezing van de *Passio Francorum secundum Flemingos* door de kroniekschrijver Giovanni Villani. Zie ook p. 730.

Melding van Eilanden-Nieuws, 2 juni 1937:
De Maas- en **Scheldebode** houdt op te bestaan.

Whist of Wiezen wordt gespeeld met 52 speelkaarten zonder jokers. De aas heeft de hoogste waarde. Er wordt afgeheven door de speler rechts van de deler en elke speler krijgt dertien kaarten. De deler deelt de kaarten één per één uit in de richting van de klok. Soms worden 4 kaarten gedeeld, vervolgens weer 4 en ten slotte 5 kaarten. De deler krijgt als laatste kaarten en legt, bij het gewoon wiezen, de allerlaatste kaart omgedraaid op tafel. Deze bepaalt de kleur van de troef.
Na het delen wordt door middel van vragen en bieden bepaald welk spel er gespeeld zal worden en eventueel een andere troef. Het hoogst geklasseerd spel wordt gespeeld. Het spel wordt steeds begonnen door de speler links van de deler, uitgezonderd in het geval van "Troel", "Abondance", "Solo", "Miserie" en "Blote Miserie".

Paus Leo XIII: (1810 – Rome, 1903), geboren als Vincenzo Pecci in een Italiaanse grafelijke familie, was paus van 1878 tot 1903.

Hij staat bekend om zijn intellectualisme, de ontwikkeling van de sociale leer met zijn encycliek *Rerum Novarum* over werk en arbeid en zijn pogingen om de positie van de Kerk te bepalen ten opzichte van het moderne denken. Hij beïnvloedde de rooms-katholieke Mariologie en promootte zowel de rozenkrans als het scapulier. Hij vaardigde een recordaantal van elf encyclieken over de rozenkrans uit, gaf zijn goedkeuring aan twee nieuwe mariale scapulieren en was de eerste paus die het volledig eens was met het concept van Maria als middelares.

Leo XIII probeerde de verloren wereldlijke macht van de Pauselijke Staat in Italië te herstellen.

Leo XIII in 1878

'Doorlopen, Louis,' zei Tante Violet. 'Gebaar dat ge ze niet ziet.' Hij keek toch of tussen de hokken van eternitplaten, achter de mesthoop, naast de stallen Iwein-de-koe niet te zien was.

Het was verboden om met de Liekens-kinderen om te gaan, en vooral om hun erf te betreden. Terwijl men er vroeger elke dag om melk en eieren ging. Maar vader Liekens had zoiets schandelijks uitgehaald dat het niet eens in *De Scheldebode*★ kon afgedrukt worden.

Zondagnamiddag op het dorpsplein. De boeren die whist★ spelen onder de platanen van de herberg 'Het Dambord' staren verbijsterd naar Iwein Liekens die strompelt, zakt, zich herneemt, verder wankelt en tegen de betonnen rand van het Monument der Gesneuvelden kwakt, in een poel van bloed dat uit het zitvlak van zijn blauwlinnen broek stroomt. Hij mompelt dat een hete stier hem heeft aangevallen. Sindsdien noemt men hem Iwein-de-koe.

'Heui, heui,' riep Ivo Liekens hen nog achterna, alleen een pauw reageerde, Leo, Leo, Leo (een Paus★ die dol was op biljarten en die onze eigen Jan Berchmans★ heilig verklaarde).

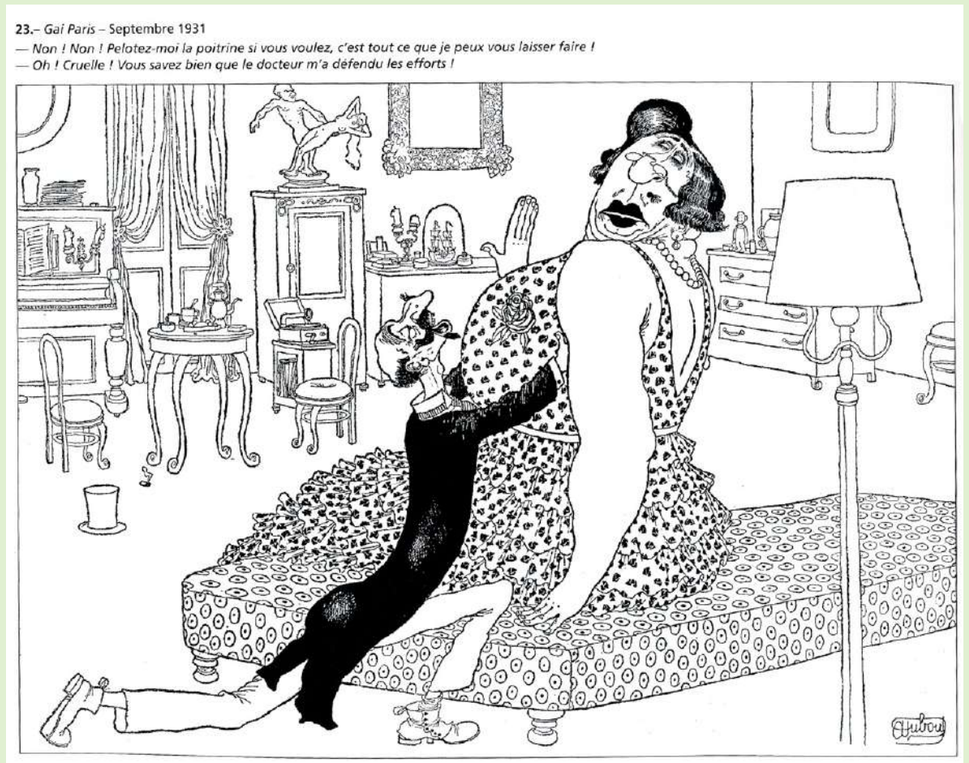
Tante Violet had een paarsig wratje onder haar kin. In haar rouwkleren waggelend leek ze op de kronkelige lijntekeningen van Dubout★ in het blad Hebdo (een van de Verboden Boeken van de Apostelen), uit hun vet knallende reuzinnen met aardbeineuzen, wratten en piekhaar, steeds klaar om hun dwergen van echtgenoten te bewerken met deegrol of paraplu. Louis wees op zijn kin. Nonkel Florent kwam dichter bij Tante Violet lopen en keek, proestte het uit, zij zag het, hij snoot zijn neus tussen zijn vingers.

'Het komt van het scheren,' fluisterde hij. Oom en neef kregen de slappe lach die op en neer borrelde tot aan het hekje van 'Zonnewende', de villa van de Bossuyts. Het laantje naast het huis was overwoekerd door dahlia's in alle kleuren, hommels hingen er boven te beven. Bij de schuur die men de 'garage', noemde en waar Louis eens twaalf harde slagen op zijn billen had gekregen van Nonkel Omer,

Internationaal streefde hij concordaten na om de verhouding tussen Kerk en staat te verbeteren. Door zijn veelzijdige activiteit slaagde hij erin de functie van paus meer aanzien te geven dan in de eeuwen ervoor.

Jan Berchmans: zie ook p. 32, 60.

Albert **Dubout** (1905 - 1976): geboren in Marseille. In Parijs zou hij talrijke boeken illustreren, zoals die van Boileau, Beaumarchais, Mérimée, Rabelais, Villon, Cervantes, Balzac, Racine, Voltaire, Rostand, Poe, and Courteline. Hij werkte er mee aan talrijke tijdschriften en kranten, zoals *Le Rire*, *Marianne*, *Eclats de Rire*, *L'os à Moëlle*, *Paris-Soir*, and *Ici-Paris*. Hij maakte ook vele posters voor de film en het theater.
Ook illustreerde hij *Gargantua and Pantagruel* van de beroemde Franse satiricus Rabelais. Eén van zijn favoriete en mogelijk onwillige modellen waren de moddervette, tabaksverslaafde vrouw en de kleine, schriele belastingontvanger uit de 40er en 50er jaren op het platteland van Frankrijk.

23.– *Gai Paris* – Septembre 1931
— Non ! Non ! Pelotez-moi la poitrine si vous voulez, c'est tout ce que je peux vous laisser faire !
— Oh ! Cruelle ! Vous savez bien que le docteur m'a défendu les efforts !
Dubout

herkende Hector★, de kalkoen, zijn speelkameraadje, hij begon meteen in de zandige aarde te krabben en ter plekke te trappelen, hij schudde zijn kop, de lellen flapten hoorbaar.

Meerke zat met beide voeten in geruite sloffen op de nikkelen ronde rand onderaan de potkachel, alsof zij haar voeten warmde, het was een oude gewoonte, Meerke was oud. Zij sprong overeind, veegde gedachteloos haar handen af aan haar schort. Nu pas merkte Louis hoezeer hij gegroeid was, hij was bijna zo groot als Meerke geworden.

'Maar ge moet nu eens kijken wie dat er hier is,' zei ze. Tandeloos, bezorgd Meerke, *petite mère*. 'Zet u, zet u, zet u toch,' en wees een rotanstoel aan waar een schotsgeruit kussentje in lag, tot pannenkoek geplet door Tante Violet's machtig achterste. Boterhammen met smout en kweepeerjam. Omdat Nonkel Florent (die sedert ze binnengekomen waren onhandig beleefd was en stil) gek was op kweepeerjam. Op het dak van de garage trippelden de duiven van Nonkel Armand, die afschuwelijke ziekten hadden die, als je ze als mens krijgt, ongeneeslijk zijn. Minuscule duivenluizen kruipen door je poriën en richten verwoestingen aan in je vlees. Als mens word je verdrietig, korzelig en je sterft koerend met plotse snokjes van de schouders. Toch at Peter graag jonge duiven. Een van de duiven van Nonkel Armand heette Coco, de naam van een papegaai.

'Hebt gij uw best gedaan?'

'Ja, Meerke. Ik heb tachtig procent in aardrijkskunde.' De koffie werd gedronken uit het geribd blauw-en-wit servies dat Nonkel Armand had gewonnen op de boogschieting, vroeger, voor hij een zedeloze dronkaard was.

'En in godsdienst?'

'Zeventig procent.'

'En rekenen?'

'Vijftig procent.'

'Dat is zwak,' zei Tante Violet. 'Zeer zwak.'

'Het is nochtans het enige dat ge goed moet kennen voor later,' zei Meerke. 'Dat en de Franse taal en grammaire.'

'Ja,' riep Nonkel Florent, 'anders gaan ze u heel uw leven

De kalkoen H e c to r ontleent zijn naam zeker aan prins Hector, de oudste zoon van koning Priamus, die de ommuurde stad Troje verdedigde tegen de Grieken onder leiding van Agamemnon. Ooit vochten daar twee culturen tegen elkaar, een oudere meer matriarchale tegen de jongere meer patriarchale. Dat Louis slaag kreeg van Omer (Homerus) en speelt met Hector is veelzeggend, en slaat terug op de consistente voorkeur van de auteur Hugo Claus. A.B.

Smout: < gesmolten, smelten. Gesmolten en vervolgens weer gestolde reuzel, week vet/olie.

Op flessen trekken: (Belgisch-Nederlands) (iem.) voor de zot houden, in het ootje nemen, beetnemen, de gek scheren met iets of iemand.

Zusters Maricolen: zie ook p. 24.

op flessen trekken★. In het onderwijs wordt er niet genoeg gelet op rekenen, hé, Violet?' Zij antwoordde niet. Meteen toen zij binnengekomen waren was zij zonder haar hoed af te doen of haar tasje los te laten naar het ovale raampje naast het buffet gegaan. Zij was opgeslorpt door wat er in de lege dorpsstraat te zien of te verwachten was. Meerke legde uit dat pastoor Mertens in het huis naast de melkfabriek binnengegaan was, zeker meer dan anderhalf uur geleden. De laatste tijd hadden ze opgemerkt dat hij er steeds langer bleef, bij een vrouw met zes kinderen.

Tante Violet had een totale verering voor priesters geërfd van haar moeder, maar in haar dik en eenzaam bestaan gevuld door godsvrucht, het onderwijs en gulzigheid, was pastoor Mertens een overmatige passie geworden, zij volgde zijn doen en laten met de vervormde verrekijker van de liefde. Pastoor Mertens was haar idool en haar beul.

In het jaar Zoveel was Mama een meisje dat Constance Bossuyt heette en samen met haar zusjes Violet en Berenice naar het pensionaat van de Zusters Maricolen★ ging, als externe. De mussen vallen uit de lucht, de koeien liggen te walmen en Maurits, de oudste jongen uit het aloude boerengeslacht Coppenolle van de overkant van de Leie vertelt hijgend en stokkend aan Tante Violet - die toen nog mijn Tante niet was uiteraard - dat hij niet kan leven zonder haar, zij hoort dit gevleid aan, hij denkt dat zij zijn liefde beantwoordt want zij rent niet weg met het gekrijs van een varken, en hij slaat zijn arm om haar heen en kust haar. Eenmaal thuis evenwel overvalt haar een angstig gevoel, de zonde van onkuisheid - want zijn tong stak in haar mond - brandt in haar ziel en snikkend biecht zij het op aan Meerke, haar moeder, die onmiddellijk haar zelfgebreide sjaal omslaat en zich naar de pastorij spoedt. Maar de pastoor die zij aanbidt en die met wichelroeden over de akkers gaat vóór dat de boeren een akker kopen en die elektriciteit in zijn vingers heeft als hij speels over de haren van de zusjes Bossuyt aait, is er niet, Meerke is verplicht om haar kommerverhaal aan de kersverse onderpastoor Mertens te doen en deze zegt: 'Madame, dat moet in de knop gebroken worden,' of: 'in de wieg gesmoord,' of: 'versmacht,' of: 'met wortel en al uitgeroeid.'